

MISJONSHØGSKOLEN

BO I SANDNES OG STAVANGER? JA, HER ER DET ARBEID. LÆRE
MEG NORSK? TJA, DET KOMMER AN PÅ.

MASTEROPPGAVE I GLOBALE STUDIER

30- MATH

Interkulturell kommunikasjon

av

ISELIN THERESE HOLMEFJORD

STAVANGER MAI 2013

Sammendrag

Innvandringen til Norge har økt betraktelig de siste årene. Sandnes og Stavanger er blant de kommunene i Norge som opplever størst innvandring. Vi mottar både flyktninger og arbeidsinnvandrere.

Forskningsspørsmålet har basert seg på de to spørsmålene: *Hva er motivasjonen for å emigrere til Sandnes og Stavanger? Hva er motivasjonen/ eller mangel på motivasjon for å lære seg norsk?* Med disse hovedspørsmålene i bakhodet har jeg i lys av teori om migrasjon, motivasjon og språklæring forsøkt å finne ut mer om de individuelle historiene. Studien er en kvalitativ studie bestående av observasjon av formelle og uformelle språklærings situasjoner og 16 dybdeintervjuer. Studien konkluderer med følgende hovedpunkter:

I forhold til motivasjon for å lære seg norsk er det utfordrende med dialekter. Mange blir litt motløse fordi de lærer en ting på kurs, mens ute blant folk så hører de noe helt annet. Det er også liten vilje blant mange til å snakke «bokmål» hvis de blir bedt om det. En av motivasjonsårsakene for å lære seg norsk er å gjøre seg mer attraktiv på arbeidsmarkedet. En annen faktor som påvirker motivasjonen er planlagt oppholdstid. De som har tenkt å bli boende er mer motiverte for å lære seg norsk. Men det finnes unntak. Hvis du trives, har en god jobb og et nettverk rundt deg, og du har fått alt dette uten å ha brukt norsk så kan motivasjonen for å lære seg språket fremdeles utebli.

I forhold til migrasjon er botid sentralt. De med lengst botid blir værende, slik vi så blant arbeidsinnvandrere som kom på 1960- og 1970-tallet. Det er også disse som gir uttrykk for at de føler seg "midt i mellom", de identifiserer seg ikke helt med verken Norge eller sine opprinnelsesland. En del velger Sandnes og Stavanger fordi det er arbeid til dem her. Og flere har allerede et nettverk av bekjente før de kommer hit. En annen faktor er bevegelse. Mennesker som emigrerer er i bevegelse og planer forandrer seg hele tiden. Det er få absolutte svar i forhold til planlagt oppholdstid.

Forord

Denne masteroppgaven er sluttproduktet av mastergradsstudiet i Globale studier ved Misjonshøgskolen. Det har vært to spennende, travle og læringsrike år.

Jeg vil gjerne takke informantene som sa seg villige til å bli intervjuet, uten dere hadde det ikke vært mulig å gjennomføre noen studie.

Jeg vil også takke forsker ved Senter for Interkulturell Kommunikasjon, Dr. Gunhild Odden, som har vært min veileder for oppgaven. Tusen takk for alle de lærerike diskusjonene og gode innspillene. Du for at var alltid tilgjengelig for spørsmål.

Tusen takk til Johannes læringscenter og Stavanger Røde Kors som velvillig samarbeidet, og la ting til rette for at studien kunne gjennomføres.

En stor takk til Gry, Iren, Ruben, mor, Lloyd, kollegaer, og øvrig familie og venner for tålmodighet (når jeg det siste året stort sett har pratet utelukkende om migrasjon og språklæring) og moralske støtte (når motivasjonen og humøret kanskje ikke var helt 100 prosent).

Alle dere har bidratt til at jeg har kunnet gjennomføre oppgaven på en best mulig måte.

Stavanger, mai 2013

Iselin Therese Holmefjord

Innholdsfortegnelse

Forord.....	ii
Innledning.....	4
Bakgrunn for valg av tema	5
Problemstilling	5
Oppgavens disposisjon	5
Begrepsavklaring.....	6
1 TEORETISK TILNÆRMING	8
1.1 Migrasjon.....	8
1.1.1 Globalisering og hybridisering	8
1.1.2 «Nye» migrasjonsformer og migrasjonsforklaringer	10
1.1.3 Identitet – må jeg velge kun én?	12
1.1.4 Positive og negative sider ved migrasjon.....	16
1.2 Motivasjon og språklæring	19
1.2.1 Hva er motivasjon?.....	20
1.2.2 Førstespråklæring og andrespråklæring.....	20
1.2.3 Gardners modell for motivasjon og språklæring	21
1.2.4 Schumanns akkultureringsmodell.....	24
2 METODISK TILNÆRMING	28
2.1 Metodevalg.....	28
2.2 Dybdeintervjuer og observasjon.....	28
2.3 Informantenes sammensetning	30
2.4 Datainnsamling.....	30
2.4.1 Gjennomføring av intervjuer og observasjon	31
2.5 Reliabilitet og validitet	31
2.5.1 Etske refleksjoner	32
2.6 Bearbeiding av datamaterialet – erfaringsbasert teoretisering.....	34
3 NOEN HISTORISKE LINJER	36
3.1 Migrasjon sett fra et internasjonalt perspektiv	36
3.2 Hovedtrekk i norsk migrasjonshistorie.....	37
3.3 Innvandring i dagens Norge	39
3.4 Misjon, svart gull og internasjonal orientering.....	41
3.5 Befolkningssammensetningen i Norge.....	43
3.6 Befolkningssammensetningen i Sandnes og Stavanger.....	46
4 INTERNASJONALE OG NASJONALE AVTALER OM SAMARBEID OG INTEGRERING	48

4.1 Schengen-avtalen og EØS-samarbeidet	48
4.2 Statsborgerskap	49
4.3 Familieinnvandring	50
4.4 Overføringsflyktninger og asylsøkere	51
4.5 Obligatorisk opplæring i norsk og samfunnskunnskap	52
4.6 Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger.....	52
5 RESULTATER OG ANALYSE: SPRÅK	54
5.1 Hvorfor skal jeg snakke norsk?	54
5.1.1 «Snakk bokmål til meg!»	55
5.1.2 «Jeg vil gjøre meg attraktiv på arbeidsmarkedet»	56
5.1.3 «Jeg bor i Norge og derfor må jeg snakke norsk»	56
5.1.4 «Det er umulig å lære seg norsk når alle snakker engelsk til meg!»	58
5.1.5 «Hvor er logikken i ordet syltetøy?»	58
5.2 Sosiale faktorer.....	59
5.3 Formell og uformell læring	61
6 RESULTATER OG ANALYSE: MIGRASJON	64
6.1 Oversikt intervjuer.....	64
6.2 Hvorfor emigrerer vi?.....	65
6.2.1 Flyktningen	66
6.2.2 Midlertidige migranter og arbeidsinnvandrere.....	67
6.2.3 Eventyreren og turistene	70
6.3 Identitet og tilhørighet	72
6.4 Fire historier	73
6.4.1 Afghansk-fransk globalpendler	73
6.4.2 Ukrainsk-polsk arbeidsinnvandrere	74
6.4.3 Somalisk flyktning.....	75
6.4.4 Fransk-italiensk oppdagelsesreisende.....	76
7 KONKLUSJON.....	79
7.1 Oppsummering	79
7.2 Konklusjon	81
7.3 Begrensinger.....	83
7.4 Betydning innenfor migrasjon og språklæring.....	83
BIBLIOGRAFI.....	85
VEDLEGG	91
1. Oversiktsinformasjon informanter 1: migrasjon I	91
2. Oversiktsinformasjon informanter 2: migrasjon II.....	92

3. Oversiktsinformasjon informanter 3: språk.....	94
4. Intervjuguide	96
5. Muntlig informasjon til informantene	99
6. Muntlig informasjon for observasjon	100

Innledning

Med dagens kommunikasjonsmidler er verden på mange måter blitt mindre. Avstandene er ikke så lange som de en gang var. Andre siden av jordkloden er en flyreise unna. Siste nytt om situasjonen i Syria, presidentvalget i USA, arbeidere som blir utnyttet i Bangladesh - kan alt leses samtidig via Internett hvor enn du måtte befinne deg i verden. Samtidig blir mulighetene for arbeid, familie, utdanning og lønn stadig mer ulike alt etter hvor du befinner deg i verden. Vi flytter på oss, noen fordi vi må, andre fordi vi vil oppleve noe nytt, eller litt av begge deler, vi trenger å tjene mer penger, og vi vil oppleve noe annet, noe eksotisk. Kanskje en annen kultur og et nytt språk?

Innvandringen til Norge har økt betraktelig de siste årene. Det bor flest innvandrere i Oslo og områdene rundt. Men det er tre fylker som alle ligger over landsgjennomsnittet i antall innvandrere og Rogaland er det eneste fylket som ikke ligger på Østlandet. Rogaland er betydelig mindre i folketall enn Hordaland. Og fylkets største by, Stavanger, er landets fjerde største by. Bergen og Trondheim er begge større enn Stavanger. Likevel kan Rogaland vise til en betydelig andel innvandrere blant befolkningen. Fylket har på mange områder en internasjonal profil. En profil som til tider har vært mer vendt ut mot verden, enn mot Østlandet og Oslo. Stavanger var blant landets første kommuner til å opprette eget innvandrerrutvalg. Regionen har lange tradisjoner med internasjonale kontakter, noe som særlig skyldes det sterke misjonsengasjementet (Roalkvam 2012:285,293). Sandnes og Stavanger er blant de kommunene som mottar flest innvandrere. Vi mottar både flyktninger og arbeidsinnvandrere. To ofte ganske ulike grupper. Vi trenger arbeidsinnvandrere, spesielt innenfor helsesektoren og olje- og gassnæringen. Flyktninger er ikke noe vi *trenger* på samme måte som arbeidsmarkedet trenger kvalifisert arbeidskraft. Men det er ikke dermed sagt at flyktninger ikke tar med seg en kompetanse og kunnskap til sitt nye hjemland. Flyktninger har som regel planer om å bli boende, arbeidsinnvandrere har oftere planer om å flytte på seg etter noen år, avhengig av jobb og livssituasjon. Nå er mange europeere i en slik situasjon, de emigrerer med et ønske om en bedre økonomisk framtid. For flyktningene er situasjonen annerledes, de kommer ofte alene og kan ikke reise tilbake til hjemlandet uten risiko. Mange ville mest sannsynlig aldri forlatt hjemmene sine om de ikke var tvunget til det. Dette er et en vesentlig forskjell på arbeidsinnvandrere og flyktninger.

Bakgrunn for valg av tema

Da jeg begynte på masteren i Globale studier hadde jeg allerede bestemt at jeg ville skrive oppgave innenfor emnet migrasjon. Da jeg begynte å undervise i norsk som andrespråk noen måneder etter at jeg hadde begynt på masterstudiet fant jeg raskt ut at temaet for oppgaven skulle relateres til både migrasjon og språklæring. Etter å ha vært utvekslingsstudent i Chile, og studert to år på universitet i Spania har jeg selv opplevd hvordan det er å være *innvandrere* og hva det vil si å være fremmed i et land. Jeg var 19 år da jeg begynte å lære meg spansk, og det var annerledes å lære et nytt språk i voksen alder, i forhold til da vi begynte med engelsk på skolen i fjerde klasse. Migrasjon og språk har alltid interessert meg, og gjennom arbeidet mitt har jeg bruk for kompetanse innenfor begge disse disiplinene.

Problemstilling

Det er muligens like mange årsaker for å emigrere som det fins personer som emigrerer. Ingen har helt de samme grunnene for å flytte på seg. Ytre samfunnsmessige forhold påvirker individene ulikt. Vi har ulike strategier for å løse problemer og utfordringer. Blant personlige og individuelle forhold som påvirker oss er det like stor grad av mangfoldighet. Med et så vidt tema var det også ønskelig å gi studien en avgrensing i form av geografi. Jeg ville studere migrasjon og språklæring blant innvandrere i stavangerregionen. I løpet av feltarbeidet og skrivingen av oppgaven har jeg *lekt* med og forandret på tittelen til oppgaven. Men selve forskningsspørsmålet har hele tiden basert seg på de to spørsmålene:

- *Hva er motivasjonen for å emigrere til Sandnes og Stavanger?*
- *Hva er motivasjonen/ eller mangel på motivasjon for å lære seg norsk?*

Med disse hovedspørsmålene i bakhodet har jeg forsøkt, i lys av teori om migrasjon, motivasjon og språklæring, å finne ut mer om de individuelle historiene. Hva er det som gjør at akkurat disse har havnet her? Hadde de noe valg? Var det arbeid som dro dem hit? Eller var det nettverk? Eller begge deler? Hvorfor har de lært seg norsk, eller vil de lære norsk? Er det hovedsakelig fordi de må? Eller har de simpelthen et ønske om å lære seg et nytt språk?

Oppgavens disposisjon

Oppgaven er delt inn i syv kapitler. Første kapittel vil redegjøre for den teoretiske tilnærmingen, henholdsvis migrasjons-, motivasjons- og språklæringsteorier. Kapittel to vil ta for seg den metodiske tilnærmingen. Jeg vil gjøre rede for valg av metode, henholdsvis dybdeintervjuer og observasjon. Deretter vil jeg si noe om informantenes sammensetning og gjennomføringen av intervjuer og observasjoner. I neste avsnitt vil jeg si noe om reliabiliteten

og validiteten til studien. Til slutt vil jeg si noe om bearbeidingen av datamaterialet. Kapittel tre vil ta for seg migrasjonshistorie, først i et internasjonalt perspektiv, deretter norsk migrasjonshistorie. Videre vil jeg kort presentere befolkningssammensetningen i Norge, før jeg gir en mer grundig presentasjon av befolkningssammensetningen i Sandnes og Stavanger. Kapittel fire vil ta for seg nasjonale og internasjonale avtaler om samarbeid og integrering. Jeg vil si noe om det europeiske og internasjonale samarbeidet om innvandring, innvandring til Norge, regler for statsborgerskap, familievandring, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og introduksjonsprogram for flyktninger. Kapittel fem og seks vil ta for seg resultater og analyse av studien. I kapittel fem vil jeg i lys av motivasjons- og språklæringsteori si noe om hvorfor og hvorfor ikke informantene lærer seg norsk. Jeg vil også si noe om de ulike språklærings situasjonene jeg observerte, henholdsvis formell og uformell læring. I kapittel seks vil jeg presentere resultater og analyse i forhold til migrasjon. I lys av migrasjonsteorier vil jeg belyse hvorfor informantene har emigrert. Til slutt vil jeg presentere utdrag fra intervjuene med fire av informantene. I kapittel syv vil jeg komme med en konklusjon. Jeg vil gi en oppsummering av studiens resultater og funn. Deretter vil jeg si noe om studiens begrensninger og betydning innenfor migrasjon og språklæring.

Begrepsavklaring

Studien baserer seg hovedsakelig på dybdeintervjuer av 16 voksne innvandrere, bosatt i Sandnes og Stavanger. Det er også utført observasjon av ulike språklærings situasjoner. Noen begreper innenfor migrasjon og språklæring går igjen gjennom oppgaven. Jeg vil her gi en kort definisjon og avklaring av de mest sentrale begrepene som brukes i oppgaven.

Innvandrer: Her har jeg valgt å bruke definisjonen fra Statistisk sentralbyrå (SSB). I følge SSB er personer som er født i utlandet av to utenlandske foreldre *innvandrere*.

Norskfødt med innvandrerforeldre: Personer som er født i Norge hvor begge foreldrene er født i utlandet, og som også har fire besteforeldre som er født i utlandet regnes av SSB som *norskfødte med innvandrerforeldre*¹.

Utenlandske statsborgere: Personer som har et utenlandsk statsborgerskap (ikke norsk) og som er registrert bosatt i Norge regnes av SSB som utenlandske statsborgere.

Flyktning: Personer som har kommet til Norge av fluktgrunner² og familieinnvandrere til disse regnes av SSB som *person med flyktningebakgrunn*. Personer som opprinnelig kom av

¹ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

andre grunner, men som har fått flyktningetillatelse regnes også med i denne gruppen. Barn født i Norge av personer med flyktningebakgrunn regnes ikke som flyktning³. I offisielle statistikker over innvandrere i Norge er ofte innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og utenlandske statsborgere med i statistikken. For alle referanser i oppgaven som er relatert til innvandrere vil jeg spesifisere om det er snakk om alle tre kategoriene, bare to av dem, eller bare én av dem.

Andrespråk: Andrespråk refererer til alle språk som læres etter førstespråket (morsmålet), men med en snevrere betydning enn *fremmedspråk*. Andrespråk læres i det miljøet der språket er i allmenn bruk som dagligspråk. Læringen kan potensielt skje konstant, ute, hjemme, på butikken, på jobb, etc.⁴.

Målspråk: Referer til det språket som læres, i dette tilfellet norsk (Berggreen og Tenfjord 1999:19).

Innlærer: I faglitteraturen brukes termene innlærer, språkelev, lærling og språklærende individ om hverandre. De refererer til et individ i en språklærings situasjon. Jeg har valgt og kun bruke termen *innlærer*⁵.

² *Fluktgrunner* = person som har fått beskyttelse i Norge, uten hensyn til om personen har fått flyktningstatus etter Genèvekonvensjonene: <http://ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger>

³ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger>

⁴ Berggreen og Tenfjord 2011:369,370: Glossar.

⁵ Berggreen og Tenfjord 2011:369,370: Glossar.

KAPITTEL 1

1 TEORETISK TILNÆRMING

Dette kapitlet vil ta for seg den teoretiske tilnærmingen til oppgaven. Det vil deles inn i to hoveddeler. Første del vil ta for seg migrasjon. Jeg vil kort redegjøre for migrasjonsforskningen i et historisk perspektiv, deretter vil jeg si noe om globalisering og hybridisering, «nye» migrasjonsformer og migrasjonsforklaringer og identitet. Til slutt vil jeg si noe om positive og negative sider ved migrasjon. Den andre delen av dette kapitlet vil ta for seg språklæring og motivasjon. Jeg vil først gi en definisjon på hva motivasjon er, deretter vil jeg kort gjøre rede for førstespråklæring og andrespråklæring. I neste avsnitt vil jeg presentere Gardners modell for språklæring og Schumanns akkultureringsmodell. I resultat- og analysedelen vil både migrasjonsteori, språklæring og motivasjonsteori brukes for å belyse studien.

1.1 Migrasjon

Det har blitt gjennomført en god del forskning på temaet migrasjon de siste årene, særlig innenfor nordamerikansk og europeisk samfunnsvitenskap. Det er ikke mulig, og heller ikke ønskelig, å gi en fullstendig oversikt over all relevant forskningslitteratur innenfor migrasjon i denne oppgaven. Skal man si noe om migrasjon må en også si noe om globalisering, hybridisering og identitet. Mennesker vandrer og da møtes og forandres mennesker, språk, kultur og tradisjoner. Flere forskere overlapper hverandre i forhold til det som skrives om emnene, og valget av litteratur kunne følgelig vært basert på andre like relevante forskere. De forskerne og den litteraturen jeg har valgt er gjort på bakgrunn av hva jeg mener gir et grundig bilde av migrasjon i dag, og de er relevante i forhold til problemstillingen jeg har valgt.

1.1.1 Globalisering og hybridisering

Globalitet, opplevelsen av at verden er noe mer enn bare den plassen eller det landet man bor i, er ikke noe nytt. Men selve begrepet globalisering begynte først å gjøre seg gjeldende fra 1980-tallet av. Globalisering er summen av en rekke globale tendenser. Vi får på noen områder mer universalisme, internasjonalisering og liberalisering. For eksempel er økonomien blitt mer global og liberal, og kapitalismen er det regjerende økonomiske systemet. Engelsk er blitt et *lingua franca* i store deler av næringslivet og academia. Det er et økende globalt og regionalt samarbeid mellom stater, som for eksempel gjennom De Forente Nasjoner (FN), Den Europeiske Union (EU) og ‘*The Association of Southeast Nations*’. Globalisering er mer

enn summen av universalisme, internasjonalisering og liberalisering, globalisering innebærer noe mer, og den er viktig for å kunne forstå og analysere den sosiale konteksten vi lever i.

A. F. C. Wallace' modell for ”*culture collision*” kan bidra til en bedre forståelse av det globale versus det lokale. Vi tilegner oss globaliseringen og moderniteten på forskjellige måter. Vi tar til oss noen ting, mens andre aspekter forblir lokale og tradisjonelle. Ofte lærer man å tilpasse seg alt etter hvilken setting man befinner seg i. Paul G. Hiebert bruker eksempelet med arabiske forretningsmenn som i jobbsammenheng er kledd i vestlige moderne dresser, nyter vestlig mat og drikke sammen med kunder og bruker engelsk som forretningsspråk. Hjemme går de gjerne tradisjonelt kledd, snakker arabisk, og spiser og drikker lokal, tradisjonell mat. Man får det man kan kalle for hybride identiteter. Man tar opp i seg noe nytt, men beholder mye av det ”gamle”, og man lærer raskt å tilpasse seg forskjellige situasjoner. Man går fra ett verdensbilde til ett annet alt etter konteksten (Hiebert 2009:250). Man får både en heterogenisering og en homogenisering av kulturene. Robert Robertson bruker ordet glocalisering («*glocalization*») for å understreke at globalisering på ingen måte innebærer noen universalisering av kulturene (Robertson 1992 i Scholte 2005:80). Alt som berøres av globaliseringen blir påvirket på en eller annen måte. Enkelte ting smelter sammen og blir til noe nytt. Et eksempel på dette er kreolspråk. Først var det et møte mellom to språk, som så utviklet seg til pidginspråk, det vil si et begrenset og bruksspesifikt språk. Pidginspråket har etter hvert utviklet seg til å bli et nytt språk, som ikke er likt noen av de to språkene som opprinnelig møttes, men et helt nytt språk. Andre ting forblir i sin opprinnelige form, kanskje som en reaksjon på påvirkningen utenfra. Mens atter andre ting svinner hen og blir erstattet med noe annet.

En annen relevant faktor i forhold til globalisering er spørsmålet om grenser. Når mennesker beveger seg så pass mye og ofte over landegrensene kan man undre seg over at forskere så ofte tar utgangspunkt i territorielle grenser når de utfører forskningsprosjekter. Blant annet Scholte (Scholte i Hylland Eriksen 2008:116) mener at flere forskere har en tendens til å ta de territorielle grensene for gitt i sine studier, og således har som utgangspunkt at samfunnet har en territoriell form. For å kunne studere ikke-territorielle fenomener som migrasjon er det nødvendig å løfte blikket opp fra det territorielle og prøve å se fenomenene ut i fra et mer globalt perspektiv, man må få med seg både det globale, lokale og det territorielle.

1.1.2 «Nye» migrasjonsformer og migrasjonsforklaringer

Tidlige teorier om migrasjon fokuserte på 'push' og 'pull' faktorer. *Push* referer til faktorer som fører til at mennesker emigrerer og flytter fra landene sine, eksempler kan være krig, sult og undertrykkelse. *Pull* referer til faktorer som fører til at folk emigrerer til et bestemt sted eller land, eksempler på *pull*-faktorer kan være bra arbeidsmarked, gode lønninger, demokrati og stabilitet. I nyere tid er *push* og *pull* som forklaringsmodell blitt kritisert for å være for enkel. Årsaker til migrasjoner og diaspora er langt mer kompleks enn *push*- og *pull*-faktorer som enten tvinger noen til å dra av ytre faktorer eller driver dem mot et sted på grunn av ytre faktorer. Flere og flere viser til at man kan se et globalt migrasjonsmønster som oppstår i et vekselspill mellom makro- og mikroprosesser. Et eksempel på et slikt mønster er den tyrkiske immigrasjonen til Tyskland. På makronivå er faktorer som Tysklands behov for arbeidskraft og vilje til å ta imot gjestearbeidere, på den andre siden gjør den økonomiske situasjonen i Tyrkia det lukrativt for mange tyrkere å arbeide i utlandet. På mikronivå er faktorer som uformelle nettverk med støtte og informasjonsflyt innad i det tyrkiske miljøet i Tyskland og deres bånd til familie og venner i Tyrkia. Det er rimelig å anta at man kan overføre og sammenligne noen av de samme faktorene i forhold til pakistanere som kom til Norge som gjestearbeidere på 1960- og 1970-taller og senere ble værende, og nå er det både 2. og 3. generasjonsinnvandrere blant dem i Norge. Kunnskap om destinasjonslandet (eller regionen) og sosial kapital blant immigrantene spiller en viktig rolle i forhold til potensielle immigranter til området (Giddens 2006:524). Det er også ting som tyder på at det samme skjer blant polske innvandrere i Norge. De har kontakter og nettverk som opererer i Norge og Polen, og flere polakker kommer hit og arbeider for eller sammen med andre polakker. En kollega fortalte om en norsk venn som har polsk kone. De ville starte en kontakt- og formidlingsbedrift for polakker som ønsket arbeid i Norge. Etter en stund viste det seg at det ikke var noe særlig behov for dem. De fleste som kom hit hadde allerede etablert kontakter.

I likhet med Giddens, mener også İçduygu (2007) at det ikke holder å forklare den høye andelen innvandrere med den klassiske 'push- pull'-modellen. Bildet er mer komplekst enn som så. *Senderlandene* er ofte avhengige av befolkningen som lever i utlendighet, veldig ofte gjennom remisser⁶ som blir sendt til familie og venner i hjemlandet. Båndene mellom emigrantene og hjemstedet er ofte sterke, og de sosiale, økonomiske og politiske forholdene mellom utvandrerne og deres hjemland er viktige faktorer i en analyse av hvordan migrasjonene påvirker både sender- og mottakerlandene.

⁶ Engelsk: *remittance*. Oversettes noen ganger til *pengeoverføring*. Jeg synes begrepet *pengeoverføring* er litt for generelt i denne sammenhengen. *Remisse* referer til penger som innvandrere overfører til familie/venner i et annet land en deres eget oppholdsland.

Nina Glick Schiller snakker om begrepet *transmigrant*. Hun definerer transmigrant som en mobil person som lager og opprettholder flere sosiale relasjoner som knytter sammen deres opprinnelsessamfunn og nåværende bo-samfunn. Innvandreres pengeoverføringer, kjøp av kostbare varer, og investeringer i hjemlandet figurerer i stor skala i strategier som føres av store finansinstitusjoner. Verdensbanken rangerer remisser som en agent innenfor internasjonal utvikling (de Haas 2007; Fajnzylber & López 2008; Lapper 2007b; World Bank 2006 i Schiller 2012:22). Samtidig tar flere forskere innenfor migrasjon og utvikling for gitt at innvandrere er både lokale og transnasjonale aktører. I følge Schiller er mange europeiske og amerikanske migrasjonsforskere mest opptatt av spørsmål av typen ‘hvordan passer de [innvandrerne]inn i vårt samfunn?’, ‘hva er det som hindrer dem i å integrere seg helt?’, eller ‘hvilke kulturer og religioner er det som ikke passer inn her?’ (Schiller 2012:24). Innvandrere fra hele verden, med vidt forskjellige oppfatninger av *familie* og moralske forpliktelser, opptrer tidvis likt når de blir stilt overfor de samme migrasjonssituasjonene (Schiller 2012:39). Det er nødvendig med et globalt perspektiv som ser på migrasjon i lys av den neolibérale restruktureringen av lokale forhold. Dette vil gi et mer nyansert bilde av betydningen remisser har. Migranter fra forskjellige kulturer, land, alder og kjønn sender penger hjem, remisser forekommer blant migranter i alle aldre, kjønn, kulturbakgrunn og etnisitet.

Schiller har pekt på at mange migrasjonsforskere unnlater å ta med daglige sosiale aktiviteter som bringer innvandrere og lokalbefolkningen sammen; på arbeidsplassen, i nabolaget eller på fritidsaktiviteter i sin forskning. De tar heller ikke hensyn til hva det er som skaper forskjeller, som for eksempel skjæringspunktene i den globale politiske-økonomien, og lokale former for maktfordeling, som for eksempel rase, etnisitet og kjønn, og hva som gjør at noen regioner, lokalsamfunn eller befolkning er underordnet andre (Schiller 2012:42).

Forskningen burde popularisere konseptet om at migrasjons- og utviklingsprosesser er en del av globale krefter som oppleves av både folk som beveger seg og folk som ikke beveger seg (Schiller 2012:50,51). Alt for sjelden blir migrasjon studert ut i fra et mer globalt perspektiv. Et perspektiv hvor man også ser på de globale systemene som reduserer tilgangen til de samme sosiale, og økonomiske mulighetene, det samme gjelder også i forhold til justis. Hva er den menneskelige kostnaden ved midlertidige arbeidskontrakter? Å få et *globalt maktperspektiv* på migrasjon som retter søkelyset på det neolibérale, kan føre til etableringen av en forskningsagenda som retter oppmerksomheten mot de menneskelige kostnadene ved den nyliberale omstillingen. Et globalt perspektiv på migrasjon kan også gi en annerledes

analytisk vinkel som kan få migrasjonsforskere og utviklingsforskere til å tenke utover gjenopprettelsen av nasjonale interesser.

I følge Hiebert kan man si at migrasjon (Hiebert 2009:250): i) Konstruerer levemåter og måter og se ting på som varer utover selve reisen mellom to land: ii) Kan utsette innvandreren og hans eller hennes barn for tvangsflytting, «feilplassering», fragmentering og diskontinuitet: iii) Konseptet *hjem* kan være problematisk, både i fortid og i nåtid: iv) Å leve midt i mellom kan være vondt, risikabelt og marginaliserende. Innvandrere og deres barn har mange forskjellige posisjoner i samfunnet på grunn av at de tilhører forskjellige generasjoner, likevel kan de ha samme følelsen av «feilplassering» og rotløshet.

Ofte snakker man om *global migrasjon*, med det menes det at en større andel land enn tidligere både er sendere og mottakere av immigranter. Stephen Castles og Mark Miller nevner fire tendenser som de mener vil karakterisere migrasjonsmønstrene de kommende årene (1993 i Giddens 2006:523, 524):

- i) Akselerering; det vil bli en markant økning i personer som krysser grenser.
- ii) Differensiering; flere land mottar flere forskjellige typer immigranter, i motsetning til tidligere da flyktninger og gjestearbeidere var de dominerende typene.
- iii) Globalisering; migrasjon er blitt mer global, en større andel land er mottakere og en større andel land er sendere. Dette innebærer at flere og flere land er en del av den globale migrasjonen.
- iv) Feminisering; et voksende antall kvinner emigrerer. Dette har sammenheng med forandringer i det globale arbeidsmarkedet. Det er blant annet en økning i hushjelper (*domestic workers*), sexturisme og menneskehandel.

1.1.3 Identitet – må jeg velge kun én?

Tidligere var det nasjonalstatene som var de som satte premissene for kollektive identiteter. Det er ikke tilfellet lenger. Nasjonal identitet står fremdeles sterkt, og den er også voksende blant flere grupper, men det er ikke lenger statene som er hovedaktørene. Flere ikke-territoriale identiteter basert på etnisitet, religion, klassetilhørighet, seksuell orientering, kjønn og ungdom har vokst fram. Vi kan si at vi har fått en hybridisering av identitetene. Hvordan påvirker globalisering og sosial forandring identitet og konstruksjonene av sosiale bånd? Dette har vært særlig diskutert innenfor antropologi og sosiologi (Featherstone 1990, King 1991, Mlinar 1992, Robertson 1992, Friedman 1994, Appadurai 1996, Cvetkovich og Kellner 1997, Jameson og Miyosi 1998, Meyer og Geschiere 1998, Tomlinson 1999, i Scholte 2005:25). Bidrar globaliseringen til at vi blir mer like eller mer ulike? Man finner

hovedsakelig to ytterpunkter her, hvor de fleste forskere kan plasseres et sted mellom disse punktene. Forskere som ser på globalisering som en form for vestliggjøring og liberalisering mener at dette bringer med seg en 'kulturell synkronisering' (Hamilton 1983, Tomlinson 1995, Norberg-Hodge 1999, Warnier 2003, i Scholte 2005:26). Globaliseringen harmoniserer og samler, ofte blir tradisjonelle levemåter erstattet av mer vestlige tradisjoner og levemåter. Globaliseringen gir en ensartet homogen verden. I den andre enden er det flere som ser globalisering i sammenheng med vedvarende, eller til og med styrket, kulturelt mangfold (Appadurai 1990, Hannerz 1992, Cable 1994, i Scholte 2005:26). Et slikt syn vektlegger global kommunikasjon og globale markeder, som er tilpasset lokale forhold. Gjennom såkalt globalisering får globale nyheter, produkter og sosiale bevegelser forskjellig form og innflytelse alt etter de lokale forholdene (Robertson 1995, K.R. Cox 1997, i Scholte 2005:16).

Globalisering har absolutt ikke hindret folk fra å omfavne nasjonale forskjeller. Nasjonale, religiøse og andre identitetsbevegelser og grupperinger har styrket seg som en reaksjon på og beskyttelse mot universaliseringen gjennom *McWorld*⁷ (Barber 1996, i Scholte 2005:26). Flere argumenterer for at globaliseringen fremmer fragmentering, med en oppblomstring av *under-identiteter* i form av etno-nasjonalisme og urfolk bevegelser (Halperin og Scheffer 1992, Wilmer 1993, Connor 1994, Brysk 200, i Scholte 2005:26). Andre hevder at globaliseringen også har bidratt til å styrke ikke-territorielle identiteter og solidaritet som for eksempel kjønn, seksuellorientering, rase, klasse og religion.

Forskjellige hybridgrupperinger varierer i hvordan de tolker og tilegner seg moderniteten, ofte representert ved storsamfunnet (Hiebert 2009:250). I mange innvandrergupper er det ofte et nostalgisk bilde på hjemlandet. Det gir dem en felles historie og et felles "hjemland". Mange er ofte suksessrike økonomisk og jobbmessig, men i forhold til storsamfunnet er de allikevel marginaliserte. De identifiserer seg mer eller mindre med storsamfunnet og mer eller mindre med deres opprinnelseskultur, gjennom mat, musikk, klær, religion, språk. Et eksempel på dette er jøder, flere oppgir at de identifiser seg først og fremst som jøder (etnisitet) og kulturelt er Israel deres moderland, selv om de ikke nødvendigvis har noen planer om å flytte fra det landet de bor i (og ofte også er født i). Flere marokkanske og algeriske immigranter i Frankrike oppgir at de aldri har følt seg hjemme i Frankrike, og mange drømmer om en dag å kunne returnere til sine hjemland (Hiebert 2009:260). Denne type hjemlengsel og nostalgi til sitt hjemland og/ eller sin kultur finner man blant de fleste innvandrere over hele verden.

⁷ McWorld, spredningen og dominansen av nord-amerikansk kultur, representert ved McDonald's.

Flere beskriver den type identitet man ser i dag som en slags hybrididentitet. Hiebert (2009) og Scholte (2005) nevner dette i sine teorier om globalisering og dens påvirkning på menneskers identiteter. Hybrididentitet er spesielt merkbart hos innvandrere eller personer/grupper som lever i såkalt diaspora. De regnes ofte for å stå mellom to eller flere kulturer. Innvandreren blir ofte sett på som en som delvis hører til, han vil sjelden bli helt norsk, fransk, eller dansk, men delvis, noen i større grad enn andre – og det vil så klart variere alt etter hvem sin mening du etterspør. Innvandrere har kanskje alltid hatt noe hybridaktig ved identitetene sine, men i dagens mer globaliserte verden ser vi at også andre som ikke er innvandrere eller lever i diaspora utvikler aspekter ved identiteten som er lik det man kaller en hybrididentitet. En teoretiker som argumenterer sterkt for hybrididentiteter er Homi K. Bhabha. En indisk immigrant i Storbritannia som nå er bosatt i USA. I sin bok *'The Location of Culture'* (Routledge, 1994) argumenterer Bhabha for at man bør se dagens identiteter i lys av tidligere *"languages and landscapes of migration and diaspora"* (Hiebert 2009:251). Bhabha mener dette er nye former for postkolonialistiske identiteter. Her sidestiller riktignok Bhabha kolonialisme og innvandrer. Han beskriver innvandrere eller personer som lever i diaspora som personer som lever *"på kanten"*, de lever midt imellom. (Hiebert 2009:250).

I norsk migrasjonsforskning har antropologen Fredrik Barth sagt at man i stedet for å se på ytre kulturtrekk som grunnleggende ulikheter mellom grupper, bør man heller se på kulturtrekk som et produkt av de prinsippene folk benytter seg av for å organisere sin samhandling med andre (Fuglerud 2008:118). Videre mener Barth at etnisitet best kan beskrives som *kategorier* aktører benytter seg av for selvidentifisering og tilskrivning av identitet til andre, og som derfor organiserer interaksjonen mellom mennesker. Etniske grenser etableres og vedlikeholdes i møtet med andre (Fuglerud 2008:118,119). Fuglerud påpeker at et svakt punkt ved Barths perspektiv er at det mangler en referanse til storsamfunnet, til institusjoner og strukturer.

«Personer som møtes i inter-etnisk samhandling er ikke «nøytrale» samhandlingsparter, de er bærere av relasjoner til det samfunnet som ligger utenfor selve samhandlingssituasjonen og som bidrar til å forme denne» (Fuglerud 2008:119).

Sosialantropologen Reidar Grønhaug er en av de som på et tidlig tidspunkt inkluderte både aktør og struktur i sine analyser. Om fremmedarbeideres spesielle utfordringer i Norge nevner Grønhaug den ekstrabelastningen det er at fremmedarbeidernes medbrakte kunnskap og kompetanse *kjennes* ugyldig i møtet med nordmenn. Deres regler og verdier er ikke like gangbare, fordi mulighetene for å definere samhandlingssituasjoner på en bestemt måte ikke er likt fordelt (Fuglerud 2008:119).

Scholte mener at resultatene av globaliseringens rolle i forhold til identitet kan deles inn i tre hovedpunkter (Scholte 2005:254);

- i) Økt spredning av nasjonale identiteter. Ofte vedvarende, eller nasjonalstater med fornyet styrke. Framvekst av mikro-nasjoner, inkludert urbefolkning-bevegelser. Beskjeden framvekst av region-nasjoner. Dypere og tettere bånd innenfor verdensomspennende nasjonale diasporaer.
- ii) Oppmuntring av ikke-territorielle identiteter. Fremvekst av person-identifisering med en globalt spredt menneskehet. Oppblomstring av trosbaserte identiteter, spesielt innenfor religiøse vekkelserbevegelser. Framvekst av en rekke globale klasseidentiteter, kjønnsidentiteter (spesielt gjennom kvinnebevegelser), rase/etnisitetsbaserte identiteter (spesielt gjennom bevegelser blant fargede personer), spredning av global ungdomskultur. Framveksten av sosial- og gruppeidentitet på bakgrunn av seksuellorientering.
- iii) Større hybridisering. Mer mangfoldige og blandede identiteter.

Globaliseringen har også ført til en interkulturell form for identitet og tilhørighet. Utallige kulturer møtes, nye former for sameksistens, og nye uskarpe skiller mellom nasjoner og sivilisasjoner oppstår. Ut i fra et slikt ståsted så har flere forskere og kommentatorer assosiert globalisering med kreolisering og hybridisering (Hannerz 1987, Nederveen Pieterse 1995, Hedetoft og Hjort 2002, i Scholte 2005:26,27).

Identitetsstrukturer har vidtrekkende konsekvenser for fordelingen av ressurser, det regulerende systemet og statsborgerskap. Dermed er det kanskje ikke så overraskende at identitet ofte ligger i hjertet av, og gir form til, politiske kamper (Scholte 2005:224). Den mer ensfargede fikseringen på nasjonalitet som regjerte i midten av 1900-tallet har forandret seg. I dagens mer globale verden har identitet en tendens til å ha en mer mangfoldig og hybrid karakter. På midten av 1900-tallet var nasjonalisme den vanligste formen for kollektiv identitet. Flere tiår med intens globalisering og «supraterritorialitet» har bidratt til å redusere den nasjonale kollektive identiteten som den overordnede formen for gruppeidentitet. Dette betyr ikke at nasjonalstaten er på hell, eller at nasjonalidentiteten er på vei ut. Snarere tvert i mot, territorialsystemet har forandret seg, men territorier har ikke *forsvunnet*, og om nasjonalismen er svekket eller forandret, vil ikke det si at nasjonalitet i form av identitet er borte (Scholte 2005:225,226,227).

Scholte konkluderer med at globaliseringen har en betydelig årsak-virkning dynamikk i forhold til identitetsstrukturer. Framveksten av 'transplanetariske rom' («*transplanetary*

spaces») kommer delvis fra dynamikken i konstruksjonen av identitet. Identitetsstrukturer har også blitt betydelig påvirket av spredningen av globale forbindelsesledd («*global connectivity*»). Kort oppsummert så er resultatet av globalisering ikke at det nasjonale forsvinner, men globaliseringen kompliserer konstruksjonen av identitet. Innenfor hybridiseringsprosessen har konstruksjonen av kollektive identiteter en tendens til å bli mer flerdimensjonale, flytende og usikre. Globaliseringen har på ingen måte oppløst prinsippet om nasjonalitet, men forandringen i geografi har satt en stopper for semi-monopolet som nasjonalstaten hadde i forhold til kollektiv identitet, og dermed også bidratt til at grunnleggende spørsmål om statsborgerskapets form og innhold, og i forhold til de politiske diskusjonene og dragkampene (Scholte 2005:255).

1.1.4 Positive og negative sider ved migrasjon

I analysen av migrasjon er ofte fordelene og ulempene migrasjon har for både mottaker- og senderland sentrale. I følge Binod Khadria er det flere stereotype antakelser om hvilke fordeler utviklingslandene i sør har som følge av utvandringen til de mer rike landene i nord. Den første er at arbeiderne returnerer til hjemlandene med forbedrete evner og ny kunnskap, den andre er remisser, og den tredje er overføringen av teknologi (Khadria 1990, 1999 i Khadria 2012:176). I forhold til returnering så er det ikke noen sikre tall på dette. Den største andelen av remissene blir stort sett sendt sør-sør, og ikke fra nord til sør. Overføring av teknologi er kontrollert av et system som er ugunstig for de minst utviklede landene i sør, avtaler som TRIPS («*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*»), TRIM («*Agreement on Trade-Related Investment Measures*»), og GATS («*General Agreement on Trade in Services*») er alle et resultat av forhandlinger i Verdens Handelsorganisasjon, som påvirker prisen på teknologi i et marked hvor det er få selgere. Det er uansett mottakerlandene av den kvalifiserte arbeidskraften som stort sett nyter godt av den type innvandring. Khadria foreslår blant annet at landene i sør burde stå sammen, de burde bli enige om en felles linje gjennom sør-sør samarbeid (Khadria 2012:178).

Khadria argumenterer for at det, innenfor migrasjon, er en dynamisk interessekonflikt mellom nasjoner som er svært viktig. Han lister opp tre nøkkelfaktorer: alder, lønn og 'vintage/årgang' (Khadria 2012:179-185):

- i) Alder: Hovedfaktoren i midlertidig migrasjon er alder. De siste årene har flere og flere mottakerland tendert til også å oppmuntre de kvalifiserte arbeidsinnvandrerne til ikke å bosette seg permanent i landet. De blir oppmuntret til å *sirkulere*, til å pendle mellom midlertidige oppholdsformer i mottakerlandene og så returnere til

opprinnelseslandet. Dette innebærer at migrasjonen får en *ung* karakter. Den eldre kapitalen returnerer hjem, mens ny og fersk kapital hele tiden kommer inn. Dette gjør også at gjennomsnittsalderen i befolkningen synker, og således demrer noe opp for eldrebølgen som er mer og mer reell i mange vestlige land. Det kan for eksempel nevnes at en må ha bodd minst 40 år i Norge for å ha rett til full minstepensjon⁸. I følge OECD så har antall permanente oppholdstillatelser gått ned i vestlige land, mens antallet midlertidige arbeidsinnvandrere har gått opp (OECD 2004 i Khadria 2012:180). Mange europeiske land og USA har alle politiske strategier som oppmuntrer til midlertidig opphold. *Du kan komme hit å jobbe, men vi vil ikke ha deg på permanent basis*. Midlertidig arbeids- og oppholdstillatelse gjør at man får en type tvungen migrasjon. Mange emigrerer på grunn av jobb, og mange returnerer på grunn av utgått visa/arbeidskontrakten er ferdig.

- ii) Lønn: det stille tilbakeslaget av remissene. I følge tall fra Det internasjonale pengefondet (IMF) ble det sendt 65 milliarder \$ i remisser til utviklingsland i 1999. Størrelsen på remisser har vokst kraftig de siste årene. Verdensbanken estimerte i 2005 at remissene til India i 2004 var på 22 milliarder \$, det er omtrent 10 prosent av alle remisser som ble sendt av 191 innvandrere på verdensbasis. Det gjør India til ett av de landene som mottar mest remisser i verden. Men, mottakerlandene mottar også penger fra innvandrerne blant annet i form av studieavgifter, som ofte er langt høyere enn for lokalbefolkningen. *Open Doors 2004: Report of International Educational Exchange*, en rapport som utgis av *US Institute of International Education* viser at 2/3 av studiene til internasjonale studenter er betalt fra «familie og/eller personlige kilder». Amerikanske kilder støtter omlag 26 prosent av studentene. Dette innebærer at utdanningsinstitusjonene i stor grad støtter seg på kapital fra utenlandske studenter. Det amerikanske Handelsdepartementet rangerer amerikansk høyere utdanning blant de fem viktigste tjenesteytende eksportvarene. Liknende beregninger for land som Australia, Canada, New Zealand, Storbritannia, og flere andre EU-land underbygger påstanden om at mottakerlandene allerede er i gang med å kapitalisere utdanninger og tjenester relatert til utdanning, hvor utenlandske studenter i større og større grad finansierer utdanningsinstitusjonene og utdannelsen til de lokale studentene (Khadria 2009, i Khadria 2012:182). Så selv

⁸ Du må ha minst 40 års trygdetid, dvs. du må ha vært medlem av Folketrygden i minst 40 år.
<https://www.nav.no/Pensjon/Alderspensjon/Fakta+om/Minste+pensjonsniv%C3%A5.265659.cms>

om innvandrere ofte sender penger hjem. Så sender ikke bare senderlandene innvandrere, de sender også en betydelig andel kapital til mottakerlandenes økonomi («utdanningsøkonomien»).

- iii) *Vintage*/årgang: Hovedfaktoren i studentmigrasjon er *vintage*. Flere av de kvalifiserte har ikke innvandret som arbeidere, men gjennom den «akademiske gaten». Både İçduygu og Khadria nevner studentmigrasjon som en stadig økende form for bevegelse. Studentene ankommer som semi-ferdig kvalifisert arbeidskraft og menneskelig kapital (Majumdar 1994 i Khadria 2012:183). De siste årene har indere utgjort den største gruppen utenlandske studenter i USA (2004, 2005, 2006, 2008, 2009). For å bøte på det kostbare utdanningssystemet og kortsiktig mangel på arbeidsledighet har både USA og Storbritannia latt utenlandske studenter få midlertidig arbeidstillatelse etter endt studier, i stedet for at de returnerer til hjemlandene sine (*Hindu Times* 2005 i Khadria 2012:184). Den økende konkurransen internasjonalt, har ført til at flere land, deriblant USA, Storbritannia, Canada, Australia, New Zealand, Irland, Frankrike, Tyskland og Nederland, tiltrekker seg *Ivy League*⁹ universiteter, som igjen rekrutterer studenter fra hele verden, spesielt India (*The Economic Times* 2004 i Khadria 2012:184). I følge Khadria medfører dette at senderland, som for eksempel India, får mangel på kvalifisert arbeidskraft. Indiske *Indian Institutes of Technology* (IIT) er utsultet på kvalifisert undervisningspersonell, i 2004 var over 380 sentrale stillinger ubesatte (*The Economic Times* 2004 i Khadria 2012:184). Mottakerlandene akkumulerer den nyeste årgangen i kunnskap og teknologi i form av studenter. I tillegg så opparbeider mottakerlandene seg et politisk forsprang i form av utenlandske studenter som på lang sikt blir deres *ambassadører* i den internasjonale politiske arenaen.

Skal vi forstå hvem som har de største fordelene i politikken som føres foreslår Khadria at vi ser på tre sentrale faktorer som omfatter paradigmeskiftet i migrasjon i dag; overføring av arbeidskraft; finansielle overføringer; og kunnskapsoverføringer (Khadria 2012:196). I og med at befolkningen i de vestlige landene er relativt gammel, så blir migrasjon av yngre

⁹ Ivy League er betegnelsen på en gruppe høyt ansette collegier og universiteter i det nordøstlige USA. Ivy League omfatter Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Pennsylvania, Princeton og Yale.

prioritert, mens eldre stimuleres til å returnere til opprinnelseslandene sine. Det er også en økende migrasjon blant helsearbeidere som tar seg av den aldrende befolkningen. Når den midlertidige migrasjonen erstatter den mer permanente bidrar dette til at lønninger, pensjonsordninger og andre goder for arbeidsinnvandrene stagnerer. I forhold til den tredje faktoren, finansielle overføringer, så er målet til mottakerlandene å hele tiden generere den nyeste årgangen av kunnskap gjennom kostnadseffektiv flyt av talenter i form av mobile profesjonelle og studenter i innovative områder, som for eksempel informasjonsteknologi og bioteknologi (Khadria 2012:197). Khadria spør hvorfor migrasjon er et område som ses på som noe territorielt, og som angår nasjonalstatene, og dermed er ikke-diskuterbart i multilaterale samtaler. Mottaker- og senderland (Khadria bruker termen *Nord-Sør land*) kan faktisk forsøke å påvirke hverandres avgjørelser (Khadria 2012:197,198).

Migrasjon er påvirket av mange faktorer, samfunnsmessige så vel som individuelle. Det jeg gjerne vil se nærmere på i min oppgave er historien til personene som emigrerer. Hvordan ser de på seg selv? Føler de seg som sirkulære migranter? Er det *tvungen* eller *frivillig* migrasjon? Jeg vil se på deres fortellinger i lys av teorier om migrasjon, globalisering og identitet.

1.2 Motivasjon og språklæring

Denne delen av kapittelet vil ta for seg motivasjon og språklæring. Det er forsket mye og skrevet utallige bøker og artikler om motivasjon, spesielt innenfor emnet læring. Med tanke på at min studie handler om motivasjon, migrasjon og språklæring er det naturlig å basere motivasjonsteorien på språklæring. Når man lærer seg noe ligger det alltid en eller annen form for motivasjon bak. Motivasjonen kan komme utenfra, for eksempel i form av krav om at for å kunne få jobb i et norsk firma så må du kunne norsk, da er det en ytre motivasjon som gjør at man lærer seg norsk. Motivasjonen kan også komme innenfra, hvis du for eksempel er genuint interessert i språk, spesielt norsk språk. Da lærer du deg norsk fordi du virkelig er interessert i norsk språk. Eller, så er det kanskje en blanding av begge disse. Da er det både ytre og indre motivasjon som gjør at du lærer deg språket.

Innenfor motivasjon og andrespråklæring er de grunnleggende ideene hentet fra førstespråkforskning (Dörnyei 1998, Berggreen og Tenfjord 1999). Det er en generell antagelse at motivasjon for andrespråklæring er en kompleks og mangefasettert prosess, og forskjellige modeller fokuserer på forskjellige sider ved dette. Det vil si at modellene er ikke nødvendigvis motstridende, men de fokuserer på forskjellige sider ved motivasjonen, og de kan i noen tilfeller ses på som komplementære. Motivasjon blir sett på som en av

hovedfaktorene som påvirker språklæring. Motivasjon er ofte det første skrittet i språklæringsprosessen, alle andre faktorer springer på en eller annen måte ut av motivasjonsfaktoren (Dörnyei 1998:117). Med dette menes at uten motivasjon vil selv ikke personer med gode evner oppnå bra resultater. Mens høy motivasjon derimot kan veie opp for manglende evner og/eller manglende undervisning. Gardner og Lamberts studie fra 1972 viser at selv om språklige anlegg hos en innlærer har en viss innflytelse i innlæreres språkprestasjoner, så kan motivasjon ofte ha en større innvirkning på språkprestasjonene (Dörnyei 1998:117).

1.2.1 Hva er motivasjon?

Ordet *motivasjon* stammer fra det latinske *movere*, som kan oversettes med *å bevege*, og ordet *motiv* kommer av det latinske *motivus* som betyr «som setter i bevegelse» (Lillemyr 2007:23). Man kan si at begge ordene, *å bevege* og *som setter i bevegelse*, er kjernen i motivasjon. Motivasjon for å lære seg språk kan beskrives som en ganske spesiell og unik situasjon på grunn av språks kompleksitet. Språk er et kommunikasjonssystem som kan læres som et skolefag. Språk er en integrert del av en persons identitet som er involvert i nesten all mental aktivitet; den viktigste kanalen for sosial organisering er en integrert del av kulturen der språket er i bruk (Dörnyei 1998:118). Det vil si at motivasjonen for å lære seg språk er ikke direkte relaterbar til motivasjon for andre ting, som for eksempel å lære seg å strikke, å svømme, etc. Å lære seg et nytt språk innebærer også å lære om en ny kultur, historie, og å erverve seg en form for identitet i forhold til det nye språket. I tillegg til de miljømessige og kognitive faktorene involvert i læringsprosesser så innebærer språklæring i større grad personlige og sosiale dimensjoner.

Hva er så motivasjon? Er det et personlighetstrekk? En følelse? Mental energi? Motiverende oppførsel? Indre styrke? Overbevisning? Respons på stimuli? Dörnyei mener man kan se på motivasjon som en prosess. Ifølge Pintrich og Schunk har forklaringer på atferd beveget seg fra stimuli og forsterkningsbetingelser mot individets egne konstruktive tolkninger av hendelser, og den rollen deres egen tro, tanker, rammer og verdier har (1996 i Dörnyei 1998:118). Kognitive tilnærminger legger vekt på individets egne tanker, overbevisninger, tro (eng. «*beliefs*») og følelser. Motivasjon involverer flere mentale prosesser som førere til initiering og vedlikehold av atferd.

1.2.2 Førstespråklæring og andrespråklæring

Tospråklighet regnes som et nytt fenomen i Norge, selv om det kan diskuteres om det virkelig er det. Fenomenet norsk som andrespråk er ikke nytt, men fagdisiplinen norsk som andrespråk

er relativt ung. De første spor av «utlendinger» kan man se på en runeinnskrift som ble funnet i Kårstad i Nordfjord i 1927, den dateres til omtrent 400 e.kr. Den første linjen i innskriften er «Ek aljamarkiR» (hvis man bytter ut runene med latinske bokstaver). «Ek» kan oversettes til *jeg*, «aljamarkiR» kan oversettes til *fra et annet land*. Innskriften kan oversettes til *jeg som er fra et annet land*, eller, *jeg som er en fremmed*. Den andre linjen i innskriften er ikke endelig tolket. Det er rimelig å anta at personen som risset inn disse runene var innvandrere til det som i dag er Norge. Personen som risset inn runene hadde kanskje et annet morsmål enn det som ble talt av majoriteten. Samiske språk, kvensk, romani og romanes regnes som nasjonale minoritetsspråk, med det menes blant annet at de har vært talt i Norge i flere århundrer. Hva er så tospråklighet, eller flerspråklighet? Må man kunne to språk like godt for å kunne regnes som tospråklig? Innenfor faglitteraturen skiller man mellom balansert og ikke-balansert tospråklighet, hvor ikke-balansert regnes som det mest vanlige. Man behersker noen områder godt i det ene språket, andre områder behersker man bedre i det andre språket, mens noen områder behersker man like godt i begge språkene. For en person som har norsk og engelsk som sine språk kan det hende at engelsk er det språket personen behersker best i forhold til utdanning og jobb, faguttrykk og «språkkoder» i forbindelse med arbeidsliv vil da først og fremst være lært på engelsk. Norsk er kanskje det språket som er brukt hjemme og blant venner, i nære og personlige relasjoner vil det da være norsk som er det «første» språket. De fleste personer som kan to eller flere språk er ikke like gode i alle språkene, tospråkligheten er ikke balansert. Den balanserte tospråkligheten er unntaket¹⁰

I forhold til voksne og flerspråklighet er det heller ikke slik at man noen gang blir *utlært* i språket, ikke en gang i vårt eget morsmål. Det vil si at man i utgangspunktet alltid vil kunne lære nye ord og begreper. En ingeniør og en sykepleier, begge med norsk som morsmål, vil mest sannsynlig ha et noe ulikt ordforråd i forhold til arbeid. Den ene behersker faguttrykk innenfor ingeniøryrket, mens den andre er bedre på helsefaglige uttrykk.

1.2.3 Gardners modell for motivasjon og språklæring

Motivasjon for språklæring antas å være sterkt påvirket av to orienteringer; en integrativ og en instrumentell orientering. Den integrative motivasjonen kan komme fra ønsket om å identifisere seg med medlemmene av målspråkssamfunnet. En integrativ orientert motivasjon antas å ha en mer varig effekt. Og derfor er det også større sjans for at individet gjør de nødvendige anstrengelsene for å oppnå suksess. Innlærere med en instrumentell motivasjon

¹⁰ Innholdet i dette avsnittet er basert på deler av en videoforelesning av Lars Anders Kulbrandstad (ansatt ved Høgskolen i Hedmark), i nettstudiet PRISME ved Universitetet i Bergen.

har en mer praktisk rettet motivasjon. De er først og fremst interessert i språket som et instrument til å oppnå noe annet. De trenger kanskje språket for å kunne studere, eller få seg en jobb (Berggreen og Tenfjord 1999:286).

I løpet av 1990-årene ble det skrevet en rekke forskningsartikler om motivasjon og språklæring. Flere har tatt mer generelle motivasjonsteorier og tilpasset dem til språklærings situasjoner. Andre studier fokuserte mindre på motivasjon i seg selv, og var mer deskriptive i forhold til at de undersøker innlærernes motivasjonsmønstre i forskjellige sosiokulturelle kontekster. Innenfor den første gruppen er Robert Gardners sosio-psykologiske tilnærming beskrivende. Gardners teori tar utgangspunkt i at innlæreres holdning til språket de skal lære vil påvirke graden av måloppnåelse/tilegnelse av språkspesifikke aspekter (Gardner 1985 i Dörnyei 1998:122). Et slikt utgangspunkt impliserer også at språk, i motsetning til flere andre skolefag, ikke er sosialt nøytralt eller objektivt. Dörnyei nevner også det faktum at flertallet av verdens befolkning snakker mer enn ett språk, de fleste land er multikulturelle, noe som understreker betydningen av den sosiale dimensjonen i språklæringsmotivasjonen.

I følge Gardner referer orientering til drivkraften eller motivet for å studere et andrespråk, mens motivasjon mer referer til den målrettede anstrengelsen for å lære et språk. Med andre ord kan man si at orientering og andrespråklæring er indirekte relatert, motivasjon og andrespråklæring er direkte relatert (Berggreen og Tenfjord 1999:287). Gardners sosialpsykologiske teori om andrespråklæring ser andrespråklæringen i relasjon til fire forhold: sosialt miljø, individuelle forskjeller, språklæringskontekst og språklæringsresultat. I det sosiale miljøet blir forventninger og holdninger formet (Berggreen og Tenfjord 1999:288). I følge Gardner er motivasjon summen av *innsats + ønske om å nå et mål + holdninger* (Berggreen og Tenfjord 1999:286). Arbeidene til Gardner har hatt stor betydning for forskning omkring motivasjon og andrespråklæring. Han operasjonaliserte motivasjonen ved hjelp av en tabell, kalt «*the Attitude and Motivational Index*». Det er et skjema hvor språkinnlærere svarer på påstander som viser ulike variabler ved motivasjon og motivasjonell orientering. En av faktorene som har sprunget ut av slike analyser er *integrativ motivasjon*. I Gardner og McIntyres studie fra 1991 var variablene blant annet (Berggreen og Tenfjord 1999:287):

Variabler	Utsagn	Eksempler
Holdninger til franskcanadiere	Fem positivt ladete, fem negativt ladete utsagn	Hvis Canada skulle miste den franske kulturen i Quebec, ville det være et stort tap.
Interesse for fremmedspråk	Fem utsagn som uttrykker en positiv interesse, og fem en relativt liten interesse	Jeg liker å møte og lytte til folk som snakker andre språk.
Integrativ orientering	Fire utsagn som uttrykker viktigheten av å lære fransk av integrative grunner	Å studere fransk kan bli viktig fordi det gjør at mennesker kan delta mer fritt i andre kulturelle gruppers aktiviteter.
Holdninger til læringssituasjonen	Fire utsagn som referer til fransklærere generelt, og fire som referer til franskkurs – halvparten positivt og halvparten negativt	Franskkurs gir studentene en utmerket anledning til å utvide sine kulturelle og språklige horisonter.
Ønske om å lære fransk	Tre positive og tre negative utsagn	Jeg ønsker jeg kunne snakke fransk flytende.
Holdninger til å lære fransk	Tre positive og tre negative utsagn	Jeg ville virkelig like å lære fransk.

Kritikk av Gardners modell er blant annet at han ikke undersøker informantenes *virkelige* anstrengelser for å lære seg språk. Det som blir vurdert er informantenes egenvurdering (Berggreen og Tenfjord 1999:288). Selv om kritikken på mange måter er berettiget kan man spørre seg hvordan man på en ordentlig måte kan måle noens *virkelige* anstrengelser. Noen føler kanskje selv at de ikke har anstrengt seg noe særlig, allikevel oppnår de svært høye resultater. Andre opplever selv at de virkelig har anstrengt seg, uten at det viser seg på resultatene. Innsats og anstrengelse er viktig, men det er også i aller høyeste grad subjektivt. I kvalitative studier hvor det er informantenes svar som blir analysert vil det alltid være et visst usikkerhetsmoment i forhold til at informantene svarer ut ifra et ønske om bifall («*approval*») og selvsmiger («*self-flattery*»). Gardners arbeid har gitt verdifull innsikt i motivasjonens betydning for andrespråklæringen, men det er snakk om relativt usikre innsikter. Det kreves større og mer komplekse studier for å kunne etablere mer solide teorier (Berggreen og Tenfjord 1999:288,289). En undersøkelse gjort av Oller, Baca og Vigil (1977)

blant meksikanske kvinner som lærte engelsk fant at de som hadde en negativ holdning til engelskspråklige hadde mer framgang i språklæringen enn de med positive holdninger til engelskspråklige (Berggreen og Tenfjord 1999:289). Negative holdninger til målspråket kan derfor ikke alltid forklare mangel på suksess i forhold til språklæringen. Blant informantene i undersøkelsen gir for eksempel informant nr. 15 uttrykk for en svært positiv holdning til Stavanger og norsk natur og kultur, men allikevel så har ikke dette bidratt til at han snakker noe særlig mye norsk i forhold til andre som har bodd her i fire år. Kruidenier og Clément (1986) undersøkte kontrastene mellom undergrupper av innlærere etter deres etnolingvistiske tilhørighet (anglofone og frankofone), deres sosiopolitiske status til målspråket (offisiell fransk, engelsk, spansk som minoritetsspråk), og den kulturelle konteksten (monokulturell og multikulturell). De identifiserte fire hovedorienteringer; instrumentell, vennskap, reise og kunnskap/forståelse. Kruidenier og Clément fant at vennsorientering hadde sterkest innflytelse på motivasjonen til de frankofone, motivasjonen til de anglofone var mest påvirket av kunnsksorientering. Reiseorientering var sterkest blant studenter som lærte seg minoritetsspråk, mens den instrumentelle orienteringen var sterkest blant de som studerte språk med offisiell status. Berggreen og Tenfjord nevner også at det i studien ikke ble funnet noen støtte for Gardners integrative orientering (Berggreen og Tenfjord 1999:289).

1.2.4 Schumanns akkultureringsmodell

De sosiale teoriene om andrespråklæring forsøker å se sammenhengen mellom samfunnsmessige forhold og læring. De er hovedsakelig opptatt av eksterne faktors påvirkning på språklæringen, samt enkelte individuelle faktorer som holdninger og motivasjon. Selv om de fokuserer mest på samfunnsmessige faktorer har mange sosialt baserte teorier gitt forskningslitteraturen noen av de beste beskrivelsene av enkeltindividers læringsforløp (Berggreen og Tenfjord 1999:337). Samfunnsmessig kontekst kan deles inn i makro- og mikronivå. På makronivå finner vi trekk ved gruppen som innlæreren tilhører i forhold til storsamfunnet, trekk ved innlærerens sosiale nettverk, og trekk ved institusjonene der språklæringen foregår. På mikronivå finner vi trekk ved innlæringskonteksten, relasjonene mellom kommunikasjonspartnere, sosiale roller, identitet og selvforståelse (Berggreen og Tenfjord 1999:337). Det er vanlig å anta at sosiale faktorer har stor innflytelse på læringen av andrespråk, men at denne er indirekte (Ellis 1994 i Berggreen og Tenfjord 1999:337).

En av de tidligste teoriene som baserte seg på de sosiale sidene ved språklæring er John Schumanns akkultureringsteori. Teorien tar utgangspunkt i antagelser om fundamentale påvirkningsfaktorer ved voksten, uinstruert eller uformell andrespråklæring. Teorien har et

sosialpsykologisk perspektiv. Schumann regner med åtte sosiale faktorer som potensielt kan skape distanse, og fire psykologiske faktorer som potensielt kan skape distanse (Berggreen og Tenfjord 1999:338,339,340,341,342):

Sosiale faktorer:

- I) Sosial dominans (dominans, ikke-dominans, underordning): å tilhøre en dominerende eller dominert gruppe hemmer læring av den andre gruppens språk. Dersom to grupper ikke dominerer hverandre (økonomisk, politisk, kulturelt) regnes det som positivt for gjensidig læring av språkene.
- II) Integrasjonsstrategi (assimilasjon, akkulturering, bevaring): Schumann skiller mellom ulike responsstrategier i en kontekst hvor en sosial gruppe er i et kontaktsforhold til en majoritet. Responsen deles inn i assimilasjon, akkulturering og bevaring. Hvis andrespråksinnlærerne velger assimilering som kontaktstrategi vil det si at de gir avkall på egen livsstil og verdier og overtar målspråkgruppens. Assimileringsstrategi maksimerer kontakten mellom gruppene og styrker språklæringen. Velger de bevaring som kontaktstrategi avviser de målspråkgruppens livsstil og verdier. Bevaringsstrategien skaper sosial distanse og gjør det mindre sannsynlig at gruppen som helhet lærer seg målspråket. Velger de akkulturering som kontaktstrategi innebærer det at innlærer gruppen til en viss grad tilpasser seg livsstilen og verdiene til målspråkgruppen, men likevel ikke gir avkall på egen livsstil og verdier. Akkultureringsstrategi resulterer i varierende kontakt mellom gruppene, denne strategien verken styrker eller svekker språklæringen.
- III) Inngjerding: Inngjerding refererer til i hvor stor grad de to gruppene deler *kirker, skoler, foreninger, fritidshus, aktivitetssenter, håndverk, yrker og bransjer*. Hvis etniske grupper har en sterk indre organisering (som for eksempel egne aviser, kirkesamfunn og arbeidsmarked) kan man kalle dette for inngjerding. Inngjerding reduserer kontakten mellom sosiale grupper, og læringsmulighetene blir redusert.
- IV) Kontaktmønster: Om en gruppe har utstrakte interne kontakter, omgås gruppemedlemmene hverandre ofte. Slike grupper er sammenvevde («*cohesive*»). De sosiale nettverkene strekker seg ikke over språkgrenser, og kontakten med andre grupper reduseres.
- V) Gruppestørrelse: Andrespråksinnlærergruppen kan være stor eller liten. Gruppestørrelsen er knyttet til en rekke faktorer som gir «sosial distanse». Hvis en

gruppe er stor øker sjansen for etniske gruppeaktiviteter: egne butikker, medier, skoler etc. Store grupper gir også større mulighet for intern gruppe-kontakt, og hemmer kontakten med andre grupper.

- VI) Kulturell kongruens: Kongruens eller likhet mellom kulturen til andrespråksinnlærerne og målspråkskulturen påvirker også kontakten mellom gruppene. Kulturer som er likeartete sannsynliggjør gruppekontakt, noe som vil stimulere andrespråklæringen.
- VII) Holdninger: Uvennlige eller fiendtlige holdninger mellom to grupper hemmer den gjensidige språklæringen.
- VIII) Planlagt oppholdstid: Hvis en gruppe planlegger å bli boende lenge i målspråksområdet er det mer sannsynlig med utstrakt kontakt med målspråksgruppen.

Psykologiske faktorer:

- I) Språksjokk: Voksne kan bruke morsmålet sitt (eller språk de behersker godt) til en rekke personlige formål. Man kan styre andres oppmerksomhet, imponere, overtale, og det gis stadig tilbakemeldinger på hvor bra det er å ha verbale ferdigheter. På andrespråket kan situasjonen være helt motsatt. Hvis det oppstår for mange negative opplevelser knyttet til bruken av andrespråket, kan man tale om et språksjokk. Språksjokket medfører ofte at en begynner å styre unna situasjoner der det kreves at man bruker andrespråket.
- II) Kultursjokk: Schumann definerer kultursjokk som en angsttilstand. Voksne er vant til å ha forskjellige mestrings- og problemløsningsstrategier til rådighet når vansker oppstår i hverdagen. I en ny kultur fungerer kanskje ikke de gamle strategiene. En forstår ikke andres reaksjoner og kroppsspråk. De andre reagerer på måten andrespråksinnlæreren opptrer på. Kultursjokk kan føre til at innlæreren vender aggresjon mot seg selv og sin egen kultur, og/eller mot den nye kulturen og det nye språket. I en slik situasjon er det usannsynlig at en gjør store anstrengelser for å lære seg språk.
- III) Motivasjon: Schumann støtter seg på Gardner og Lamberts skille mellom integrativ og operasjonell motivasjon. På linje med andre forskere mener Schumann at den integrative orienteringen ga størst effekt i språklæringen.
- IV) Ego-permeabilitet: Under oppveksten utvikler barn en følelse av grenser omkring eget språk. Språket blir objektivert og får faste ytre konturer og grenser – de

utvikler et språk-ego. I de første leveårene er grensene *permeable*, det vil si gjennomtrengelige. Schumann antar at (Schumann 1978 i Berggreen og Tenfjord 1999:342):

«the successful adult second language learner is an individual who has access to more childlike ego states in which greater ego permeability exists»

Schumanns modell har i den senere tid vært gjenstand for en del kritikk, hovedsakelig fordi den ikke er «helhetlig» nok, det er aspekter den ikke redegjør for. En av kritikkene har vært at Schumanns modell er for statisk. Den tar ikke høyde for at faktorene som påvirker, kan forandre seg over tid. Det kan tenkes at en innlærer, på bakgrunn av positive læringserfaringer, endrer sin motivasjon. Likevel har Schumanns modell gitt en nyttig oversikt over *potensielle* påvirkningskilder og fremmet forståelsen for at helhetlige teorier om andrespråklæring også må omhandle det sosiale aspektet ved andrespråklæring (Berggreen og Tenfjord 1999:344). I min studie vil jeg ikke bruke Schumanns teori som en helhetlig analysemodell, men jeg vil se på enkeltfaktorene som mulige påvirkningskilder i forhold til informantenes læring (eller mangel på læring) av norsk.

KAPITTEL 2

2 METODISK TILNÆRMING

Dette kapittelet vil ta for seg den metodiske tilnærmingen til oppgaven. Først vil jeg si noe om hvorfor jeg har valgt å gjøre en kvalitativ studie. Deretter vil jeg si noe om metodene jeg har brukt i studien. Jeg vil si noe om dybdeintervjuer og observasjon, informantenes sammensetning, og jeg vil si noe om gjennomføringen av intervjuer og observasjon. Deretter vil jeg si noe om reliabilitet og validitet, og jeg vil komme med noen etiske betraktninger i forhold til datainnsamlingen. Til slutt vil jeg si noe om bearbeiding av datamaterialet og analyseprosessen.

2.1 Metodevalg

Den chicagobaserte sosiologen William Isaac Thomas understreket behovet for å forstå studieobjektene egen opplevelse av sin situasjon, og anbefalte innsamling av brev, dagbøker og selvbiografier som en metodisk tilgang til en slik forståelse. Hovedverket til Thomas og Florian Znanieckis *The Polish Peasant in Europe and America* (utgitt i fem bind 1918-1920) er basert på en slik tilnærming. Verket er i all hovedsak basert på innsamlede brev fra polske innvandrere i USA og livshistorier fortalt av innvandrere selv (Fuglerud 2008:34,35). Fordi min studie handler om nettopp å *formidle* og *forstå* migranternes egen motivasjon for å emigrere og for å lære seg språk, var det naturlig å velge dybdeintervjuer og observasjon som metode.

2.2 Dybdeintervjuer og observasjon

Portvakter er ofte sentrale i prosessen med å finne egnede informanter (Hammersley og Atkinson 2004:160,161). I mitt tilfelle valgte jeg i stor grad å benytte meg av mitt eget nettverk for å finne informanter jeg kunne intervjuer og for å få tillatelse til å observere. Jeg kontaktet nærmeste leder på Johannes Læringscenter (JLS), hvor jeg er ansatt som norsklærer for fremmedspråklige, for å høre om jeg kunne få rekruttere og observere informanter fra derfra. Han var positiv, men sa at jeg måtte spørre hans leder igjen. Jeg henvendte meg til ham, og etter å ha presentert prosjektet mitt for ham så fikk jeg tillatelse. Han sendte også ut en felles mail hvor han informerte de ansatte på huset om at jeg hadde tillatelse til å gjøre observasjon og rekruttere informanter på JLS. Dette gjorde selvfølgelig arbeidet mitt enklere. Da jeg senere henvendte meg til kollegaer med spørsmål om å få observere i undervisningen deres og om de hadde noen deltakere som kunne være aktuelle å intervjuer fikk jeg nok

positive svar til at jeg kunne sette i gang med intervjuer og observasjoner. Jeg henvendte meg også til Røde Kors Stavanger (RK), hvor jeg har arbeidet som frivillig et års tid. Etter noen runder med e-post fikk jeg også grønt lys derfra til å observere og rekruttere informanter. Jeg hadde også kontakt med noen andre medstudenter på masterstudiet som ga meg telefonnummer til mulige informanter. Jeg kom i kontakt med flere, men ingen sa ja til å la seg intervju. Disse kunne lite engelsk, og enda mindre norsk, så det var ikke så enkelt å kommunisere. Da jeg presenterte prosjektet mitt (innvandrere i Sandnes og Stavanger, deres motivasjon for å emigrere og for å lære seg språket) så sa de ganske klart nei til å la seg intervju. Jeg hadde ikke noen som helst «bånd» til dem, eller noe nettverk til dem, foruten at jeg hadde fått nummeret deres av noen jeg så vidt kjente. Jeg antar at hovedgrunnene til at jeg fikk nei var at de kanskje ble skeptisk til å la seg intervju når de hørte at studien handler om motivasjon for å lære seg språket, og de ikke har lært seg noe særlig av språket. For noen var det kanskje det at de ikke hadde noen andre grunner til å si ja. Hvorfor skal man si ja til å bruke minst 30 minutter av sin tid på et intervju med en totalt ukjent kvinne som ringer deg en ettermiddag? Andre forsto kanskje ikke helt hva det var jeg var ute etter.

Av de jeg intervjuet via JLS så var det noen jeg selv spurte etter å ha observert undervisningen i deres gruppe. Andre fikk jeg informasjon om via kollegaer, og jeg hadde ikke truffet dem før vi satte oss ned for å gjennomføre intervjuet. Det var et kriterium at jeg ikke skulle inkludere egne studenter i studien min, fordi det vil være vanskelig å ha et objektivt syn på personer jeg på en eller annen måte har et forhold til. Og, det vil kunne farge svarene til informantene hvis de skulle blitt intervjuet av læreren sin. Det ble utarbeidet en intervjuguide (vedlegg 2) som dannet utgangspunkt for dybdeintervjuene. Planen var å foreta 12-15 dybdeintervjuer fordelt på to grupper; innvandrere med flyktningebakgrunn og arbeidsinnvandrere. Det ble også utarbeidet et «*oral information to informants*» (vedlegg 3) til informantene hvor det ble gitt en beskrivelse av prosjektet, informasjon om hva som er målet med intervjuene, og informasjon om personvern og hvordan personsensitive opplysninger behandles.

For observasjonen ble det utarbeidet en «*observation guide*» (vedlegg 4) med en kort beskrivelse av prosjektet, informasjon om hensikten med observasjonene, og informasjon om personvern og hvordan personsensitive opplysninger behandles. I forhold til observasjon så brukte jeg Spradleys huskeliste for å ta feltnotater som en veileder. Den består av ni punkter (Spradley, 2004:212 i Hammersley og Atkinson); 1) Rommet/stedet det fysiske stedet eller stedene der observasjonen foregår; 2) Aktører: hvem er involvert; 3) Aktiviteter: en serie sammenhengende handlinger som personer utfører; 4) Objekter: de fysiske gjenstander som er

tilstede; 5) Handlinger: enkelthandlinger som personer gjør; 6) Hendelser: en serie sammenhengende aktiviteter som personer utfører; 7) Tid: sekvensen av hendelser over tid; 8) Formål: hva noen forsøker å oppnå; 9) Følelse: hva som føles og kommer til uttrykk.

2.3 Informantenes sammensetning

Å studere kun ett miljø eller tilfelle kan gjøre forskningen for smal og en risikerer at det vil være vanskelig (nærmest umulig) å trekke noen generelle slutninger av funnene. I følge Glaser og Strauss kan man foreta en «teoretisk utvelgning» for å få til en bearbeiding og generering av teorier. «[...] Man bør søke å minimere forskjellene mellom tilfeller for å framheve grunntrekkene ved en bestemt kategori, og deretter maksimere forskjellene mellom tilfellene for å øke tettheten av egenskaper som har med grunnkategoriene å gjøre» (Hammersley og Atkinson 2010:71,72). Uforutsette problemstillinger kan også påvirke valg av miljø, eller et skifte av miljø. Eller problemstillingen må forandres i forhold til data som samles inn.

Jeg har studert innvandrere i Sandnes og Stavanger. Alle informantene er over 18 år, og de har enten kommet hit som arbeidsinnvandrere eller som flyktning. Det var ikke et kriterium da jeg utarbeidet forskningsdesignet, men jeg hadde som mål å intervjuer både kvinner og menn. I studien har jeg intervjuet 9 menn og 6 kvinner. En arbeidsinnvandrer blir i denne studien definert som en person som kom hit enten for å jobbe eller for å skaffe seg jobb etterhvert. En person som kom hit sammen med en ektefelle, og hovedårsaken for å komme var at ektefellen fikk jobb er ikke definert som arbeidsinnvandrer i denne studien. Jeg har heller ikke inkludert au pairer i studien. Ikke fordi jeg ikke anser deres situasjon som interessant eller verdt å studere, men for å avgrense studien. Flyktninger er definert som en person som har kommet hit som kvoteflyktning, asylsøker og så senere fått flyktningstatus, eller kommet som familievandrer til en flyktning.

2.4 Datainnsamling

Det tok en del tid å få satt opp en prosjektbeskrivelse. Jeg hadde noen løse ideer om emnet og tema for oppgaven. Etter hvert som prosjektet begynte å ta form måtte det registreres og godkjennes hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Noe av det mest utfordrende var utarbeidelsen av intervjuguiden. Hvilke spørsmål skulle jeg stille? Hvilke formuleringer er best? Dilemmaet var å formulere litt romslige spørsmål som allikevel ikke var for åpne. Jeg var redd for at for mange konkrete spørsmål kun ville gi ja/nei svar. Samtidig som for åpne spørsmål fort kan oppfattes veldig forskjellig og dermed gi svar som i utgangspunktet ikke har så mye sammenlikningsgrunnlag.

2.4.1 Gjennomføring av intervjuer og observasjon

Intervjuene ble gjennomført på et reservert møterom på JLS, på Stavanger bibliotek og kaféer i Stavanger sentrum. De korteste intervjuene fant alle sted på møterommet på JLS, mens de som tok lengst tid og hvor informanten fortalte mer fritt enn å bare svare på de spørsmålene som ble stilt fant alle sted på kaféene. Kanskje det hadde noe å gjøre med atmosfæren? Det var en intim, men samtidig avslappende setting på kaféene. I møterommet på JLS var det ikke noe innredet kafé-lokale, kun murvegger, bord og typiske skole-stoler med seter av tre og bein av stål. Minuset med å være på kafé var at på grunn av bakgrunnsstøyen så fikk jeg ikke brukt båndopptaker. Noen av flyktingene som jeg intervjuet valgte jeg selv å ikke spørre om å ta intervjuet opp på bånd fordi de virket så pass nervøse, og en båndopptaker ville mest sannsynlig ikke hjulpet på nervøsiteten. Observasjonene foregikk henholdsvis i en formell klasseromsundervisning på Johannes og i den mer uformelle samtalegruppen *Norwegian Group* (NG) på RK. Begge steder ga meg muligheten til å observere forskjellige former for norskopplæring. Hovedforskjellen er at på RK stiller deltakerne frivillig, og de må i stor grad være aktive selv hvis de vil praktisere norsken sin. Det er også ujevnt nivå på norsken blant deltakerne, og noen snakker mer enn andre. Noen sitter og aktivt lytter og noterer (kanskje nye ord og uttrykk?). NG har kanskje også fungert som en form for nettverksbygger for mange av deltakerne. Det er flere som har blitt kjent med hverandre på NG. I klasseromsundervisningen er oppmøtet obligatorisk, og alle deltakerne er noenlunde på samme språklige nivå. Alle har en lærebok de forholder seg til. Et positivt aspekt er at gruppen ser ut til å være godt kjent med hverandre, og de virker alle trygge på læringssituasjonen. Alle er aktive når de skal gjøre oppgaver, og de bytter på å arbeide sammen i grupper. Det er ikke mulig, eller ønskelig, å si om den ene formen er bedre enn den andre i forhold til å lære norsk. Begge deler er gode måter å lære seg språk på. Den uformelle samtalegruppen passer nok best for de som allerede kan litt norsk fra før, mens klasseromsundervisningen tilpasses etter gruppens behov.

2.5 Reliabilitet og validitet

For at analyseresultatene skal kunne betraktes som holdbare må datamaterialet ha en tilfredsstillende kvalitet. Denne kvaliteten kan man vurdere ut i fra *reliabilitet* og *validitet*. Reliabilitet refererer til datamaterialets pålitelighet, validitet refererer til datamaterialets gyldighet. Reliabiliteten, eller påliteligheten, måler kvaliteten og påliteligheten til kildene. Man gjør observasjoner og målinger av ett og samme fenomen for å se om resultatene blir de samme. Reliabiliteten til en kilde vil alltid være en *vurderingssak*, det vil ikke være mulig å måle reliabiliteten som en kalkyle, eller poengscore. Dataens validitet går på omfanget av og

utvalget av informasjon som legges til grunn for forskningen. For at validiteten skal bli så bra som mulig bør en tenke over om all relevant data er tatt med. Og, om viktig informasjon kan være utelatt (Everett og Furseth 2012:135). Målet er å samle inn all relevant data for å best mulig kunne analysere og teste forskningshypotesen. Forskningshypotesen er å se nærmere på hvilke faktorer som spiller inn når folk emigrerer, og hvilke faktorer som spiller inn i forhold til å lære seg (eller ikke lære seg) språket som snakkes der man bor.

Det finnes en rekke forskningsetiske normer man må følge når man bruker mennesker som analyseobjekter. Først og fremst må deltakelse være frivillig, i følge NESH er det kun mulig å inkludere personer som ikke er i stand til å gi et informert samtykke hvis det ikke er mulig å utføre studien blant personer som kan gi samtykke. Og, dersom du kan vise at forskningen vil være direkte eller indirekte til nytte for gruppen du ønsker å forske på (Fangen 2004:192). Informantenes skal heller ikke utsettes for fysiske eller psykiske skadevirkninger som følge av forskningen. Og, sensitiv informasjon skal anonymiseres, identitetsavslørende informasjon skal kun opptre i det skriftlige produktet etter godkjenning fra informantene (Grønmo 2004:20).

Prosjektet er, som Everett og Furseth nevner (2011), underlagt en *forskningsetisk refleksjon*. Prosjektet er blitt registrert og godkjent hos NSD. Det finnes en rekke etiske problemer å ta hensyn til i forbindelse med etnografisk forskning. I følge Hammersley og Atkinson (2010) er etiske betraktninger viktige, men de vil aldri kunne løses ved hjelp av absolutte regler. Man må bruke sunn fornuft, samtidig som man bør prioritere å gjøre det som gir forskningen. Man skal opptre på en måte som er etisk akseptabel, målet med selve forskningen, miljøet det forskningen utføres og de verdiene og interessene til menneskene som er involvert i prosjektet bør hele tiden vurderes opp i mot hverandre i enhver etisk problemstilling. Du skal alltid være i stand til å forsvare og argumentere for dine avgjørelser i tilfelle de blir utfordret. Enkelte ser ut til å omtale samfunnsforskningen og samfunnsforskere på en måte som om de kan og bør oppføre seg etisk overlegent i forhold til vanlige mennesker. I følge Hammersley og Atkinson er ikke de etiske utfordringene nødvendigvis annerledes enn de man møter ved andre menneskelige aktiviteter. Det viktigste er at etnografen er bevisst på de etiske sidene ved arbeidet og gjør en så god vurdering som mulig i forhold til å opptre etisk (Hammersley og Atkinson 2010:315, 316).

2.5.1 Etiske refleksjoner

Man kan dele forskningsetiske spørsmål inn i fire kategorier, slik NESH gjør i sine retningslinjer: 1) Krav til forskningsopplegg og hensyn i forskersamfunnet, 2) hensyn til

individer og institusjoner som utforskes, 3) hensyn til oppdragsgivere og brukere, og 4) hensyn til det bredere publikum (Fangen 2004:189). I forhold til punkt 1 og 3 så er prosjektet registrert og godkjent hos NSD (se vedlegg), prosjektet har ingen oppdragsgiver, det er en oppgave i forbindelse med masterstudier. Punkt 2 og 4 vil jeg ta for meg i dette kapitlet, spesielt punkt 2.

Med tanke på menneskene som studeres er deltakende observasjon blant de minst påtrengende av metodene som involverer direkte kontakt mellom forsker og de det forskes på. (Fangen 2004:189). Ved å være en del av samfunnet/situasjonen du observerer blir du en mer naturlig del av miljøet, enn om du skulle sette deg på en stol i hjørnet av et klasserom for å observere en undervisningstime. Da er det fare for at situasjonen vil oppleves som kunstig, og det kan påvirke forskningsobjektene. En negativ side ved deltagende observasjon det kan oppleves om at forskeren *invaderer* forskningssubjektens privatliv. Du får kanskje informasjon om private og sensitive opplysninger. Slik informasjon skal behandles med varsomhet, og du skal til enhver tid ivareta forskningssubjektens konfidensialitet. Etnografen kan gå inn i mange roller, men det mest vanlige er å forholde seg så marginalt som mulig. Målet er å få tilgang til deltakernes perspektiver, og samtidig unngå for nær kontakt, og for nære relasjoner til de som observeres. Man skal balansere mellom nærhet og fremmedhet. Den typiske feltforskeren er en *marginalt innfødt* (Freilich 1970 i Hammersley og Atkinson 2004:140). Måten jeg presenterer meg for forskningssubjektene må i tilstrekkelig grad ivareta kravet om informert samtykke. Jeg presenterte meg selv muntlig før jeg startet observasjoner, og før intervjuer gikk jeg også muntlig igjennom *Oral information* (se vedlegg 5). Ved å diskutere problemstillinger og utfordringer underveis i prosessen med veileder har jeg følt at jeg har hatt en god plattform i forhold til usikkerhet rundt prosjektet.

Ved feltarbeid blant innvandrere hvor du ikke har et felles språk for å kommunisere, eller de ikke har kjennskap til samfunnsforskning fra før og du får ikke forklart godt nok på det språket dere snakker hva prosjektet handler om, kan du bruke tolk. Det kan også være aktuelt å bruke en kulturoversetter, en person med samme kulturbakgrunn som kan forklare prosjektets formål og konsekvenser på en forståelig måte for studiesubjektene (Fangen 2004:191,192). Før observasjonene ga jeg informasjon på både engelsk og norsk. Ingen informasjon fra observasjonene vil være avslørende eller personlige i forhold til personene som var ble observert. Jeg bestemte meg for i første omgang å kun intervju personer jeg kunne kommunisere med direkte i første omgang. Denne avgjørelsen er først og fremst fordi jeg ville ha «førstehåndstilgang» til informantene mine. Jeg vil selv stille spørsmålene under intervjuene, og jeg vil selv forstå svarene som gis. Å ha en tolk tilstede under intervjuene kan

være både positivt og negativt. Det kan være positivt fordi tolken vil kommunisere på et språk jeg er 100 prosent sikker på at informanten behersker, og kanskje han stiller spørsmålene på en måte som er mer adekvat i forhold til kultur og kulturelle koder. Dette kan gi mer utfyllende svar. På den andre siden så kan en tolk gjøre situasjonen mer formell, og på den måten gjøre at informanten svarer kortere enn hva hun/han ville gjort hvis det kun hadde vært oss to tilstede. Bruk av tolk vil også gjøre at en tredjepart (tolken) får tilgang til sensitive opplysninger. Tolker har riktignok taushetsplikt i forhold til de opplysninger som eventuelt kommer fram. Men, i mange små miljøer er det større sjans for at tolken kjenner eller har kjennskap til informanten, og det vil kunne påvirke informanten om en kjent fra deres miljø hører på svarene deres, taushetsplikt eller ei. Jeg har også gjennom mitt eget arbeid fått beskjed fra deltakere om at de unngår å bruke tolk så ofte de kan fordi de mener at tolken «ikke er til å stole på».

I forhold til at jeg senere i oppgaven vil skrive utdrag fra hva som ble sagt under noen av dybdeintervjuene, og at den informasjonen i noen tilfeller kan være identitetsavslørende, spesielt hvis noen som kjenner informantene leser historiene, så er muntlig samtykke innhentet fra alle de fire informantenes hvis historier blir fortalt si analysedelen. På grunn av språkproblemer bestemte jeg meg for å ikke bruke det ene intervjuet. Vårt eneste felles språk var norsk, og nivået til informanten var så pass lavt at jeg var usikker på om spørsmålene jeg stilte ble forstått.

2.6 Bearbeiding av datamaterialet – erfaringsbasert teoretisering

Innenfor feltstudier så starter analyseprosessen i det man begynner formuleringer og definering av problemstillinger, og den fortsetter fram til skrivingen av oppgaven. Formelt så begynner den å ta form i analytiske notater og kommentarer, uformelt inngår den også i etnografens tanker og ideer. Denne prosessen er en del av det Glaser og Strauss kaller for «erfaringsbasert teoretisering». Her utvikles teorien på grunnlag av dataanalysen, og den påfølgende datainnsamlingen følger teorien som utvikles etter hvert (Glaser og Strauss 1967, Glaser 1978, Strauss 1987, Strauss og Corbin 1990, Hammersley og Atkinson 2004:233). Allerede da jeg begynte arbeidet med utkastet til studien hadde jeg mange løse og noen litt fastere ideer om hva jeg ville forske på. Hva hadde det vært interessant å forske mer på? Jeg kretset hele tiden rundt temaene migrasjon og språklæring. Hva er det som gjør at folk flytter på seg? Hvorfor/ hvorfor ikke vil de lære seg norsk? Hvilke tanker og historier ligger *bak* statistikkene om antall innvandrere i Sandnes og Stavanger, antall arbeidsinnvandrere, antall flyktninger, kjønn, alder, opprinnelsesland, deltakere på norskkurs, osv. Målet har vært å

forsøke å beholde denne refleksiviteten fra begynnelse til slutt, fra jeg startet med utarbeidelsen av problemstillingen, til jeg startet med feltarbeidet, til skriving av feltrapporten, og til slutt skrivingen av selve oppgaven.

En del av denne prosessen er å gå grundig gjennom all data (Hammersley og Atkinson 2004:238). Et eksempel på dette er intervjuene. Først ble intervjuene gjennomført, deretter ble alle notater og eventuelle opptak skrevet over i et nytt notat *intervjureferat* og *observasjonsreferat*. Etter hvert som jeg hadde gjennomført en del intervjuer utarbeidet jeg tabeller for å få en bedre oversikt over den innsamlede informasjonen. Disse tabellene ble en form for kortfattede sammendrag av intervjudataen. Ved å sette dataen inn i kategorier, fikk jeg også hjelp til å finne ut hvilken informasjon som var mest relevant for studien. Kategoriene i tabellene ble forandret, byttet ut og omformulert etter hvert som jeg fikk mer oversikt. Dataen ble gjennomgått på ny da feltrapporten ble skrevet. Og etter hvert som jeg begynte å skrive på selve oppgaven, ble referatene og tabellene gjennomgått på ny. De har på mange måter fungert som mine *mini leksikon*. Her har jeg enkelt kunne *slå* opp og finne ut hva de forskjellige informantene har sagt. Hvor mange språk snakker de? Hva var det nå informant 1 sa om det å ikke føle seg hjemme hverken i Sandnes eller i sitt opprinnelsesland? De fleste intervjuene ble foretatt på forskjellige kafeer rundt om i Stavanger og på grunn av bakgrunnsstøyen var det ikke gunstig å ta opp intervjuene på bånd. Derfor var det ekstra viktig at jeg tok gode notater underveis, og at jeg så fort som mulig fikk ordnet notatene og skrevet ned alt annet jeg husket fra intervjuene.

KAPITTEL 3

3 NOEN HISTORISKE LINJER

I 2012 innvandret det 78 500 personer til Norge, og 31 200 personer ble registrert som utvandret. Nettoinnvandringen var dermed på rett over 47 000. Flyttestrømmen er noe mindre enn forrige rekordår, 2011. Men nettoinnvandringen er litt større enn hva den var i 2011¹¹. Innvandring og utvandring får konsekvenser for samfunnet, men også for individene som beveger seg. Denne studien handler om opplevelsene til individene, men som allerede nevnt tidligere så er det ikke mulig å si noe om migrasjon uten å ha et globalt perspektiv, det er heller ikke mulig å si noe om migrasjon ved kun å ta for seg makroperspektivet. Dette kapitlet vil gi en kort oversikt over migrasjonshistorie og befolkningssammensetning. Først vil jeg si noe om migrasjon sett fra et internasjonalt perspektiv, så vil jeg redegjøre for sentrale punkter i norsk migrasjonshistorie. Deretter vil jeg presentere befolkningssammensetningen i Norge, og i Sandnes og Stavanger. Jeg kunne og valgt å redegjøre for befolkningssammensetningen i Stavangerregionen, men i og med at Sandnes og Stavanger er de desidert største kommunene i regionen og alle informantene kommer her fra så har jeg valgt å hovedsakelig forholde meg til statistikk for de to kommunene.

3.1 Migrasjon sett fra et internasjonalt perspektiv

Innvandrere blir sett på som *vitale agenter* for internasjonal utvikling av internasjonale institusjoner som Verdensbanken, EU (og medlemsstatene), FN, og mange flere (Isotalo i Schiller og Faist 2010:2). I begynnelsen av den industrielle revolusjonen forsøkte myndighetene å begrense arbeidsutvandringen over landegrensene. Pass ble brukt til å beholde egen arbeidskraft, snarere enn å hindre ny arbeidskraft i å komme inn. Målet var å beholde egne innbyggere for å sikre økonomisk utvikling, fokuset var ikke å hindre andre i å komme inn (Torpey 2000 i Schiller og Faist 2010:3).

Da Danmark ble medlem av EU (den gang EF) i 1972 var det mange som fryktet at fattige søreuropeere ville «innta» landet, som ville tilby billigere arbeidskraft enn danskene, stikke av med jentene deres og skape sosiale problemer. Slik ble det imidlertid ikke, til tross for at de hadde muligheten. Dette kan tolkes som at mennesker ofte foretrekker å bli værende på hjemstedene sine selv om de er fattige (Hylland Eriksen og Arntsen Sajjad 2011:28). Det er også store maktforskjeller og forskjeller i livsmuligheter. En ansatt på McDonalds i Oslo må jobbe i en halv time for å kunne kjøpe seg en Big Mac, mens en ansatt på McDonalds i Rio de

¹¹ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv/aar>

Janeiro må arbeide i seks timer for å få råd til samme hamburgeren (Hylland Eriksen og Arntsen Sajjad 2011:28). Selv om grensene blir åpner er det ikke slik at *alle* fra de mer fattige landene vil emigrere til mer velstående landene for å få seg arbeid. Noen emigrerer, andre ikke. Dette stemmer også overens med kritikken av den klassiske *push pull*-modellen. Det er ikke bare et attraktivt arbeidsmarked som tiltrekker seg innvandrere, og et dårlig arbeidsmarked som gjør at folk emigrer.

3.2 Hovedtrekk i norsk migrasjonshistorie

Inntil 1860 var Norge en utkant i Europa, både geografisk, økonomisk og politisk. Fram til da fantes det, i likhet med resten av Skandinavia, nesten ikke noen grensekontroll slik vi kjenner det i dag. Staten benyttet seg av indre reguleringer i forbindelse med næringsvirksomhet. Det viktigste instrumentet for kontroll var reisepasset. Reisepasset var hovedsakelig knyttet til omstreifere og ønsket om å hindre *utreise* (Fuglerud 2008:108). I perioden da masseutvandringen til Amerika fant sted blir også innvandringskontroll et politisk tema. I følge Fuglerud er de historiske premissene som ble lagt da viktige for å forstå hvorfor innvandrere ofte ses på som utenforstående selv etter at de har fått statsborgerskap i sitt nye hjemland (Fuglerud 2008:101). Helt fra nasjonale grenser ble etablert har de som omtales som *omstreifere* vært mislikt, denne mistenksomheten utvikles til å gjelde alle som kommer utenfra fra midten av forrige århundre. I følge Fuglerud er dette viktig i forhold til migrasjonsforskningen fordi det forteller oss at det er nødvendig å klargjøre hvorfor og hvordan begrepet *innvandrere* skifter over tid. I perioder hvor mennesker var en knapp gode i de skandinaviske samfunnene ble det hentet inn franske hugenotter, hollandske kvegbønder og tyske potetdyrkere, og andre grupper av spesialiserte håndverkere. For å tiltrekke seg innbyggere ble ofte nyetablerte byer gitt spesielle privilegier. Et eksempel på dette er den danske byen Fredrika som i 1682 fikk tilkjent asylrett. Det vil si at alle som meldte seg for myndighetene i byen fikk asyl i ti år for gjeld, drap og andre alvorlige forbrytelser (Fuglerud 2008:101,102).

Omstreifere ble helt fra industrialiseringen fram til slutten av 1800-tallet møtt med innreiserestriksjoner og sosial eksklusjon. Omstreifere omfattet flere grupper: sigøynere, tatere og omstreifende grupper av deserterte leiesoldater. Det ble iverksatt en rekke forskjellige tiltak for å bli kvitt omstreiferne. I 1554 forbød den dansk-norske kongen innbyggerne å gi husly til omstreifere. Problemet var at omstreiferne ofte ikke hadde noe sted å dra. Tiltakene overfor omstreiferne kan sies å være et ekstremt utslag av en mer generell dansk politikk som gikk ut på å regulere innreise. Enkelte yrkesgrupper som kapitalsterke

industrifolk og mennesker som ønsket å investere i eiendom var velkomne, og de fikk privilegier som frihet fra skatter og avgifter et bestemt antall år. Disse privilegiene ble ikke gitt til fattige (Fuglerud 2008:102,103). En gruppe som imidlertid fikk en relativt ok behandling i Danmark var jødene (selv om det var et skille mellom øst- og vestjøder hvor sistnevnte fikk en bedre behandling). Et eksempel er da kong Fredrik VI i 1809 ga jøder fritt opphold i alle deler av riket, og fem år senere i 1814 da Norge får sin egen grunnlov ble den samme folkegruppen gitt innreiseforbud i Norge (Fuglerud 2008:105).

Reguleringen av innvandring har alltid vært nært knyttet til skiftninger i den politiske autoriteten. Vi har utviklet oss mot det Anderson kaller en *grensefokusering*. Det vil si at individer som er like i sin rolle som borgere kan bevege seg fritt, men innpass til dette området er regulert (Anderson 1983 i Fuglerud 2008:108). Fram til 1860 var innvandringen til Norge veldig liten. Det var et visst antall omstreifere som reiste nordover, og det kom en del finner til østlandsområdet. De viktigste innvandrerne på 1600- og 1700-tallet var dansker, tyskere og nederlendere. De kom som handelsmenn, og som ledere av den politiske eliten. Helt fram til siste halvdel av 1700-tallet hadde vi et sammenfall mellom nasjonale og sosiale skillelinjer: brorparten av eliten var utenlandsk (Fuglerud 2008:108). Allerede for flere hundre år siden ser man at det er et skille i innvandrere: de velstående og *kunnskapsrike*, og de som blir omtalt som *omstreifere*. Den første gruppen har alltid hatt større respekt og anseelse, mens den andre gruppen stort sett har blitt sett på som *inntrengere*, personer vi egentlig ikke vil ha, som vi ikke anser som nyttige i forhold til vårt samfunn. På midten av 1800-tallet var den norske økonomien på vei opp, og gjennom handel og bedre kommunikasjon ble Norge knyttet nærmere resten av verden. Et næringsliv i sterk vekst med behov for arbeidskraft hadde ikke nytte av et passvesen. I 1860 ble passvesenet opphevet etter en avstemning på Odelstinget. Denne mer liberale lovgivningen var i tråd med de liberale strømningene i Storbritannia og USA (Fuglerud 2008:109). Norge følger i stor grad disse landenes utvikling i restriktiv og proteksjonistisk retning de neste 60-70 årene (Fuglerud 2008:109,110):

- I 1880 blir kravet om statsborgerskap forandret fra *domisil*-prinsippet (krav om oppholdstid) til *jus sanguinis* (knyttet til avstamning og foreldres statsborgerskap). Norskhet får en ny forståelse, en nasjonalisme som preget samtidens Europa.
- I 1901 blir loven om anmeldelse av reisende og fremmede vedtatt. Flere av de liberale elementene fra liberaliseringen i 1860 består, men i all hovedsak betyr det en

innstramming, blant annet krav om meldeplikt og oppholdsbok¹² for utenlandske arbeidere.

- I 1915 kommer det en lovendring som stiller strengere krav til oppholdstillatelse.
- I 1927 kommer det en ny fremmedlov, framlagt av Johan Ludwig Mowinckels første venstre-regjering. En av endringene innebar at en utlending som skulle søke arbeid i Norge måtte søke om arbeidstillatelse før innreise.

Fuglerud nevner flere punkter i forhold til hva som har påvirket norsk innvandringspolitikk. Den har stort sett fulgt strømmingene i resten av Europa. Men med visse nyanser. Norge har, som allerede nevnt, hatt en langt mer restriktiv lovgivning i forhold til jøder enn Danmark. Fuglerud nevner også arbeiderbevegelsens innflytelse som noe spesiell. I vestlige land har de fleste arbeiderorganisasjoner internasjonal solidaritet som en del av sitt ideologiske grunnlag. Samtidig vil innvandring som oftest ha en innvirkning på det nasjonale arbeidsmarkedet, spesielt på arbeidsforholdene til vanlige lønnstakere. Forholdet mellom ideologi på den ene siden og den praktiske virkeligheten på den andre siden har ikke alltid vært like lett å forene (Fuglerud 2008:112,113).

3.3 Innvandring i dagens Norge

Fram til 1967 hadde Norge et utflyttingsoverskudd, det vil si at det var flere personer som vandret ut enn inn. Fra 1967 fram til dags dato har Norge hatt innvandringsoverskudd, minus 1971 og 1989. Det er ikke noe nytt at personer flytter ut av eller inn i landet. Det nye ifølge Vassenden er at nettoinnvandringen har blitt betydelig større, og den involverer andre land enn tidligere. Av 43 europeiske land (ikke alle land fører samme type statistikk, eller den føres, men den er ikke tilgjengelig) er Norge blant de tre med mest nettoinnvandring. Den norske innvandringen kan nå måle seg med nivået i klassiske innvandringsland som Canada, USA og Australia (Vassenden, Samfunnspeilet 2012/3).

Man kan se en viss kontinuitet i den norske innvandringspolitikken fram til i dag, i alle fall i de store linjene. Fra slutten av 1950-tallet begynte en relativt liten arbeidsinnvandring fra Sør-Europa. Mot slutten av 1960-tallet begynte det å komme arbeidere fra asiatiske og afrikanske land. Innvandringen i etterkrigstiden var en bevisst politikk for å dekke opp behovet for arbeidskraft. Mot slutten av 1970-tallet begynte det å gå dårligere med økonomien i hele Europa. Og i 1975 ble det innført en innvandringsstopp i Norge og i flere andre europeiske land (Fuglerud 2008:114,115). Men innvandringsstoppen betydde på ingen måte at

¹² Fremmedloven av 1901 påla blant annet utlendinger som kom til landet for å søke erverv eller ta fast opphold måtte skaffe seg oppholdsbok hos politiet: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/nouer/2004/nou-2004-20/4/5/1.html?id=387374>

det ikke kom flere utenlandske arbeidere til Norge etter 1975. Innvandringsstoppen ga mulighet for å gi dispensasjon i visse tilfeller. Forskeren Bente Puntervold Bø hevder at den nye kontrollordningen ble brukt til å stenge ute innvandrere fra den tredje verden, og man derfor kan kalle politikken etter 1975 for en *utestengningspolitikk* i forhold til personer fra enkelte verdensdeler. Hun viser til at antallet innvilgete arbeidstillatelser til søkere fra Frankrike, Storbritannia og USA økte fra tiden rett før og etter innvandringsstoppen, mens antallet innvilgelser til søkere fra Pakistan, India, Tyrkia og Jugoslavia i samme periode sank drastisk (Bø 1987 i Fuglerud 2008:115). I 1914 ble det fattet 3700 utvisninger, de fleste gjaldt svenske statsborgere. I dag regnes svensker knapt som utlendinger, men for 100 år siden var de absolutt å betrakte som utlendinger. Dette viser, som Fuglerud sier, at hva som er fremmed og utenlandsk er relativt og tidsbestemt (Fuglerud 2008:111).

Brorparten av arbeidsinnvandrerne som kom til Norge på 1960- og 1970- tallet oppgir økonomiske motiver som hovedårsaken for å komme hit. De kom til et land med mangel på arbeidskraft for i stor grad å utføre lavtlønnede og lavstatusoppgaver i industrien og servicenæringene. Mange hadde planer om å arbeide noen år for å spare penger og så returnere til hjemlandene sine. I de fleste tilfellene returnerte ikke arbeidsinnvandrerne, de ble værende (Hylland Eriksen og Arntsen Sajjad 2011:25,26). Kanskje de ikke hadde klart å spare så mye penger som de hadde tenkt? Kanskje de trivdes så godt at de ikke hadde lyst å returnere? De ble kanskje så etablert og integrert med familie og venner at de følte seg mer hjemme i Norge enn sitt opprinnelsesland? Arbeidsinnvandrerene kan i prinsippet returnere til hjemlandet sitt, og sannsynligvis også selv valgt å forlate hjemlandet sitt. Flyktingen har ikke selv valgt hvilket land han eller hun skal bo i. Og heller ikke selv valgt å forlate hjemlandet. Noen flyktinger håper kanskje at de snart kan returnere til hjemlandet sitt og er derfor ikke så innstilt på å integrere seg i det nye samfunnet. Det norske arbeidsmarkedet har også forandret seg mye de siste 40 årene. Det er blitt mer avansert, og det er vanskeligere å komme inn i nå enn det var på 1970-tallet (Hylland Eriksen og Arntsen Sajjad 2011:26).

Kommuner med innvandrere som har bodd lenge i Norge har ofte mer erfaring i det kommunale apparatet, etablerte innvandrere kan også fungere som loser for nyankomne, og slik bedre integreringsprosessen. Det er store forskjeller på omstendighetene for ulike grupper utlendinger som befinner seg her. Og selv om vi prøver å kategorisere dem som flyktinger, arbeidsinnvandrere, studenter osv. er virkeligheten for komplisert til at en slik inndeling kan gi en fullgod beskrivelse. Utlendinger som oppholder seg i Norge kan være: flyktinger, arbeidsinnvandrere, turister, studenter, personer som er gift med en nordmann, de som får innvilget familiegjenforening, sesongarbeidere (de er hverken innvandrere, studenter eller

turister, og bor ikke her fast, men kan likevel ha en langvarig økonomisk relasjon til Norge), og den lille, men voksende gruppen høyt kvalifiserte arbeidstagere (*global professionals*). De forskjellige gruppene har forskjellige grunner til å emigrere til Norge. Et eksempel er den argentinske professoren som har bodd i Norge i 30 år, han har familie og voksne barn her. Argentineren som fikk opphold etter at militærjuntaen hadde tvunget ham til å forlate landet på 1980-tallet. Eller argentineren som er her på en ukes ferie. Disse tre har helt forskjellige grunner til å oppholde seg i Norge, men de kan oppfattes som ganske like. De har samme kulturelle bakgrunn, morsmål og de kommer fra samme land (Hylland Eriksen og Arntsen Sajjad 2011:25).

3.4 Misjon, svart gull og internasjonal orientering

Det er ikke mulig å gi noen detaljert oversikt, eller introduksjon, til kommunene Sandnes og Stavanger. I stedet vil jeg i korte trekk skissere opp noen punkter i historien til de to kommunene som jeg mener er relevante for det som i dag er blitt Sandnes og Stavanger. Det er spesielt to ting som har preget regionen, det ene er misjon og det andre er næringslivet, da spesielt olje- og gassvirksomheten.

Som et resultat av kommunesammenslåingene på 1960- og 1970-tallet får mange av landets byer mer areal, antallet kommuner reduseres fra 744 til 456. Stavanger blir betydelig større, men er fremdeles relativt liten i areal. Sandnes er langt større enn Stavanger arealmessig. Scheikomiteen¹³ var av den oppfatning at bykommuner ikke skulle omfatte områder som hadde karakter av *landsbygd*. Om Stavanger kommune hadde fått tildelt store landområder ville dette hatt en belastende effekt på kommunens økonomi, og kommunens primæroppgaver kunne bli vanskjøttet. Mot slutten av 1950-tallet skiftet Kommunaldepartementet retning om dette. Skulle Stavanger bare innlemme de nærmeste og mest attraktive delen av Hetland? En liknende problemstilling gjorde seg også gjeldende i Sandnes, som ga uttrykk for at det kun var ønskelig å innlemme de mest attraktive og sentrumsnære delene av Høyland. I sammenslåingen ble Hetland delt mellom Sandnes og Stavanger. Stavanger fikk de mer *urbane* delene, mens Sandnes fikk de mer landlige områdene Hommersåk, Riska, Usken og Vier (Roalkvam og Gjerde 2012:37,38,44,45). Sandnes og Stavanger har opp gjennom årene hatt flere samtaler om samarbeid. Blant annet om boligbygging. Stavanger trenger areal, noe Sandnes har. Det er opprettet flere interkommunale selskaper hvor regionenes kommuner samarbeider om oppgaver. Deriblant Forus Næringspark, Lyse Energi og IVAR (Gjerde 2012:404,408).

¹³ Kommuneinndelingskomiteen som opprettes i 1946 av regjeringen, kalles Scheikomiteen etter formannen, fylkesmannen Nicolai Schei (Roalkvam og Gjerde 2012:37,38).

At oljevirkosomhetens hovedsete skulle legges til Stavanger og Rogaland var ingen selvfølge. Hele kysten fra Kristiansand i sør til Bergen i nord var i utgangspunktet aktuelle for basevirkosomhet. Til slutt falt valget på Stavanger. Av betydning var Sola flyplass, som hadde gode forbindelser til innland og utland, og som sjelden var stengt på grunn av tåke eller snø. Det var ikke bare geografien som avgjorde, mange aktører var involvert i arbeidet med å gjøre Stavanger til hovedsete for oljeindustrien, så vel politikere og personer fra næringslivet. Den amerikanske geologen Richard J. Loeffler, leder av Esso Exploration Norge, ble kjent med skipsreder Torolf Smedvig. De to fikk god kontakt, og Smedvig tilbød Loeffler og Esso det nødvendige baseområdet. Smedvig ble etter hvert en viktig aktør innenfor oljevirkosomheten i Stavanger. Som skipsreder var han internasjonalt orientert, han var også lokalpatriot, og han kom godt overens med flere av oljeleterne. Som bystyremedlem for Høyre fra 1956 til 1960 hadde han også gode kontakter i kommunen (Roalkvam og Gjerde 2012:57,58). Det var lite kunnskap om oljeleting i regionen og landet for øvrig, så det var viktig å få internasjonale aktører interessert i å etablere seg i Norge. Stavanger kommune var også aktive i å få oljevirkosomheten til Stavanger. Et eksempel er da ordfører Arne Rettedal i 1966 fikk høre om operatørselskapenes anslag over antall engelskspråklige familier som potensielt ville komme til regionen, og hvordan de eventuelt kunne fått etablert en engelskspråklig skole. Rettedal tok kontakt med skoleinspektøren som handlet raskt. Høsten 1966 begynte rundt 30 elever på en midlertidig amerikansk skole på Revheim skole. I april samme år hadde også ordføreren tatt initiativ til å arrangere engelskspråklige gudstjenester, biskopen stilte velvillig opp. Stavanger kommune bidro med å legge til rettet for den videre driften av skolen i form av gratis tomt og økonomisk støtte. I 1982 sto et nytt bygg på Revheim klar klart. Skolen hadde egen kantine, og velutstyrte idrettsanlegg, noe som ikke var vanlig standard i norske skoler den gang. *International School of Stavanger* bidro til at stavangerområdet ble tilpasset familier, og ikke bare ungarer. De amerikanske oljesjefene var opptatt av kulturtilbud og muligheter for kommunikasjon. De ble raskt knyttet til Stavanger golfklubb. Boligspørsmålet ble raskt løst, og det var neppe negativt at ordføreren var bygningsingeniør av yrke. Stavanger hadde klart å etablere seg som baseby. I 1972 vedtar Stortinget å legge hovedkontorene til Oljedirektoratet og Statoil i Stavanger og byen kan kalles seg «Norges oljehovedstad» (Roalkvam og Gjerde 2012:66,67,68,86,92). Etableringen av NATOS kommandosentral på Jåttå i 1994 bidro ytterligere til engelskspråklige familier som trengte skoleplass. Britene åpnet egen skole i 1977, tretti år senere hadde skolen 350 elever fra 22 nasjonaliteter. St. Olav videregående skole opprettet i 1990 et tilbud om internasjonal undervisning med en IB-linje (*International Baccalaureate*), som finnes i flere norske byer. Tilbudet benyttes av utenlandske så vel som

norske barn Det franske oljeselskapet Elf hadde flere franske ansatte. De arbeidet også for å tilby sine ansatte et variert tilbud av sosiale aktiviteter. I 1972 åpnet den franske skolen i leide lokaler på Kampen skole, i 1977 gikk det 100 franske elever på skolen. Fransk-norsk kultursenter ble opprettet i 1981, målet var å fremme kulturell og språklig utveksling mellom Norge og Frankrike. Senteret heter nå Institut *français* og har kontorer i Oslo og Stavanger. (Roalkvam og Gjerde 2012:92,93,94). Oljen førte blant annet med seg utlendinger, i første omgang amerikanere, og penger. Oljearbeiderne satte sitt preg på byen. Penger, annerledes kultur og språk satte sitt preg på byen. Opprettelsen av internasjonale skoler, egne utesteder, og tilstedeværelse på blant annet Stavanger golfklubb.

Rogaland som fylke har også vært dominert av misjonen. Stavanger ble også kalt misjons- og bedehusbyen. Roalkvam forteller at byens særpreg var utviklet i et samspill mellom lokale forutsetninger og behov og sterke impulser fra utlandet. Identitet og status ble knyttet til verdivalg og forventninger om en ansvarlig og moralsk atferd. Det var, og er fremdeles, et betydelig innslag av egne menigheter og tilhørighet til disse, både i Sandnes og Stavanger. Det er vanskelig å måle religiøsitet. Men, det mangfoldige og religiøse livet har bidratt til å sette sitt preg på regionen. Et eksempel på mangfold og motsetninger i det kristne miljøet er saken da Sosialistisk Valgforbund stiller med 3 aktivt kristne studenter som kandidater på listen til kommunevalget i 1971. Dett førte til diskusjon omkring politikk og kristendom. Misjonsstudentenes politiske aktivitet og sterke internasjonale engasjement kom i fokus (Roalkvam 2012:131,132).

Fylkesvise tall fra SSB viser at verdiskapningen (også kalt bruttoprodukt) i Rogaland er blant landets høyeste (2010). Bruttoproductet per sysselsatt var høyest i Oslo og Rogaland. Det kan nevnes at aktiviteten på Kontinentalsokkelen er ikke tatt med. Men oljerelatert aktivitet som befinner seg på fastlandet er inkludert. Kontinentalsokkelen hadde i overkant av en femtedel av landets bruttoprodukt i 2010, men kun 0,6 prosent av sysselsettingen¹⁴. Rogaland og Sogn og Fjordane hadde høyest andel sysselsatte med 73 prosent. Blant de 20 kommunene i landet med over 76 prosent sysselsatte lå 10 i Rogaland, og ytterligere 6 på Vestlandet ellers (tall fra 2011)¹⁵.

3.5 Befolkningssammensetningen i Norge

Innvandringen til Norge har økt betraktelig de siste 30 årene. Folkeveksten var 1,3 prosent i 2012, utenom rekordåret 2011 må vi helt tilbake til 1920 for å finne større vekst målt i prosent. Fra 2007-2012 har folketallet økt med 370 100 personer, det er mer enn dobbelt så

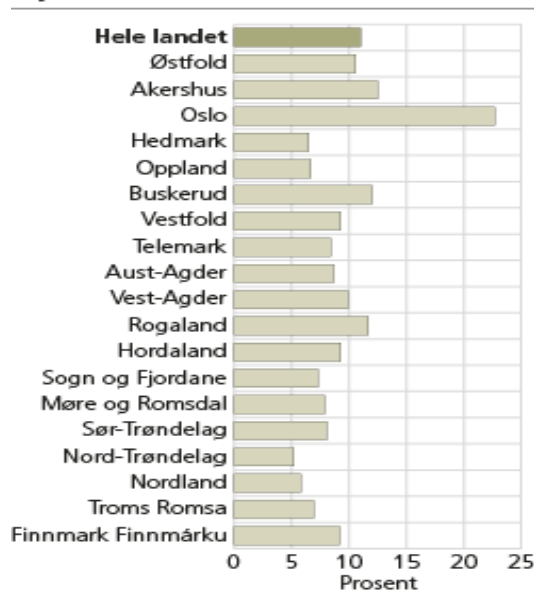
¹⁴ SSB: *Fylkesfordelt nasjonalregnskap 2010*

¹⁵ SSB: *Folke- og boligtellingsen 2011*

mange som i 2001-2007. De som er i landet mindre enn seks måneder er ikke med i disse tallene¹⁶. Ved inngangen til 2013 var det 710 400 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, det tilsvarer 14 prosent av folkemengden¹⁷. Innvandrerne er en viktig grunn til at det er befolkningsvekst i Norge. Det er størst økning i innvandrere fra EU og EØS-landene, hvor polakker og litauere er de gruppene som øker mest. Polakker er den største gruppen innvandrere med 77 000 registrerte, noe som tilsvarer innbyggertallet i Fredrikstad. Det er i over dobbelt så mange som fra den nest største innvandrergruppen, svensker med 35 600 registrerte, tilsvarende innbyggertallet i Haugesund. Den tredje største innvandrergruppen er litauere med 28 600 registrerte.

Oslo, Akershus og Rogaland er de fylkene med størst folkevekst. Alle fylker hadde fødselsoverskudd i 2012, utenom Hedmark, Oppland og Telemark. I forhold til folketallet er fødselsoverskuddet størst i Oslo og Rogaland. Selv om det har vært en liten nedgang de siste årene er Norge fremdeles blant de landene i Europa med høyest fruktbarhet¹⁸. Nettoinnvandringen¹⁹ fra utlandet var spesielt stor i Rogaland og Hordaland, etterfulgt av Oslo og Akershus. På landsbasis er det cirka 12 prosent innvandrere, men dette er ikke jevnt fordelt. I Oslo er andelen 23 prosent, desidert størst andel. Men Akershus, Buskerud og Rogaland ligger også over landsgjennomsnittet (se figur 1)²⁰:

Figur 1. Andel innvandrere i fylkene
1. januar 2012

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

¹⁶ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv>

¹⁷ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

¹⁸ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv>

¹⁹ Nettoinnvandring = innvandring – utvandring.

²⁰ <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-i-bygd-og-by>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Polakker er den største innvandrerguppen i nesten halvparten av landets kommuner. Noen av grunnene til at så mange polakker kommer hit kan være at Polen ikke ligger så langt fra Norge, det er jobber til dem her. Og når det først er etablert noen er det lettere for andre å komme etter. Det er flere nettverk for polakker i Norge. Flere har egne firmaer. Det er direkteflyvninger fra Sola til flere polske byer.

For innvandrere som kommer fra våre nærmeste naboland er geografisk nærhet viktig. Dette kan man blant annet se ved at de kommunene som ligger nærmest svenskegrensa også er de kommunene med flest andel svenske innvandrere. Finske innvandrere er største gruppe i sju kommuner som alle ligger i Finnmark og Nord-Troms. Russere er største gruppe i ti kommuner, hvorav fem ligger i Finnmark. Det kan også nevnes at det er to hovedgrupper av russere i Norge. Personer som kommer fra geografisk nære områder og tsjetsjenere som har fått opphold som flyktninger²¹. Man kan anta at den store andelen britiske statsborgere i Sandnes og Stavanger delvis skyldes den geografiske nærheten. En annen årsak er arbeid. Det er behov for arbeidskraft i olje- og gassnæringen, og flere arbeidsinnvandrere er sysselsatt i denne næringen, eller næringer som er relatert til olje- og gassvirksomheten. Språk trenger heller ikke å være en barriere for britene da engelsk er offisielt arbeidsspråk i flere av de største oljeselskapene. Det ikke enkelt å finne klare mønstre for hvem som bosetter seg hvor i landet. Generelt bor innvandrere mer sentralt og tettere enn befolkningen for øvrig. 11 prosent av innvandrene bor utenfor byer og tettsteder, mot 20 prosent av hele befolkningen²². Og nettverk og geografisk nærhet ser ut til å spille inn.

Ved inngangen til 2012 bodde det 163 500 personer med flyktningebakgrunn i Norge. Det tilsvarer 3,3 prosent av befolkningen som helhet, og 30 prosent av alle innvandrere. 119 100 regnes som primærflyktninger, og de resterende 44 400 er familieinnvandrede til primærflyktninger. De to største gruppene med flyktninger er fra Irak og Somalia. Den gruppen med flyktninger som hadde størst økning var personer med bakgrunn fra Eritrea, etterfulgt av personer fra Somalia og Afghanistan. Det er flest menn blant dem med flyktningebakgrunn (10 200 flere menn enn kvinner per 1. januar 2012). Gruppen med flyktningebakgrunn er, som gruppen med innvandrerbakgrunn, relativt unge. Ved inngangen til 2012 var 44 prosent av alle med flyktningebakgrunn i aldersgruppen 20-39 år. 63 prosent av dem med flyktningebakgrunn hadde norsk statsborgerskap ved inngangen til 2012²³. Oslo

²¹ <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-i-bygd-og-by>

²² <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-i-bygd-og-by>

²³ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger>

er også det fylket som har bosatt flest personer med flyktningebakgrunn (43 400 personer), 27 prosent av alle med flyktningebakgrunn, og 7 prosent av den totale folkemengden. Ved inngangen til 2012 bodde det litt over 12 000 personer med flyktningebakgrunn i Rogaland. Færrest personer med flyktningebakgrunn finner vi i Finnmark (1500 personer)²⁴.

3.6 Befolkningssammensetningen i Sandnes og Stavanger

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. Den høyeste andelen, både i prosent og absolutte tall, finner vi i Oslo (30 prosent innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre), etterfulgt av Drammen (25 prosent) og Lørenskog (23 prosent)²⁵. Sandnes og Stavanger regnes for å være blant de mest tettbygde²⁶ strøkene i Norge (sammen med Oslo, Bergen, Trondheim, Fredrikstad/Sarpsborg og Drammen). Bosatte i Akershus og Oslo utgjør 54 prosent av alle som bor i de mest tettbygde strøkene. Sandnes og Stavanger er også blant de kommunene i Norge med størst andel personer med innvandrerbakgrunn. Selv om det er bosatt innvandrere i alle Norges kommuner er demografien ulik. Det er store forskjeller mellom kommunene i hvor mye en enkelt gruppe dominerer tallmessig. Tyrkere er en av de største gruppene i Drammen, Trondheim og Stavanger. Stavanger er ikke blant de kommunene som har størst konsentrasjon av enkeltgrupper, sammenliknet med andre store kommuner, men det har Bergen og Drammen. Det er lett å tenke seg at integreringsarbeidet i de forskjellige kommunene må bli svært ulikt (Aalandslid 2007:27). Stavanger kommune har hatt en bevisst strategi med å tilby kommunale leiligheter spredt i flere bydeler for å unngå ghettodannelser. Det kan og nevnes at byen fikk attest i 2011 fra Hero, landets største driftsorganisasjon for asylmottak, som en av de beste kommunene i Skandinavia i forhold til bosetting, sysselsetting og generell integrering av flyktninger (Roalkvam 2012:287).

Innbyggertallet i Sandnes per 1. januar 2012 talte 67 814 personer. Ved årsskiftet bodde det 12 425 innvandrere og personer med utenlandskfødte foreldre i Sandnes, dette tilsvarer cirka 18 prosent. Innbyggertallet i Stavanger per 1. januar 2012 talte 127 506 personer. Ved årsskiftet bodde det 26 054 innvandrere og personer med utenlandskfødte foreldre i Stavanger, dette tilsvarer cirka 20 prosent. Dette er over landsgjennomsnittet som ligger på 12 prosent²⁷. Landbakgrunnen til innvandrerbefolkningen i de to kommunene fordelte seg likt i forhold til størrelsesorden²⁸:

²⁴ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger>

²⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

²⁶ I flg. SSB er de mest tettbygde strøkene de med 100 000 innbyggere eller flere.

²⁷ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

²⁸ <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/pivot.asp?checked=true>

	Sandnes		Stavanger	
Region	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Europa u/Tyrkia	10	6 825	10,3	13 073
Asia m/Tyrkia	6	4 097	6,2	7 953
Afrika	1,4	930	2,2	2 799
Sør- og Mellom-Amerika	0,5	329	0,9	1 168
Nord-Amerika	0,3	211	0,7	890
Oseania	0,05	33	0,1	171
Totalt	18,3	12 425	20	26 054

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Innvandrerne i Oslos forstadskommuner og i og ved Stavanger har størst medianinntekt²⁹ (regnet for ektepar og samboere), men denne er som i resten av landet betydelig lavere enn for landsgjennomsnittet. De kommunene hvor innvandrerne tjener minst har også lavest sysselsetting (Aalandslid 2007:34). Inntekt er et viktig grunnlag for å skaffe seg det livet en ønsker. Med tanke på integrering og aksept i samfunnet er det ikke likegyldig hvor denne inntekten kommer fra. Det er antakeligvis lettere å bli oppfattet som et vanlig medlem av det norske samfunnet dersom inntekten kommer fra eget arbeid enn dersom den kommer fra overføringer. I 2007 var gjennomsnittlig yrkesinntekt som andel av gjennomsnittlig samlet inntekt størst i Bærum og Stavanger med nesten 80 prosent. Lavest var den i Fredrikstad med bare så vidt 60 prosent. Det bør nevnes at de kommunene med lavest andel yrkesinntekt er i hovedsak kommuner med mange flyktninger, og mange nyankomne (Aalandslid 2007:34). Ansatte i olje- og gassnæringen hadde den høyeste årslønnen i 2012 med et snitt på 750 000 kroner³⁰. Nesten alle landets bostedskommuner har sysselsatte i olje- og gassnæringen og olje- og gassrelaterte næringer (420 av 430 kommuner). Sola og Stavanger er de to kommunene med høyest andel sysselsatte i olje- og gassnæringene, med om lag 14 prosent. Sandnes har 9,8 prosent (tall fra 2011)³¹. Det er særlig høy andel innvandrere fra vesteuropeiske land innenfor denne sektoren. Andelen innvandrere fra Øst-Europa er imidlertid langt lavere i olje- og gassnæringen, enn den er i de olje- og gassrelaterte næringene og ellers i privat sektor (2011)³².

²⁹ Medianinntekten er inntekten som deler gruppen i to eksakt like store deler dersom inntekten til alle parene i hver kommune sorteres etter stigende rekkefølge. Medianinntekten er et mål som er mindre sårbart for ekstremt lave eller ekstremt høye verdier enn det gjennomsnittet er.

³⁰ SSB: *Lønn, alle ansatte 2012*

³¹ SSB: *Sysselsatte i petroleumsnæringene og relaterte næringer 2011*

³² SSB: *Sysselsatte i petroleumsnæringene og relaterte næringer 2011*

KAPITTEL 4

4 INTERNASJONALE OG NASJONALE AVTALER OM SAMARBEID

OG INTEGRERING

Dette kapittelet vil ta for seg noen av de mest relevante europeiske og internasjonale organisasjonene og samarbeidsavtalene i forhold til migrasjon og innvandring. Jeg vil kort presentere hovedtrekkene i Schengen-avtalen og EØS-samarbeidet. Deretter vil jeg si noe om det norske regelverket i forhold til statsborgerskap, familievandring, overføringsflyktninger og asylsøkere. Så vil jeg si noe opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere, og det statlige introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger.

4.1 Schengen-avtalen og EØS-samarbeidet³³.

Så tidlig som på 1950-tallet opprettet de nordiske landene en felles passunion som lot innbyggerne bevege seg fritt uten pass i Norden. På kontinentet startet Schengen-samarbeidet i 1985 da Belgia, Frankrike, Tyskland, Nederland og Luxemburg inngikk en avtale om å oppheve grensekontrollen av personer og varer seg i mellom. Avtalen ble undertegnet i den luxemburgske byen Schengen. I 1990 undertegnet de samme landene en konvensjon for felles regler for styrket samarbeid og kontroll av Schengen-grensene, visumregler, politi- og rettslig samarbeid. Det ble også opprettet regler for det felles dataregistrerte Schengen-informasjonssystem (SIS). Schengen-samarbeidet ble operativt i 1995. Det ble opprettet utenfor EUs institusjonelle rammer (den gang det *Europeiske Fellesskapet*), men i dag er det kun EU-land som har mulighet for å delta i samarbeidet. Norge deltar gjennom EØS-avtalen. Det er også vedtatt at når felles EU-regler vedtas på områder som omfatter Schengen-avtalen, så vil disse falle bort og bli omfattet av EUs regelverk. Schengen-samarbeidet bygger på samme grunnidé som den nordiske passunionen, fri bevegelse for personer på tvers av medlemslandenes indre grenser.

I 1995 blir Finland og Sverige medlemmer av EU, Danmark ble medlem i 1973, mens Norge og Island fremdeles står utenfor. For å lette det nordiske samarbeidet med Schengen-landene ble det i 1996 undertegnet en avtale mellom de nordiske landene og Schengen-landene i Luxemburg, samtidig som Sverige og Finland signerte sine tiltredelsesavtaler. I 1997 blir Schengen-samarbeidet integrert i EU og det opprettes en ny avtale mellom Norge,

³³ All informasjon er hentet fra Justis- og Beredskapsdepartementets nettsider: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/innvandring/midtspalte/schengen--og-dublin-samarbeidet.html?id=578315>

Island og EU. Norge ble sammen med de andre nordiske landene operativt medlem av Schengen-samarbeidet i 2001.

Grunnen til at Norge ble med i Schengen-samarbeidet var ønsket om å opprettholde det nordiske fripassområdet innenfor rammen av et større europeisk passfritt område. For å opprettholde sikkerheten og kontrollen innad i Schengen-området ble det etablert flere tiltak. Deriblant felles regler for kontroll av de ytre grensene, felles visumpolitikk og regler for utstedelse av visum, og politisamarbeid. I Norge er ansvaret for samarbeidet delt mellom Utenriksdepartementet og Justisdepartementet. Norge deltar i utformingen av Schengen-regelverket, den strategiske komité for innvandring, grensespørsmål og asyl (SCIFA), samt på Rådsmøter for EUs innenriks- og justisministre når Schengen-relaterte saker diskuteres. Norge har talerett, men deltar ikke ved formelle beslutninger som votering.

I 2005 opprettes Frontex som er EUs grensekontrollbyrå, byrået koordinerer det operative samarbeidet om grensekontroll og ulovlig innvandring. Et Schengen-standardvisum for innreise gjelder i alle medlemslandene. Det er også konsulært samarbeid som tillater at medlemslandene kan inngå avtaler om representasjon for hverandre. Norge deltar i EUs retursamarbeid på områder som angår Schengen-avtalen. Dette gjelder blant annet samarbeid om fellesflygninger ved uttransportering. Dublin-samarbeidet regulerer reglene for behandlingen av asylsøknader. Man har kun rett til å søke asyl i ett medlemsland, medlemsland kan imidlertid fritt velge å realitetsbehandle saker hvis de ønsker det. Andre områder Norge deltar i er blant annet det europeiske fingeravtrykkssamarbeidet Eurodac som brukes til å registrere personer som søker om asyl. Dublin-regelverket regulerer hvordan og til hvilke formål man kan bruke fingeravtrykkene.

Hvis du vil arbeide i Norge er hovedregelen at du trenger oppholdstillatelse. Alle borgere fra EU/EØS/EFTA trenger ikke å søke om oppholdstillatelse hvis de vil reise til Norge, men de skal registrere seg³⁴. Det vil i praksis si at alle EU/EØS/EFTA-borgere har arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.

4.2 Statsborgerskap

Statsborgerloven og statsborgerforskriften regulerer hvordan man kan bli norsk statsborgerskap og hvordan man kan miste retten til statsborgerskapet. I følge regjeringen.no kan statsborgerskapet ses på som:

«[...] en formalisering av samfunnskontrakten som finnes mellom stat og borger.»

³⁴ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/Arbeid-og-opphold/Arbeid-og-opphold-EU-EOS-EFTA-borgere/>

Innvandrere har rett til norsk statsborgerskap dersom følgende kriterier er oppfylt³⁵:

- Har en klarlagt identitet.
- Er over 12 år (hvis de skal søke selv).
- Være, og ha til hensikt å bli i Norge.
- Ha eller fylle vilkårene for permanent oppholdstillatelse etter utlendingsloven.
- Ha hatt opphold i landet i minst sju av de siste ti årene.
- Fylle kravene til deltakelse i norskopplæringen.
- Ikke ha fått straff eller en annen reaksjon for et straffbart forhold, eller i så fall ha ventet til karenstidens utløp.
- Være løst fra annet statsborgerskap. Det kan i visse tilfeller gjøres unntak fra løsningskravet.

Det gjøres unntak fra ett eller flere av hovedvilkårene for en rekke søkergrupper. Nordiske statsborgere kan få norsk statsborgerskap ved melding. Norske statsborgere som frivillig blir statsborger i et annet land mister sitt norske statsborgerskap automatisk. Dette gjelder også personer som ikke har bodd i til sammen 2 år i Norge før fylte 22 år (man kan søke om å få beholde statsborgerskapet). Man kan også søke om å få bli løst fra statsborgerskapet sitt. Ved overgang til norsk statsborgerskap får de som vil tilbud om å delta på en statsborgerskapsseremoni. Det er en frivillig, høytidelig markering av overgangen til norsk statsborgerskap. Seremoniene organiseres av fylkesmennene.

4.3 Familieinnvandring

Familieinnvandring brukes som samlebetegnelse for familiegjenforening og familieetablering. Familiegjenforening gjelder tilfeller hvor partene har levd sammen som ektefeller eller samboere før referansepersonen kom til Norge, eller hvor søkeren er referansepersonens barn. Familieetablering gjelder tilfeller hvor søkeren har inngått ekteskap med en person som allerede er bosatt i Norge, og partene ønsker å leve sammen her. Oppholds- eller arbeidstillatelse på grunnlag av familieinnvandring gis først og fremst til nære familiemedlemmer som ektefelle, registrert partner, samboer gjennom to år og barn under 18 år. Ved søknad om familieinnvandring må familierelasjonen kunne dokumenteres (fødselsattest, vigselsattest, husholdningsregister o.a.). Personer som har problemer med å dokumentere familierelasjonen kan i noen tilfeller få tilbud om DNA-test. For å få familiegjenforening stilles det en rekke krav til referansepersonen, blant annet referansepersonens egen oppholdstillatelse, krav til forsørgelse og bolig, og i visse tilfeller

³⁵ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering/statsborgerskap1.html?id=670063>

krav om fire års arbeid eller utdanning i Norge³⁶. Kravet om framtidig inntekt er satt til tilsvarende 88 prosent av lønnstrinn 19 i Statens lønnstabell, for 2012 tilsvarende det 242 440 kroner. Referansepersonen må kunne dokumentere at hun/han mest sannsynlig vil ha en slik årsinntekt i tida framover. Referansepersonen kan heller ikke ha mottatt sosialstøtte de siste 12 månedene (unntatt bostøtte)³⁷.

4.4 Overføringsflyktninger og asylsøkere

Overføringsflyktninger (også kalt kvoteflyktninger) er personer som risikerer forfølgelse i hjemlandet sitt, og som bor i et annet land hvor han/hun ikke får opphold eller ikke er trygge, og som derfor blir overført til et annet land. Det er Stortinget som bestemmer hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta i mot, og fra hvilke land og områder de skal komme fra. Kvoten er nå på 1200 per år³⁸. Asylsøkere er personer som kommer til Norge på egenhånd og ber om beskyttelse. Hvis søknaden blir innvilget får de status som flyktning. Søknaden behandles av UDI³⁹. Forskjellen mellom overføringsflyktning og asylsøker er at de fleste overføringsflyktninger får søknaden sin behandlet og godkjent av FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) før de kommer til Norge. UNHCR sender forespørsel til et av landene de har avtale om overføring med, og landet vurderer om de skal ta i mot flyktning(e). Utlendingsdirektoratet (UDI) kan også reise til land for å selv intervju og ta ut et større antall flyktninger. Det er flere retningslinjer UDI følger når de avgjør hvem som kan bli overført til Norge. Deriblant behovet for beskyttelse, bakgrunnen til personene (har de en kriminell fortid). Utsatte kvinner skal prioriteres, og minst 60 prosent av uttakene skal være kvinner⁴⁰. Gjennom flyktningkonvensjonen er Norge forpliktet til å gi beskyttelse til personer som risikerer forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller medlemskap i en spesiell sosial gruppe. Norge er også forpliktet til å gi beskyttelse gjennom andre internasjonale menneskerettighetskonvensjoner. UDI vurderer om asylsøkere har krav på beskyttelse eller opphold på humanitært grunnlag⁴¹. Riise og Øygarden har analysert forholdet mellom menneskerettighetsbrudd i asylsøkeres opprinnelsesland og norske myndigheters vedtakspraksis i asylsaker i 1985, 1986 og 1991. Deres undersøkelse viser blant annet at det ikke er noe grunnlag for å hevde at økningen i antallet asylsøkere i denne perioden har sammenheng med et økende antall «økonomiske» og/eller såkalte «uekte»

³⁶ http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/innvandring/innvandrings_og_flyktningpolitikk/familieinnvandring.html?id=577253

³⁷ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/Familieinnvandring/Krav-til-personen-som-bor-i-Norge-referansepersonen/Krav-til-forsorgelse-og-bolig/>

³⁸ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/Asylsokere-og-flyktninger/Overforingsflyktninger/>

³⁹ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/>

⁴⁰ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/Asylsokere-og-flyktninger/Overforingsflyktninger/>

⁴¹ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/Asylsokere-og-flyktninger/Asyl---tall-og-trender/>

flyktninger. Undersøkelsen til Riise og Øygaren viser tvert i mot at menneskerettighetssituasjonen i disse landene blir tillagt mindre betydning i myndighetenes behandling av søknadene. Andelen innvilgede søknader fra land med de alvorligste brudd på menneskerettighetene sank med en femtedel til under 4 prosent mellom 1986 og 1991. Den vanligste forklaringen på denne nedgangen er at hensynet til beskyttelse er blitt overstyrt av hensynet til en effektiv innvandringskontroll (Fuglerud 2008:116,117).

4.5 Obligatorisk opplæring i norsk og samfunnskunnskap⁴²

Innvandrere med oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse har rett og/eller plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det gis rett og/eller plikt til 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap henholdsvis 550 timer norsk og 50 timer samfunnskunnskap. Målet for opplæringen er at innvandrere skal lære tilstrekkelig norsk til å fungere i yrkes- og samfunnslivet. Opplæringen må finne sted i løpet av de fem første årene de bor i landet. Ordningen omfatter innvandrere mellom 16 og 55 år, familiegjenforente med disse og familiegjenforente til norske og nordiske borgere. Innvandrere over 55 år har rett til opplæring, men ikke plikt. Innvandrere fra land utenfor EØS-/EFTA-området har plikt til å delta i opplæringen. Ordningen ble utvidet fra 300 til 600 timer 1. januar 2012. Personer som fikk rett og plikt eller rett til opplæring før 1. januar 2012 omfattes av den gamle ordningen og har rett og/eller plikt til 300 timer opplæring. Det er kommunenes ansvar å gi opplæring i norsk og samfunnskunnskap. De 50 timene med samfunnskunnskap skal gis på et språk deltakerne forstår. Kommunen har også plikt til å utvide norskopplæringen etter behov med inntil 3000 timer totalt, 2400 timer for de som omfattes av den nye ordningen, og 2700 for de som omfattes av den gamle ordningen. Kommunen mottar tilskudd fra staten til opplæringen.

4.6 Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger⁴³

Nyankomne flyktninger har rett og plikt til å delta i et heltidsprogram som varer i to år. Målet med opplæringen er å gi grunnledende ferdigheter i norsk, grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv, og forberedelse til arbeid eller utdanning. Introduksjonsprogrammet omfatter personer mellom 18 og 55 år med behov for grunnleggende kvalifisering og som har status som flyktning, er overføringsflyktning, har fått opphold på humanitært grunnlag etter søknad om asyl, og familiegjenforente med personer fra ovennevnte grupper. Per 1. juli 2011 gjelder

⁴² All informasjon er hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering/norskopplaring-og-introduksjonsprogram.html?id=670151>

⁴³ All informasjon er hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering/norskopplaring-og-introduksjonsprogram.html?id=670151>

ordningen også personer som etter samlivsbrudd har fått oppholdstillatelse på grunn av mishandling i samlivet. Personer i disse gruppene har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet. Introduksjonsprogrammet forvaltes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Men det er kommunenes ansvar å sørge for introduksjonsprogram. Introduksjonsloven gir også kommunene en rettslig ramme i forhold til integreringsarbeidet. Retten til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder kun i den første bosettingskommunen, det vil si at hvis man velger å flytte til en annen kommune før programmet er ferdig risikerer man å miste retten.

Introduksjonsprogrammet er et individuelt tilpasset heltidsprogram som tilsvarer en fulltidsjobb. Ordningen startet opp i 2005⁴⁴. Målet er å styrke deltakernes mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Hovedelementene er opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og tiltak som forbereder til videre opplæring eller jobb. Deltakere har en individuell plan og kontaktperson. Personer som deltar i programmet har rett på introduksjonsstønad. Stønaden utgjør to ganger folketrygdens grunnbeløp på årsbasis. Deltakere under 25 år mottar 2/3 stønad. Introduksjonsordningen er blant de viktigste verktøyene for kvalifisering av nyankomne flykninger. SSBs tall fra 2009 og 2010 viser at av de kommunene som hadde over 30 deltakere i introduksjonsprogrammet er Bærum den kommunen som kan vise til best resultater i forhold til andel deltakere som gikk over til utdanning eller arbeid etter endt program. Her gikk hele ni av ti over til arbeid eller utdanning. Deretter følger Stavanger på andreplass med seks av ti. Sandnes hadde under 22 deltakere som gikk ut av programmet, og 48 prosent av disse gikk over i arbeid eller utdanning⁴⁵. Av kommunene med under 30 deltakere som gikk ut av programmet er det mange som kan vise til en ganske høy andel deltakere som går i over i arbeid eller utdanning. Det er flere grunner til at kommunene viser til så forskjellige resultater. Det er forskjellige faktorer som spiller inn. Noen faktorer reflekterer individuelle forhold, som gruppens sammensetning. Andre faktorer er strukturelle forhold som det lokale arbeidsmarkedet. De kommunene som har en høy andel som går ut i arbeid er også de kommunene som har størst sysselsetting i befolkningen generelt⁴⁶. Dette gjelder blant annet Stavanger. Men dette er ikke tilfellet for Sandnes, hvor sysselsettingen er høy, men andelen som gikk ut i arbeid eller utdanning var noe lav. I kommuner hvor det er et lite antall deltakere vil de være mer sårbare for tilfeldige variasjoner enn de kommuner med større antall deltakere.

⁴⁴ <http://ssb.no/utdanning/statistikker/introinnv>

⁴⁵ SSB Rapport 1/2012: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201201/rapp_201201.pdf

⁴⁶ SSB Rapport 1/2012: http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201201/rapp_201201.pdf

KAPITTEL 5

5 RESULTATER OG ANALYSE: SPRÅK

Det er kanskje like mange årsaker for å emigrere som det finnes personer som emigrerer. Ingen har helt de samme grunnene for å flytte på seg, og motivasjonen er veldig forskjellig. Det samme gjelder også for språk. Dette kapitlet vil ta for seg resultater og analyse i forhold til språk. Jeg vil si noe om informantenes motivasjon for å lære seg norsk. Ut i fra svarene har jeg delt strategiene og motivasjonen inn i fem kategorier; *Snakk bokmål til meg!*, *Jeg vil gjøre meg attraktiv på arbeidsmarkedet*, *Jeg bor i Norge og derfor må jeg snakke norsk*, *Det er umulig å lære seg norsk når alle snakker engelsk til meg!* og *Hva er logikken i ordet 'sylvetøy'?* De fleste informantene kan relateres til mer enn en kategori. Til sist vil jeg si noe om formell og uformell læring ut ifra observasjon av ulike lærings situasjoner.

5.1 Hvorfor skal jeg snakke norsk?

Denne delen av kapitlet vil ta for seg studiens funn i forhold til språklæring. De aller fleste er motivert for å lære seg norsk. Men det er forskjellige faktorer som motiverer dem. Motivasjonen kan være instrumentelt betinget, da har man en mer praktisk rettet motivasjon. Et eksempel er å lære seg norsk for å oppnå en bedre jobb. Språket er et instrument for å oppnå noe annet. Eller motivasjonen kan være integrativ. Da er for eksempel det å lære seg norsk fordi man er genuint interessert i språk det som styrer motivasjonen. Eller man har et sterkt ønske om å identifisere seg med medlemmene i målspråkssamfunnet. De fleste informantene viser tegn på både integrativ og instrumentelt betinget motivasjon.

I forhold til språklæring blir motivasjon sett på som en hovedfaktor, alle andre faktorer springer på en eller måte ut av motivasjonsfaktoren (Dörnyei 1998). Gardner og Lambert (1972) viser til at motivasjon har en større innvirkning på en innlærers språkprestasjoner enn språklige anlegg. Dette viser seg godt hos informant nummer 15. Han er tospråklig, han vokste opp med både fransk og italiensk som morsmål, og han har blant annet lært seg engelsk på skolen. Han har tatt en mastergrad i petroleumsteknologi. Universitetsstudiene er gjennomført både på fransk (lavere grad) og engelsk (høyere grad). Basert på denne informasjonen kan man anta at han har de intellektuelle ferdighetene i orden. Likevel har han ikke lært seg noe særlig norsk i løpet av de 4,5 årene han har bodd her. Han sier også selv at han synes det er utfordrende å motivere seg for å lære norsk. Han har jo det meste, en jobb han trives med, venner, og han bor i Stavanger, hvor han trives. Det er ikke så mange

intensiver for å lære seg norsk. Utenom en ytre faktor, nemlig den at han bor her. Og som han selv sier så burde han lære seg norsk siden han bor her.

Sosiale teorier forsøker å se sammenhengen mellom samfunnsmessige forhold og læring. I disse teoriene er de eksterne faktorene like viktige som de individuelle faktorene (som holdninger og motivasjon). Schumanns akkultureringssteori tar utgangspunkt i antagelser om fundamentale påvirkningsfaktorer ved voksten, uinstruert eller uformell andrespråklæring. Schumanns modell har riktignok vært gjenstand for en del kritikk, hovedsakelig fordi den ikke er «helhetlig» nok, og så er den for statisk, den tar ikke høyde for at innlærerne forandrer seg over tid. Likevel har Schumanns modell gitt en nyttig oversikt over *potensielle* påvirkningskilder (Berggreen og Tenfjord 1999:344). Med utgangspunkt i at Schumanns modell viser potensielle påvirkningskilder i forhold til andrespråklæring har jeg valgt å se på punktene som potensielle faktorer i informantenes motivasjon for å lære seg norsk. Jeg har ikke brukt modellen som en helhetlig analyse.

5.1.1 «Snakk bokmål til meg!»

Flere av informantene sier de synes det er frustrerende å lære seg norsk på grunn av de store forskjellene i dialekter. De lærer bokmål eller standard østnorsk på kurs, mens ute i gata, på jobben eller med venner så snakkes det dialekt, og «de forstår ingenting». Det er flere forskjeller mellom sandnes- og stavanger-dialekt og standard-østnorsk. Men det er ikke hovedsakelig vokabularet, selv om det riktig nok finnes en mengde regionspesifikke ord og uttrykk, som er forskjellig. Det er uttalen av ordene. Sandnes- og stavanger-dialekt har blant annet skarre-r, a-ender på flere av de regelrette verbene i infinitiv, som for eksempel: å lese – å *lesa*, å skrive – å *skriva* (Uri 2008). En av de kanskje mest markante skillene er spørreordene som begynner med *kv-* i stedet for *hv-*, slik at *hvem* blir til *kem*, og *hva* blir til *ka*. Et annet markant skille fra standard-østnorsk er de personlige pronomenerne. Personlige pronomener er et viktig kjennetegn på dialekter generelt i Norge, og disse kan være veldig forskjellige fra bokmål. Fra et sosiolingvistisk ståsted kan det være ønskelig å gjøre innlærere oppmerksomme på hvilke pronomenervarianter som er gangbare talemålsformer i deres lokalsamfunn (Hagen 2002:177). Spørreordene og de personlige pronomenerne er alle høyfrekvente ord, det vil si ord som brukes ofte og som er dagligdagse. Mange blir litt motløse fordi de lærer en ting på kurs, eller i læreboka, mens ute blant folk så hører de noe helt annet. Det er også liten vilje blant mange til å snakke «bokmål» hvis de blir bedt om det. I Norge er dialekt forbundet med geografi og identitet. Måten du snakker på viser hvor du kommer fra. Vi har heller ikke for vane å slå over på «bokmål» i møte med andre, vi snakker

dialekt uansett hvor i Norge samtalepartneren vår kommer fra. Slik er det ikke i mange andre land, og det kan være vanskelig å forstå hvorfor noen ikke vil snakke «bokmål», eller insisterer på å snakke skikkelig dialekt til deg, selv om de vet at de holder på å lære språket. Det er jo ikke slik at vi i engelsktimene på skolen fikk en lærer fra Storbritannia som snakket til oss på kav-Birmingham-dialekt, vi fikk nok også litt tilpasset tale da vi lærte oss engelsk. Informant nummer 14 sier at han flere ganger har opplevd at norske venner foretrekker å prate engelsk framfor å snakke «bokmål» til ham (de snakker til vanlig stavangerdialekt): *«Jeg praktiserer norsk hjemme med kona og med norske venner. Men en del norsk venner foretrekker å prate engelsk fremfor å snakke til meg på bokmål, jeg synes stavangerdialekt er ganske vanskelig å forstå.»*

5.1.2 «Jeg vil gjøre meg attraktiv på arbeidsmarkedet»

En mulig motivasjon for å lære seg språket er å gjøre seg mer attraktiv på arbeidsmarkedet. Det er en operasjonell motivasjon, hvor språket er et middel for å nå et annet mål, i dette tilfelle arbeid. Informant nummer 9 sier at hans motivasjon for å lære seg norsk er fordi han vil bo her, og fordi i konkurransen om de beste jobbene er det en fordel om han, i tillegg til sitt eget morsmål og engelsk, også behersker norsk. I motsetning til flere av eventyrerne og arbeidsinnvandrerne så har han et klart ytre intensiv om å lære seg språket. Det er storsamfunnet, i dette tilfellet Norge og norsk språk, som tvinger ham til å assimilere seg. Eller, han tvinger seg selv til å assimilere seg i forhold til språket, slik at han skal kunne oppnå målene om å leve og bo godt her.

5.1.3 «Jeg bor i Norge og derfor må jeg snakke norsk»

Typiske utsagn for flyktingene og flere av arbeidsinnvandrerne i forhold til deres motivasjon for å lære norsk var: *«Det er høflig.» «Det er det man gjør.» «Selvfølgelig må jeg lære meg språket!»* Men det kan se ut som om de tillegger dette aspektet ulik vekt. Noen sa det veldig tydelig og klart, som de aller fleste flyktingene. De er alle klar over at det er her de skal bo, og da er det kanskje ikke noe å lure på? Språket som snakkes her er norsk, og da må de også snakke norsk. Også som i kapittelet over ser det ut til at det er storsamfunnet som styrer valgene. De må lære seg norsk fordi det er det som snakkes her. Andre sa de måtte lære norsk fordi de bor her som ett av flere andre punkter. Det kan også tolkes som at de gir svar som de mener er korrekte. De svarer i forhold til hva de *tror* jeg som forsker vil høre (som allerede nevnt i innledningen).

Informant nummer 6, en ung somalisk kvinne, sier at hun lærer norsk fordi det er her hun bor og hun vil og må kommunisere med andre: *«Fordi jeg bor i Norge må jeg snakke*

norsk. Jeg vil kommunisere, jeg har barn og de går i barnehagen og jeg må snakke med de ansatte.» Informant nummer 7, en annen ung somalisk kvinne, sier også at hennes motivasjon for å lære norsk er at det er det språket vi snakker her. Hun er gift, og mannen hennes kom til Norge først, og hadde allerede fortalt henne litt om Norge, om hvilken mat som er vanlig, jobblivet og klimaet. Hun kunne ikke noe norsk før hun kom og begynte på norskkurs to måneder etter at hun var kommet til Norge: *«Jeg snakker norsk på skolen, med medstudenter, av og til på butikken og bussen. Men jeg bruker også litt engelsk i butikken. Jeg føler meg litt usikker og er litt redd for å snakke.»* Informant nummer 8, en somalisk mann på 28 år svarer også at hans motivasjon for å lære seg norsk er at det er det språket som snakkes her, men han sier også at det å få seg en god jobb og et godt liv er en viktig motivasjon: *«Motivasjon for å lære norsk er å få meg en god jobb og et godt liv. Det er viktig å snakke det lokale språket.»*

Flyktningen har ingen planer om å dra fra Norge. De skal bo her resten av livet. Så da skal man selvfølgelig snakke norsk. Nå diskuterte ikke vi hva det vil si å faktisk *snakke norsk*. Med det mener jeg hvilket nivå på språket er egentlig nok? Skal du kunne kommunisere i jobbsammenheng og på butikken? Eller skal du også kunne kommunisere med venner og familie på norsk? Det som er det viktige i forhold til min studie er at uansett om vi har forskjellig syn på hva det vil si å *snakke norsk*, så er det informantenes eget syn, nemlig at de selvfølgelig skal snakke norsk! Det er jo her de bor. Det er en del av deres motivasjon og syn i saken. Så klart snakker jeg norsk!

Informant 10, en latvisk kvinne sier at hennes plan var å være her i 1-2 år. Nå har hun vært her i snart fire år. Siden hun planlegger å være her framover, har hun begynt på norskkurs. *«Jeg har venner som ikke snakker noe norsk, og de har heller ingen interesse av det nå, de sier de klarer seg med engelsken. Jeg er uenig med dem.»* Det samme gjelder informant nummer 4, han begynte ikke å lære seg svensk før etter at han hadde studert der i to år og bestemt seg for å bli værende og arbeide der. Og da han flyttet til Norge og allerede visst at han ville bli værende her i noen år begynte han å lære seg norsk med en gang.

Mange av informantene sa også at det å lære seg språket er en del av det å bo i et annet land og en annen kultur. Dette gjelder blant annet informant nummer 4, den iranske mannen. Han sier at hans motivasjon for å lære seg norsk er at han ville reise og oppleve andre kulturer, og da er språk en del av det: *«Integrasjon er også en faktor. Det handler også om respekt for språket og kulturen til det landet man bor i. Hvis du hadde bosatt deg i mitt hjemland så ville jeg satt pris på at du lærte deg mitt morsmål. Siden jeg planlegger på å bli værende er det også viktig å kunne språket for å følge med på hva som skjer i samfunnet.»*

Informant nummer 5 sin motivasjon for å lære seg norsk er som for mange andre at det er her han jobber og bor. Men han har et litt annet syn enn mange andre: *Motivasjonen min for å lære norsk er at jeg bor og jobber her. Men, det er ikke alltid nødvendig å lære seg det lokale språket når man bor et sted. Det kommer an på hvor lenge du skal være på det stedet og hva dine mål er. Da jeg var i Dubai var det kun for business, jeg hadde ikke særlig kontakt med lokalbefolkningen, og da jeg hadde kontakt med var stort sett gjennom business og da foregikk alt på engelsk.*» Det kan også nevnes at han forteller at han på grunn av manglende språkkunnskaper nylig fikk en parkeringsbot: *«Jeg fikk en parkeringsbot her om dagen fordi jeg ikke leste skiltingen skikkelig, det var mange vanskelige ord.»*

5.1.4 «Det er umulig å lære seg norsk når alle snakker engelsk til meg!»

Dette nevnte flere av informantene. Spesielt var det et par av arbeidsinnvandrerne som var litt frustrerte over dette. Det er flere som sier de blir møtt av nordmenn som helst vil øve på sin engelsk framfor å hjelpe dem med norsk. Dette gjelder kanskje aller mest de som arbeider i oljerelaterte yrker. Der er det en høy andel utenlandske arbeidere, og flere store oljeselskaper har engelsk som sitt arbeidsspråk (blant annet Statoil, Dong, Halliburton, mfl.).

Det er likevel ikke alle som opplever at nordmenn kun snakker engelsk til dem. En av informantene med flyktningebakgrunn sier at for ham så var det aldri et problem at folk snakket engelsk til ham. Han ser det heller ikke som noe alternativ å kun snakke engelsk i stedet for norsk: *«Jeg snakker norsk hver dag på jobben. Jeg lærte norsk på norskkurs, via TV og via personer i menigheten. Det vanskeligste med norsken nå er lyttingen. Jeg var motivert for å lære norsk, men tenkte at det var et vanskelig språk å lære. Jeg vil si at jeg brukte cirka 3 år på å lære meg å kommunisere godt på norsk. Jeg ser det ikke som en mulighet og kun bruke engelsk, eller andre språk jeg kan.»* En annen, informant nummer 5 fra Storbritannia arbeider for et norsk oljeselskap med engelsk som arbeidsspråk og han forteller at det likevel er en del press for at han skal snakke og forstå norsk på jobben: *«Jeg føler meg av og til ekskludert på jobb fordi jeg ikke er god nok i norsk. Men ikke ellers.»*

5.1.5 «Hvor er logikken i ordet syltetøy?»

Dette var det informant nummer 15 som sa. Han sa at det var ekstra vanskelig å motivere seg for å lære norsk, fordi alt fungerte så godt på engelsk, og han fikk ikke noe «gratis» i form av vokabular. Den norske grammatikken så han ikke på som et problem å lære seg, det var vokabularet som stoppet ham. Fransk, italiensk og spansk som alle er romanske språk har en del felles vokabular. Engelsk har til dels også en del ord som stammer fra latin. Men, dette er ikke tilfellet med norsk som er et germansk språk og har langt færre latinske ord i ordforrådet

(Lomheim 2007, kart over indoeuropeiske språk). Norge er også et samfunn hvor så å si alle fjernsynsserier fra utlandet tekstes, det samme gjelder utenlandske filmer. En god del av musikken som spilles på radio, diskoteker, barer, kafeer, etc. er også engelskspråklig. Dette bidrar til at det norske språket i seg selv blir litt mindre tilgjengelig. Man blir ikke nødvendigvis eksponert for norsk i så stor grad, selv om det nok også kommer an på hvor og med hvem du oppholder deg. Hvis du trives, har en god jobb og et nettverk rundt deg, og du har fått alt dette uten å ha brukt norsk så kan motivasjonen for å lære seg språket fremdeles utebli. Det er ikke nødvendig for å kunne fungere i det daglige livet.

5.2 Sosiale faktorer

I forhold til de sosiale faktorene i Schumanns akkultureringssteori er integrasjonsstrategiene interessante: Assimileringsstrategi, bevaringsstrategi og akkultureringsstrategi. Assimileringsstrategi vil si at man gir avkall på egen livsstil og verdier og overtar målspråkgruppens. Assimileringsstrategi maksimerer kontakten mellom gruppene og styrker språklæringen. Bevaringsstrategi vil si at man avviser målspråkgruppens livsstil og verdier. Bevaringsstrategien skaper sosial distanse og gjør det mindre sannsynlig at gruppen som helhet lærer seg målspråket. Akkultureringsstrategi vil si at man til en viss grad tilpasser seg livsstilen og verdiene til målspråkgruppen, men likevel ikke gir avkall på egen livsstil og verdier. Akkultureringsstrategi resulterer i varierende kontakt mellom gruppene, denne strategien verken styrker eller svekker språklæringen.

Inngjerding påvirker også språklæringen. Inngjerding refererer til i hvor stor grad de to gruppene deler *kirker, skoler, foreninger, fritidshus, aktivitetssenter, håndverk, yrker og bransjer*. Hvis etniske grupper har en sterk indre organisering (som for eksempel egne aviser, kirkesamfunn og arbeidsmarked) kan man kalle dette for inngjerding. Inngjerding reduserer kontakten mellom sosiale grupper, og læringsmulighetene blir redusert. Kontaktmønster: Om en gruppe har utstrakte interne kontakter, omgås gruppemedlemmene hverandre ofte. Slike grupper er sammenvevde («*cohesive*»). De sosiale nettverkene strekker seg ikke over språkgrensene, og kontakten med andre grupper reduseres. Noen av informantene svarte kontant *nei* på spørsmål om de noen gang hadde blitt diskriminert eller ekskludert på grunn av manglende språkkunnskaper. Det kan tenkes at de kanskje lever relativt separat fra samfunnet for øvrig. Hvis det kun er i butikken og på skolen (Johannes) de møter andre enn sine egne, så utsettes de heller ikke for situasjoner hvor de kan bli diskriminert eller ekskludert.

Planlagt oppholdstid er en annen motivasjonsfaktor. Hvis en gruppe planlegger å bli boende lenge i målspråksområdet er det mer sannsynlig med utstrakt kontakt med

målspråksgruppen. Informantene som sier de har tenkt å bli boende i Norge, oppgir alle at de selvfølgelig skal lære seg norsk/eller har lært seg norsk. Men, det er ikke alle som har gjort det enda. Det vil si at motivasjonen og motivene for å lære seg norsk er til stede, men de er ikke blitt realisert helt enda. De av informantene som sier at de først etter en stund bestemte seg for å bli værende ventet også med å lære seg språket. Informant nummer 4 er klassifisert som *eventyrer og turist*. Han har ikke planlagt å bli værende, likevel bestemte han seg for å lære seg norsk. Han forklarte det med at språket er en del av det å bo i Norge. Å bo her uten å kunne språket ville være som å se en film uten lyd. Hans motivasjon kan beskrives som overveiende indre. Det er hans egen interesse og lyst som styrer hans ønske om å lære seg norsk. Han er den eneste blant informantene som oppgir en slik form for motivasjon til å lære seg norsk.

I forhold til psykologiske faktorer er språksjokk relevant. Voksne kan bruke morsmålet sitt (eller språk de behersker godt) til en rekke personlige formål. Man kan styre andres oppmerksomhet, imponere, overtale, og det gis stadig tilbakemeldinger på hvor bra det er å ha verbale ferdigheter. På andrespråket kan situasjonen være helt motsatt. Hvis det oppstår for mange negative opplevelser knyttet til bruken av andrespråket, kan man tale om et språksjokk. Språksjokket medfører ofte at en begynner å styre unna situasjoner der det kreves at man bruker andrespråket. Det er ingen av informantene som oppgir dette som årsak. Men, under observasjon så var det flere som viste sjenerthet og usikkerhet for å prate norsk, spesielt når det var en ukjent til stede (meg). Det kan tolkes som at de er sjenerete. Eller at de ikke vil dumme seg ut ved å si noe feil. Voksne er oftere mer bevisste dette enn barn og unge når de lærer seg et nytt språk.

I forhold til spørsmålet om diskriminering så sier åtte av informantene sier at de føler seg ekskludert eller diskriminert på grunn av at de ikke behersker språket godt nok. Noen føler seg utenfor på jobb eller i sosiale sammenhenger, mens andre føler seg diskriminert på butikken og bussen fordi de ikke snakker helt flytende norsk. I motsetning så sier syv av informantene klart *nei* på spørsmål om de noen gang har følt seg diskriminert eller ekskludert fordi de ikke kan norsk/godt nok norsk. Flere informanter så veldig overrasket ut når jeg spurte om de noen gang hadde følt seg diskriminert i Norge. Langt over halvparten så på meg som om det var et litt rart spørsmål, før de svarte kontant nei. Grunnen til at de sier nei kan være at de faktisk aldri har følt seg diskriminert eller ekskludert. Eller at de svarer i forhold til hva de *tror* jeg som forsker vil høre. I kvalitative studier er det alltid et usikkerhetsmoment knyttet til at informantene svarer ut i fra et ønske om bifall og selvsmiger (Berggreen og Tenfjord 1998:288). De har kanskje ikke noe ønske å fortelle om ting som kan oppleves som

negativitet mot dem. En annen årsak kan være at de lever i det som Schumann kaller for *inngjerdning*, det vil si at de lever relativt isolert i forhold til majoritetssamfunnet, og i liten grad har kontakt med andre enn sine egne, og de blir da heller aldri utsatt for ekskludering og diskriminering (Berggreen og Tenfjord 1998:338-342).

5.3 Formell og uformell læring

Jeg gjennomførte observasjon av to forskjellige språklærings situasjoner, en formell og en uformell. Den første fant sted på *Norwegian Group* på Røde Kors, som er en form for uformell norsktreningsgruppe. Observasjonen ble gjennomført en torsdag høsten 2012. Alle som vil komme og praktisere norsk er velkomne der. Det annonseres i den åpne facebookgruppa *Red Crossing Stavanger*. Det står også informasjon på Røde Kors' egne nettsider, og det henger plakater opp på blant annet UiS og Johannes Lærings senter. Her er utdrag fra observasjonsnotatene mine:

Deltakerne kommer som regel litt før klokka halv sju. Noen prater sammen, andre begynner å lese i avisa som er lagt ut på bordet. Denne kvelden er det 12 deltakere, 8 menn og 4 kvinner. Aldersspennet er fra 20-46 år. Nasjonaliteter som er representert er Frankrike, Litauen, Latvia, Slovakia, Tyskland, Polen, Iran, Kina og en ukjent.

Deltakerne har allerede begynt å lese i avisa, så nyheter blir naturlig nok det vi begynner med. Jeg spør om alle forstår norsk, flere svarer «ja», jeg sier videre at jeg har viktig informasjon til dem, og noen ber meg si det på engelsk. Jeg forklarer på engelsk at jeg er lærer og at jeg i tillegg studerer og holder på med min masteroppgave som handler om migrasjon og språklæring. I den forbindelse vil jeg gjerne observere ulike situasjoner for språklæring. Jeg spør om det er ok at jeg observerer NG i dag. Jeg forteller at jeg ikke vil bruke noe navn eller andre identitetsavslørende opplysninger, men jeg vil gjerne at de skriver kjønn, alder og nasjonalitet ned på et ark (det er frivillig). Jeg presiserer også at det er frivillig å bli observert. Alle sier ja. En sier med en spøkefull tone «Hvor mye får vi betalt for det?» «Jeg sier (med et smil) at det er et etisk spørsmål, og at det ville gjort noe med kvaliteten på min forskning om jeg betalte personer for å delta» En del humrer og ler litt.

De aller fleste ansiktene er kjent fra før. Jeg vet at en del av dem er studenter, noen arbeider som frivillige gjennom et utvekslingsprogram (Young Europe – EU), andre er arbeidsinnvandrere. De aller fleste sitter med en penn og noterer i avisa, eller på egne ark. De tar initiativ til å prate og komme med spørsmål. En del av praten foregår på engelsk, men folk er engasjerte. Jeg tenker litt på om jeg også burde bevege meg mer. Det er noe vi er blitt enige om at vi skal passe på at vi ikke blir sittende og snakke med de samme personene hele tida. Men jeg kommer til at han andre frivillige stort sett dekker opp og prater med deltakere i den ene enden av bordet. Jeg sitter og prater med alle i den andre enden av bordet. Det er en gruppe på 4 til venstre for meg – de leser samme artikkel og diskuterer seg i mellom betydningen av setninger og ord, de spør også meg en del, og da svarer jeg og deltar litt i

samtalen. Rett overfor meg sitter det ei dame, hun leser stort sett på egenhånd, hun prater litt med mannen til venstre for seg, og hun spør meg om betydningen av forskjellige ord. De aller fleste kan kommunisere på norsk. Noen mer enn andre.

Dette er et frivillig opplegg, og samtlige som er til stede tar initiativ til å delta, hvis tema er nyheter så leser de nyhetene som er lagt fram. Ingen sitter og kikker ut i lufta eller kikker på klokka.

Jeg tror et av de mest positive tingene med opplegget er at det nettopp er frivillig. De som er der treffer andre personer som også er interessert i å lære norsk. Det er en avslappet atmosfære, man drikker litt te eller kaffe, spiser en kjeks, diskuterer på norsk, noen litt på engelsk, eller andre språk. Det kan synes at en del går over til engelsk når de blir engasjerte og gjerne vil formidle noe. At så å si alle sitter med en penn og noe å notere på kan tyde på at de er vant med læringssituasjoner, de har strategier for hvordan de skal lære og de er bevisste egen læring. De er så bevisste at de på egenhånd bestemmer seg for å komme til Røde Kors og delta på NG, selv om de på dagtid arbeider og/eller studerer. De fleste kjenner en eller flere av de andre, mange kommer i grupper. I løpet av NG sitter de som regel ved siden av hverandre, men det prates mye på tvers av «kjennskapene». Det uformelle er noe av det som er mest karakteristisk ved denne språklæringssituasjonen, det vil også si at det ligger et element av usikkerhet i det. De ytre rammene for tid og sted er faste. Men hvem som deltar er relativt åpent, selv om det er flere gjengangere. Hvem som er frivillig er mer fast, men det er kun to av de fem som deltar hver torsdag, og det er ingen faste par.

Den andre observasjon, av en formell klasseromsundervisning, fant sted en tirsdagsformiddag høsten 2012. Det var 8 deltakere til stede, to personer fra gruppa manglet denne dagen. Det var 3 menn og 5 kvinner. Nasjonaliteter som er representert er: Somalia, Burma, Pakistan, Tyrkia, Eritrea og Kongo. De hadde gått i samme gruppe siden februar i år, så jeg antar at de var relativt godt kjent med hverandre. At de er vant til læreren og de er vant til hverandre. Her er utdrag fra observasjonsnotatene mine:

Det er 2 lærere til stede, ei som har ansvar for norskundervisninga og ei som er med og hjelper en blind deltaker. Alle blir spurt om det er ok at jeg er til stede og observerer. Samtlige samtykker. De har også blitt spurt dagen i forveien av læreren. Jeg forklarer dem at jeg holder på med et prosjekt og skal skrive en masteroppgave. Og, jeg trenger å intervju 12-15 innvandrere i Stavanger og observere situasjoner for norsklæring. Deltakeren kikker på meg litt forsiktig og smiler. Alle presenterer seg for meg, etter at jeg har presentert meg selv og prosjektet mitt. De begynner dagen med en lytteforståelse. Læreren leser opp forskjellige påstander og deltakerne må reise seg alt etter om de svarer ja eller nei på

påstandene. Det kan sees på som en type oppvarming. Etterpå deles de inn i to grupper. De skal rette setninger som de skrev i går. Man får en følelse av at de har gjort dette før. De finner raskt plassene sine og de vet hva de skal gjøre. Det er en intens, lav summing og diskusjon. Den ene gruppa blir forttere ferdig enn den andre. De begynner med individuelt arbeid. Etterpå leser noen opp tekstene sine (denne gangen er alle skrivefeil rettet).

Etterpå er det muntlig aktivitet. Det er nøye gjennomgang av hva som skal gjøres (modellering), alle må uttale spørsmålene som skal stilles under muntligøkten. Alle får utdelt en lapp med informasjon, vi går rundt (meg inkludert) og spør hverandre «Hvor skal du?», «Når skal du dit?», «Hvem reiser du med?», etc. Etterpå bytter vi lapp og går videre til noen andre. Rett før pausen ser vi en film om Johannes læringscenter som er lagt ut på Youtube. De har blant annet filmet i denne gruppa, og deltakerne gir uttrykk for at de synes det er spennende å se seg selv på film.

Det er en rolig og hyggelig stemning i gruppa. Deltakerne er aktive, de deltar aktivt i undervisninga. Opplegget ser ut til å være trygt, de har gjort lignende øvelser før, men med annet innhold.

Det som karakteriserer denne språklæringssituasjonen er at den er formell. Den har noen ytre rammer som er faste og kjente. Deltakerne og læreren er kjent med hverandre, og flere av læringsaktivitetene går igjen, slik at deltakerne har en form for forutsigbarhet. Det er faste deltakere i undervisningen, i motsetning til NG hvor hvem som helst kan komme de dagene det passer for dem. For mange andrespråksinnlærere kan en slik fast ramme rundt innlæringen noen timer til dagen være ekstra nyttig. Her kan man få satt alle inntrykkene inn i system, og man har forhåpentligvis en lærer, og/eller medelever, man kan diskutere ting man lurer på med. Å lære et språk i målspråkssamfunnet kan for mange fortone seg ganske intenst og overveldende. En formell språklæringssituasjon kan bidra positivt til å gi litt struktur i innlæringen.

KAPITTEL 6

6 RESULTATER OG ANALYSE: MIGRASJON

Akkurat som med motivasjonen for å lære seg språk er mangefasettert er også motivasjonen for å emigrere mangefasettert. Dette kapitlet vil ta for seg resultater og analyse i forhold til migrasjon. Først vil jeg kort presentere en oversikt over intervjuene. Deretter vil jeg i lys av migrasjonsteorier si noe om hvorfor informantene har emigrert. Ut i fra svarene har jeg delt dem inn i tre kategorier: *Flyktningen*, *Midlertidige migranter* og *arbeidsinnvandrere* og *Eventyreren og turisten*. Til slutt vil jeg si noe om identitet og tilhørighet.

6.1 Oversikt intervjuer

Det ble i alt gjennomført 17 intervjuer, hvorav ett ikke er inkludert i datamaterialet fordi informanten ikke oppfylte kriteriene (hun var ikke arbeidsinnvandrer eller flyktning), og fordi jeg var usikker på om spørsmålene ble forstått på grunn av språkbarrieren. Av de 16 som er med i studien er det fem med flyktningebakgrunn og 11 arbeidsinnvandrere. Det er ti menn og seks kvinner. Tre av mennene og to av kvinnene har flyktningebakgrunn. Syv av mennene og fire av kvinnene er arbeidsinnvandrere. Informantene har et aldersspenn fra 21 til 62 år. Gjennomsnittsalderen er 36,8 år, 33,8 år for kvinnene og 38,6 år for mennene. Gjennomsnittsalderen på de med flyktningebakgrunn er 39,6 år, og for arbeidsinnvandrerne 39,1 år. Dette er også representativt for innvandrerbefolkningen generelt, det er flest personer i aldersgruppen 22-66 år⁴⁷.

Den første informanten kom til Sandnes i 1989, og den siste kom til Stavanger i 2012, de har fra 0 til 24 års oppholdstid i Norge. Gjennomsnittlig oppholdstid er 4,1 år. Kun to av informantene har vært i Norge i mindre enn 1 år. Informantene med flyktningebakgrunn har lenger oppholdstid enn arbeidsinnvandrerne, henholdsvis 7,8 år og 2,7 år. Den yngste var 17 år da hun kom hit, og den eldste var 51 år. Alle flykningene kommer fra land utenfor Europa (for tiden mottar ikke Norge flykninger fra andre europeiske land). Åtte av elleve av arbeidsinnvandrerne kommer fra Europa, og åtte av ti av arbeidsinnvandrerne har bodd i andre land i Europa, utenom sitt eget hjemland, før de kom til Stavanger.

Av de med flyktningebakgrunn er det to som har studert på universitet, blant arbeidsinnvandrerne har ti av elleve studert på universitet. Resten har lite formell utdanning. Av de med flyktningebakgrunn er det tre som ikke hadde noe særlig kjennskap til Norge før

⁴⁷ SSB statistikkbanken. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn, alder og landbakgrunn (verdensdel) (F)

de kom. To har ektefelle som flyktet til Norge først og så kom de etterpå, de andre tre kom alene og hadde ingen anelse om at det var her de kom til å ende opp. Blant arbeidsinnvandrerne er to av elleve «*expats*», det vil si at de arbeider for et firma som har avdeling i Stavanger, og de arbeidet for dette firmaet før de ble sendt til Norge. To av elleve hadde tilbud om jobb før de flyttet hit. To av elleve ville hit og brukte nettverket sitt for å skaffe seg jobb, og de fikk jobb kort tid etter ankomst. Fire av elleve søkte på jobb og flyttet når de visste at de hadde en jobb å komme til. Én av elleve opplyser at han ville jobbe her, men valgte å studere i to år her før han begynte å jobbe. I og med at han visste før han søkte seg hit at han ville jobbe her så er han tatt med i studien, selv om han først kom som student.

Tre av informantene oppgir å ha mer enn ett morsmål. To av dem behersker fem språk, seks behersker fire språk, og tre behersker tre språk. Alle informantene oppgir at de behersker norsk i større eller mindre grad, utenom én som sier at sier han kan veldig lite norsk.

6.2 Hvorfor emigrerer vi?

I forhold til motivasjon og migrasjon har jeg delt informantene inn i tre hovedkategorier i forhold til grad av *frivillighet* eller *valgfrihet* når de har emigrert. Blant annet Giddens og Aart Scholte (med flere) argumenterer for at det ikke er nok å forklare migrasjonsårsaker med den klassiske 'push-pull'-modellen. Årsakene for å emigrere er mangefasetterte og komplekse. Det mener jeg at også informantene i denne studien viser. Den første kategorien, flyktningen, har ikke selv valgt å emigrere, de er mer eller mindre blitt tvunget til det på grunn av ytre faktorer. Den andre kategorien, midlertidige migranter og arbeidsinnvandrere, har i større grad selv valgt å emigrere, men de er også i større eller mindre grad påvirket av ytre faktorer, spesielt med tanke på arbeid og økonomi. Den tredje kategorien, eventyreren og turisten, har i stor grad selv valgt å emigrere. De har så å si ingen økonomiske motiver for å emigrere, deres økonomi tvinger dem ikke til å reise. De er i stor grad påvirket av indre og individuelle faktorer, som for eksempel ønsket om å klatre på karrierestigen, oppleve noe nytt, lære et nytt språk. Informantene i den første kategorien er mer permanente, de har ingen planer om å flytte på seg. Informantene i den andre kategorien er mer midlertidige. De har tenkt å være her en stund. Men flere av dem oppgir at de har forandret syn etter hvert. De kom hit som midlertidige arbeidsmigranter, men har bestemt seg for å bli værende, noe vi også så blant de første arbeidsinnvandrerne som kom hit på 1960- og 1970-tallet. Blant informantene i den tredje kategorien er det færre som velger å bli værende, de er her en viss tid, enten til arbeidsgiveren sender dem til et nytt sted, eller til de finner selv oppdager et nytt sted og en ny jobb i et annet land. Men det er også noen av informantene fra denne kategorien som har gått

over til å bli permanente arbeidsmigranter. En del av informantene kan plasseres i flere av kategoriene, de kom kanskje hit som pendler, men har så bestemt seg for å bli værende permanent. Eller de kom hit som eventyrer, fikk en god jobb og videre valg om å flytte på seg vil primært styres av jobben.

6.2.1 Flyktningen

Fem av informantene kom hit som flyktninger, informant nummer 1, 2, 6, 7 og 8. De har altså ikke valgt selv å komme hit, og det er større mulighet for at de har lite eller ingen nettverk før ankomst. Informant nummer 6, ei ung kvinne fra Somalia som kom hit da hun var 17 år hadde en onkel som bodde på Østlandet, men hadde aldri noe særlig kontakt verken før eller etter at hun kom til Norge. Informant nummer 8, en somalisk mann på 28 år kom hit som familieinnvandrer for litt over ett år siden. Kona hans kom hit som flyktning to år før ham. I løpet av de to årene bodde han blant annet i Somalia og Etiopia. Mens han var i Etiopia sendte kona penger slik at han skulle ha noe å leve av. Han hadde også hele tiden et håp om at han kom til å ende opp i Norge hvor kona allerede hadde fått oppholdstillatelse. Ved ankomst så flyttet han også inn med kona i stedet for å bo på asylmottak. Det vil si at han allerede hadde en form for nettverk før han kom til Norge. Han hadde ei kone som allerede hadde bosatt seg her, som hadde begynt og lære seg språket og kulturen. Det kan tenkes at han før ankomst hadde en positiv innstilling til hvor han skulle. Han visste jo tross alt hvor han skulle ende opp, og han hadde noen å reise til. Det samme gjelder informant nummer 7, hun hadde også en mann som var kommet hit før henne. Selv om flyktninger i mye mindre grad enn arbeidsinnvandrere har mulighet for å selv velge om og hvor de vil dra, så er det noe valgfrihet inne i bildet. Som overføringsflyktninger har de ikke noe valg, men som asylsøkere og familieinnvandrere til andre flyktninger har de større grad av valgfrihet.

Ingen av flyktningene ser det som aktuelt å returnere til hjemlandene sine. Fire av dem er fra Somalia og alle sier det er uaktuelt å reise tilbake dit slik situasjonen er nå. Den ene kommer fra Burma og sier han vil vurdere å reise på besøk hvis situasjonen bedrer seg ytterligere. Alle informantene med flyktningebakgrunn oppgir at planene deres videre er å bli boende i Norge. Eneste grunnen til å flytte på seg ville vært for å reise tilbake til hjemlandene sine, de har ingen planer om å emigrere til andre land. Man kan si at de har et noe mer lineært migrasjonsmønster. Ytre faktorer har tvunget dem til å flytte på seg og når de endelig har funnet en «havn» er planen å bli værende. De har fremdeles kontakt med hjemlandet, og familie og venner som bor i utlandet, men de har ingen planer om å flytte på seg fysisk.

Også en av arbeidsinnvandrerne kan settes inn i kategorien *flyktning*. Dette er informant nummer 9, en rumensk mann på 29 år. Han oppgir at han har flyttet til Norge for å få seg et bedre liv. Han vil ha en bra betalt jobb, og han vil bosette seg og stifte familie her. Han ser ikke for seg at han vil returnere til Romania. Han er ikke flyktning etter offisielle standarder, men han føler selv at han ikke hadde noe annet valg enn å dra fra sitt hjemland hvis han skulle få et bedre liv. For ham, som for flyktninger flest, så var det ikke noe alternativ å bli værende i hjemlandet. Han arbeider for tiden som pizzabud, men håper at han etter endt norskkurs kan få en jobb som er mer relatert til utdannelsen hans som er innenfor økonomi og business. Kanskje han også vil ta noen fag på Universitetet i Stavanger for å videreutdanne seg: «*Jeg vil ha bedre jobb, penger og hus.*»

Selv om kategorien flyktning primært omfatter personer som har eller har hatt flyktningstatus, kan man til en viss grad sette arbeidsinnvandrere som nærmest blir tvunget til å emigrere på grunn av den økonomiske situasjonen i samme kategori. De er alle tvunget til å flytte på seg på grunn av politiske-, økonomiske- eller andre samfunnsmessige årsaker som de ikke selv rår over. Valg av destinasjon kan de heller ikke velge fritt. Noen har absolutt ingen mulighet for å velge destinasjon, mens andre, for eksempel EU- og EØS-borgere fritt kan bevege seg innenfor medlemslandenes grenser. At så mange av informantene med flyktningebakgrunn mangler formell utdanning gjør jobbutsettene deres vanskeligere enn for de som har universitetsutdanning. Som nevnt i teoridelen så er det norske arbeidsmarkedet blitt mer avansert og vanskeligere å komme inn på hvis man er ufaglært. Ufaglærte må enten ta utdanning her i Norge, eller så må de skaffe seg arbeid som ikke krever formell utdanning. Å studere er selvfølgelig en mulighet. Men det koster penger og vil ofte kreve at en har noen som kan hjelpe til. For mange nyankomne blir det kanskje opp til neste generasjon å ta utdanning.

6.2.2 Midlertidige migranter og arbeidsinnvandrere

Arbeidsinnvandrerer reiser primært på grunn av jobb. Han har kanskje et arbeid som gjør det mulig å arbeide i utlandet. Hensikten er å være på et sted for en bestemt periode, ofte fra 1 år til flere år. Og, selv om planer forandrer seg, så har han ofte et endelig «mål» om å til slutt returnere til hjemlandet. Eller så er han tvunget til å flytte på seg på grunn av økonomiske årsaker. En eventuell retur til hjemlandet kommer an på den økonomiske situasjonen.

Informant nummer 10, en latvisk kvinne på 30 år, informant nummer 12, en polsk/ukrainsk kvinne på 51 år, og informant nummer 16, en polsk mann på 34 år, er alle det jeg vil kategorisere som arbeidsinnvandrere. De har alle primært flyttet på seg på grunn av

arbeid. Hadde den økonomiske situasjonen i hjemlandet vært annerledes er det ikke sikkert at de ville emigrert. Men årsakene til valg av destinasjon er forskjellige. Den latviske kvinnen valgte Stavanger fordi hun har en bror og flere venner som bor her. En uke etter ankomst til Stavanger fikk hun jobb via bekjente som fortalte henne hvor hun kunne søke jobb. På grunn av finanskrisa så ser hun ingen framtid i hjemlandet sitt akkurat nå. Først var planen å være her i 1-2 år, nå har hun vært her i snart fire. Hun har bestemt seg for å bli værende, og er ikke interessert i å flytte til noen andre land i Europa, skal hun være i utlandet så skal hun være her i Stavanger.

Den polske mannen valgte Stavanger på grunn av arbeid, men da han hadde valget mellom å bosette seg i Sverige, hvor han allerede hadde studert og jobbet noen år, eller Norge valgte han Norge fordi han har en bror som bor på Østlandet. Han arbeider i et oljefirma og vurderte jobbutsettene i Stavanger til å være best. Han syntes det var ganske utfordrende å finne en adekvat bolig på egenhånd. Nå har han kjøpt seg egen bolig i Sandnes. Noe som også gjør at han nok kommer til å bli boende noen år på grunn av skatteregler: *«Jeg har allerede vært her i 7 år. I tillegg så er det nå direktefly fra Sola til hjembyen min, så det er kort vei å reise på besøk. Det er dessuten ikke aktuelt å jobbe i hjemlandet mitt akkurat nå fordi lønningene er så pass mye lavere.»*

Informant 12 valgte å flytte på seg fordi hun fikk tilbud om jobb. Hun hadde en ok jobb som turntrener i hjemlandet, og fikk tilbud om samme type jobb i Stavanger som var bedre betalt. Etter nøye overveielser bestemte hun seg for å ta jobben. Da kunne hun blant annet bidra økonomisk til familien hjemme i Polen. Hun er født i Ukraina og flyttet til Polen da mannen fikk jobb der, da var hun 31 år. Planen videre er litt usikker, det kommer an på jobbsituasjonen. *«Hvis jeg en gang hadde fått tilbud om jobb i et annet europeisk land kan det hende jeg hadde takket ja. Men, jeg har ingen planer om det nå, jeg søker ikke aktivt på andre jobber. Nå er jeg her i Stavanger. Jeg kan ikke si om jeg skal være her i ett år til eller kanskje flere år.»*

Informant nummer 5, en britisk mann på 30 år, kunne passet i både midlertidig migrant og eventyrer og turistene kategoriene. Han er i Stavanger som arbeidsinnvandreren for andre gang. Første gang var i seks måneder i 2008. Han returnerte i 2010 etter å ha arbeidet en periode i Dubai. Han valgte selv å returnere til Stavanger. Han søkte om jobb i et norsk oljeselskap og flyttet da han fikk tilbud om jobb. Han valgte å returnere fordi han hadde vært her en gang før og han trivdes. Men han hadde ikke kommet om det ikke hadde vært for at han fikk seg arbeid. Da hadde han mest sannsynlig returnert til Storbritannia. Han har en bestemt destinasjon, Stavanger, det er ikke aktuelt å dra til et annet land for å oppleve noe nytt

og spennende som mange andre av eventyrene og turistene, men arbeidet er det som avgjør om han faktisk kommer hit.

Informant nummer 4, en iransk mann på 34 år kunne passet inn i alle kategoriene. Han kom hit som arbeidsinnvandrere fra Iran, via Sverige. Likevel kan hans årsaker for å dra fra Iran plasseres inn i alle tre kategoriene. Han dro delvis på grunn av situasjonen i hjemlandet. Selv om han kunne hatt et «ok» liv der, med jobb og familie, ville han aldri levd helt fritt slik man kan i et demokrati. Men han sier selv at dette ikke var grunn nok alene for at han skulle dra fra hjemlandet, derfor har jeg også valgt og ikke sette ham i kategorien flyktning. Han sier også at ønsket om å studere for å kunne få en bedre betalt og mer interessant jobb gjorde at han bestemte seg for å studere mer. Og etter nøye overveielser bestemte han seg for å søke på studier i Sverige. Han begynte ikke å lære seg språket før han var ferdig med studiene (studiene foregikk på engelsk), da hadde han bestemte seg for bli værende i Sverige og jobbe der. Etter en stund bestemte han seg for at han mest sannsynlig ikke kom til å returnere til hjemlandet. Han fant da ut at Stavanger, hovedsakelig på grunn av arbeidsmarkedet, var et sted han ville jobbe og bo, men det var også andre steder som var interessante: *«Jeg søker på jobb i flere land, blant annet Norge, Sverige, Danmark, Frankrike og Island. Jeg blir innkalt til flere intervjuer, når jeg blir tilbudt jobben i Stavanger takker jeg ja til den, det var mitt første tilbud om jobb. Jeg følte flere ganger at min bakgrunn var negativ i forhold til andres syn på meg.»* Nå som han har bodd her noen år, og er i gang med å lære seg norsk og bli kjent med det norske samfunnet og den norske kulturen sier han at han ikke kommer til å flytte på seg på ny med det første. Fordi han trives, og fordi han også har begynt å endelig få seg et solid nettverk. Han har emigrert til Stavanger på grunn av arbeid, derfor passer han også inn i kategorien arbeidsinnvandrere. Men han har ingen planer om å flytte på seg, og da han dro fra hjemlandet var valg av destinasjon også bestemt av faktorer som demokrati, frihet og nærhet til naturen. Den faktoren som talte mest mot det å bli værende var familien og vennene hjemme i Iran. For ham så kan det se ut som det i all hovedsak er de individuelle faktorene som spiller mest inn på valget om å flytte på seg. Mens valg av destinasjon i mye større grad styres av samfunnsmessige og internasjonale faktorer, som hvor *kan* jeg dra? Hvilket land er åpne for meg? Hvilke land har et demokratisk system? Og faktoren med naturen som verken er en privat eller internasjonal faktor. Kanskje den kan ses på som individuell, i og med at det er opp til hver enkelt om de synes naturen i et land er tiltalende eller ikke. Et annet litt interessant aspekt ved informant 4 er også at han, i likhet med mange i kategorien flyktning, heller ikke hadde noe nettverk før han kom til Stavanger: *«Jeg kan godt reise til utlandet, men*

jeg vil ikke bosette meg andre steder på ny. Jeg har brukt mye tid på å få et stabilt nettverk i Stavanger.»

6.2.3 Eventyreren og turist

Eventyreren og turist

Eventyreren og turist reiser først og fremst for å oppleve noe nytt, for å lære ett nytt språk, oppleve en ny kultur. Arbeidet er sekundært i forhold til det å reise og oppleve noe nytt. Informant 11, en rumensk kvinne på 38 år, kom til Stavanger sammen med mann og barn, etter at både hun og mannen hadde søkt på jobber, både i Norge og i utlandet. De hadde bestemt seg for at de hadde lyst å bosette seg i utlandet noen år. For noen år siden tenkte de på å flytte til New Zealand, men så stiftet de familie og fant ut at det var for langt hjemmefra. Etter å ha vært på ferie i Skandinavia likte de det så godt at de bestemte seg for å se om de kunne flytte hit. Hun begynte å se etter arbeid. Hun søkte på jobber som svømmetrener i Norge, Sverige og Danmark, det var mange jobber å søke på. Hun var i dialog om en jobb i Danmark, men det ble ikke noe av. Så fikk hun positivt svar fra Stavanger og da gikk det ganske raskt til hele familien var på plass. Mannen hennes fikk også jobb kort tid etter at de hadde kommet hit. *«Kontrakten min går snart ut, jeg er på jakt etter ny jobb i området. Vi vil ha litt stabilitet i livene våre og vil derfor være her framover.»* Her så er det i stor grad tilfeldighetene som spiller inn på destinasjonssted. Regionen er valgt, i dette tilfellet Skandinavia, men hvilket land er avhengig av jobb. Utgangspunktet for å emigrere var som eventyrer og turist, men dette har forandret seg til noe mer permanent. I forhold til planene om å bli værende og finne en annen jobb så passer hun også inn i kategorien midlertidig migrant og arbeidsinnvandrer.

Informant nummer 3, en afghansk-fransk mann på 46 år (I3), kan plasseres i både kategorien midlertidig migrant og arbeidsinnvandrer og eventyrer og turist. Han er i Stavanger på en «expat-kontrakt», det vil si at firmaet han arbeider for har en avdeling i Stavanger og han er utstasjonert der for 1-3 år. Han har i flere år arbeidet på expat-kontrakter, og er således en typisk sirkulær migrant, en som reiser på grunn av arbeidet. Men resten av *migrasjonshistorien* hans passer ikke inn i kategorien sirkulær migrant. Han ble født i Afghanistan, kom til Frankrike som åtte åring, da hadde moren fått oppholdstillatelse etter å ha studert i der i noen år. Senere bodde han et år i USA etter at han var ferdig å studere. Han reiste tilbake til Afghanistan med en interesseorganisasjon i 2003. Før han flyttet til Norge hadde han arbeidet de siste fire årene med base i Frankrike, men med ansvar for selskapets kontorer i flere afrikanske land (han omtaler dem som *vanskelige* land å jobbe i). En av årsakene til at han valgte Norge var at han ville være et sted hvor det ikke er *vanskelig* å

arbeide og drive business. Han har også hatt en halvt norsk kjæreste en gang (de snakket aldri norsk), men han hadde noe kjennskap til Norge.

Informant nummer 13, en polsk-fransk kvinne i 30-årene, kom til Stavanger for under ett år siden. Hun kom først til Sverige på grunn av familie, men endte opp i Stavanger fordi det var her hun fikk jobb. Hun bodde i Polen til hun var syv år. Deretter flyttet hun frem og tilbake mellom Sverige, Frankrike og Polen på grunn av familieforhold. Hun tok mesteparten av skolegangen i Polen. Da hun var 15 flyttet hun til Frankrike første gang for å studere. Gjennom jobben så ba hun om å få jobbe i et Skandinavisk land. Førstevalget var Sverige siden hun har familie der, og hun snakker språket, men jobben la nylig ned avdelingen sin der og derfor ble det Stavanger. Hun sier at en av grunnene til at hun liker Nord-Europa er den flotte naturen. Før hun kom hit hadde hun jobbet i Frankrike og Polen for et fransk firma. Hun kommer hit frivillig, lønna er litt høyere enn den hun hadde før, men i forhold til at prisnivået her er så pass høyt så har hun ikke noe særlig mer penger nå enn før. Hun har ingen anelse om hvor lenge hun kommer til å være her: *«Det kommer an på hvordan livet arter seg. Jeg har ingen konkrete planer om å være her så og så lenge, eller hvor jeg eventuelt skal dra. Jeg har kontrakt her for ett år, med mulighet for forlengelse.»* I liket med informant nummer tre kan hun beskrives som en sirkulær migrant. Selv om hennes «sirkel» er noe mindre. Den afghansk-franske migranten har Europa, Amerika og Asia i sin migrasjonssirkel, mens informant nummer 13 har holdt seg til Europa.

Av alle informantene er kanskje nummer 14 og 15 de som passer best inn i kategorien eventyrer og turist. Informant nummer 14 er en nord-amerikansk mann i slutten av 30-årene. Han kom hit for et par år siden sammen med kona. De hadde begge bestemt seg for at de ville bo og arbeide i utlandet. De ble enige om en minimumsplan om å bo ute i 4-5 år, kanskje lenger. Hvis de ikke trivdes skulle de returnere. Hovedplanen var å ikke ha en for fast plan. Norge er det første landet utenom USA han bor i: *«Før vi flyttet hadde vi begge jobber i hjemlandet vårt. Vi hadde helt «vanlige liv». Jeg flyttet til Norge sammen med kona mi og hunden vår. Hovedårsaken for å dra var at vi ville bo utenfor landegrensene våre. Vi lette begge etter jobb i cirka ett år før vi fant noe.»* Han lette etter jobber i blant annet Kina, Sør-Afrika, Canada, Tyskland – *«anything that looked fun»*. Planen nå er å kjøpe egen bolig her i Stavanger. Den foreløpige planen er å bli værende her. *«Vi trives ganske godt her»*. Hovedfaktorene for informant nummer 14 er individuelle. Det er for å oppleve noe nytt han og kona flytter på seg. Det er ingen ytre faktorer som tvinger ham til å flytte på seg. Men, utdanning og språk gjør det mulig for ham å gjøre dette. Også her kan man se at planene

forandrer seg underveis. Fra å skulle være her en stund til å planlegge å kjøpe hus og starte eget firma.

Informant nummer 15 er en fransk-italiensk mann i 20-årene. Det kan se ut som hans overordnede mål alltid er å oppleve noe nytt, se noe nytt, være i nærhet til naturen. Arbeid er et middel for å nå dette målet. Det samme gjelder også språk, så lenge det ikke er noen ytre intensiver for at han skal lære seg norsk, er det ikke noe han klarer å prioritere (dette diskuteres mer i kapittel 5). Han sier at han alltid har vært glad i å reise og oppleve nye ting. Under oppveksten flyttet han mye rundt, og ble vant til å tilpasse seg nye steder. Han trives i Stavanger og har ingen planer om å flytte på seg enda. En av hovedårsakene til at han trives er nærheten til naturen og temperaturen. Han arbeider, men *lever* ikke for arbeidet. Arbeidet er et middel for å kunne leve det livet han har lyst til. For eksempel hadde han en del oppspart ferie og avspasering til gode, og da tok han ut 9 ukers ferie i strekk og reiste rundt i blant annet New Zealand, Frankrike og Italia. Planen videre er å bli værende. Men reise og jobbe andre steder: «*I like moving.*»

6.3 Identitet og tilhørighet

Schiller nevner begrepet *transmigrant* som er en mobil person som lager og opprettholder flere sosiale relasjoner som knytter sammen deres opprinnelsessamfunn og nåværende bosted. Alle informantene sier at de har kontakt med familie og venner i sine opprinnelsesland, Norge, og noen ganger flere forskjellige steder i Norge, og i andre land enn Norge og deres opprinnelsesland. Scholte og Hiebert (med flere) poengterer at globaliseringen og den økende migrasjonen får betydning for identitetsbegrepet. Det er ikke bare nasjonalstaten som setter premissene for gruppeidentitet lenger. Det er et større fokus på at identitet kan være både territorial og ikke-territorial, man kan ha en nasjonal eller regional identitet, men samtidig også ha en klassebasert og/eller religionsbasert identitet. Mange innvandrere får et noe nostalgisk bilde på hjemlandet. De identifiserer seg både med den *gamle* kulturen fra opprinnelseslandene sine, og med den *nye* kulturen i det nye hjemlandet (Hiebert 2009). Dette gjelder også noen av informantene, spesielt de to som har bodd lengst i Norge. Mange føler at de har bånd til to eller flere kulturer, og noen føler seg midt mellom to kulturer, som informant nummer 2 som sier at han er *utlending* når han er i Norge, men at han også var utlending da han var på besøk i Somalia etter flere år i Norge. Informant nummer 1, en burmesisk mann i begynnelsen av 60-årene, sier at han ikke selv valgte å komme til Norge. Men, etter at han kom hit så var han veldig motivert for å lære seg norsk, og å skape et liv for seg og familien her: «*Tilhørighet til menigheten har gjort at jeg er blitt kjent med både*

nordmenn og andre burmesere. Det har hjulpet med tanke på nettverksbygging.» Nå er barna blitt voksne, de har studert og fått seg jobb, og stiftet sine egne familier. Det er ikke aktuelt for oss å flytte til noen andre steder. Men, det kan godt hende at vi reiser til Burma på besøk. Sosialantropologen Reidar Grønhaug er en av de som på et tidlig tidspunkt inkluderte både aktør og struktur i sine analyser. Om fremmedarbeideres spesielle utfordringer i Norge nevner Grønhaug den ekstrabelastningen det er at fremmedarbeidernes medbrakte kunnskap og kompetanse *kjennes* ugyldig i møtet med nordmenn. Deres regler og verdier er ikke like gangbare, fordi mulighetene for å definere samhandlingssituasjoner på en bestemt måte ikke er likt fordelt (Fuglerud 2008:119). Det samme kan sies om en del av de midlertidige arbeidsmigrantene og sirkulære migrantene. De er kommet hit for å få arbeid, og arbeid er det. Men de får ikke alle arbeid innenfor noe som er relatert til utdannelsen eller tidligere erfaring. Dette gjelder spesielt for den rumenske mannen i slutten av 20-årene (I9). Han har studert økonomi og business, jobber for tiden som pizzabud. Som allerede nevnt så er en av hans hovedgrunner for å lære seg norsk at han vil gjøre seg mer attraktiv på arbeidsmarkedet.

6.4 Fire historier

Til slutt vil jeg presentere utdrag fra 4 av intervjuene, henholdsvis informant nummer 4: Afghansk-fransk eventyrer og sirkulær migrant, nummer 6: Somalisk flyktning, nummer 12: Ukrainsk-polsk arbeidsinnvandrer og nummer 15: Fransk-italiensk eventyrer og turist. Disse historiene er valgt ut med tanke på at det er fire ganske forskjellige historier som alle gir forskjellige bilder av innvandreres motiver for å emigrere og for å lære seg norsk.

6.4.1 Afghansk-fransk globalpendler

Vi møtes på en kafé i sentrum. Vi blir enige om å ta selve intervjuet på engelsk, selv om han kan en del norsk. Han tar selv initiativ til dette for å unngå språklige misforståelser. Det er så pass mye folk og støy at jeg sløyfer å ta opp intervjuet på bånd, jeg får bare notere så mye som jeg kan og etterpå gå rett hjem og skrive ned alt i detalj mens jeg fremdeles har det friskt i minnet. Det viser seg at denne informanten har langt mer på hjertet enn de to første informantene. Vi blir sittende i to timer før jeg er ferdig med intervjuet. Dette er noe av det informant nr. 3 fortalte (afghansk-fransk mannlig arbeidsinnvandrer):

Jeg ble født i Kabul. Min fra var iransk, men han dro da jeg var liten, så jeg husker ikke ham noe særlig. Det var ganske tøft for min mor å være alenemor, i tillegg hadde hun vært gift med en iraner! Det gjorde ikke akkurat saken bedre. Da jeg var tre år fikk min mor tilbud om å reise til Frankrike for å studere, jeg ble igjen i Kabul hos besteforeldrene mine. Jeg bodde hos dem til jeg var åtte år. Da var min mor ferdig med studiene, og hun hadde fått oppholdstillatelse og kunne få meg inn i landet. Så fra jeg var åtte år har jeg bodd i

Frankrike. Jeg og mor ble godt integrert i det franske samfunnet, vi menget oss ikke så mye med andre afghanere. Delvis fordi vi ville lære oss det franske språket og kulturen, men også fordi det var en del sladring og baksnakking i det afghanske miljøet, og som alenemor til en sønn med iransk fra så ble det en del baksnakking. Vi ble i stedet «helt franske». Jeg vil si at den franske integrasjonsmodellen fungerte veldig bra for min mor og meg.

Jeg har arbeidet flere steder, blant annet i en interesseorganisasjon i Afghanistan. Jeg ville tilbake til dette landet som er mitt hjemland, som jeg ikke hadde besøkt siden jeg var åtte år. Det ble en blandet opplevelse. Jeg slet en del med språket, og landet var ikke helt slik jeg husket det.

Jeg bodde også et år i USA på slutten av 1970-tallet. Det var hovedsakelig for å lære engelsk, men å reise og oppleve nye kulturer og språk har alltid interessert meg.

Før jeg fikk tilbud om å være utstasjonert i Norge hadde jeg arbeidet noen år med base i Paris, men med mye reising, spesielt Nord-Afrika. Det var deilig å komme til Norge og slippe alle de vanskelige utfordringene arbeid i afrikanske land har (...). Det var faktisk en av hovedårsakene til at jeg valgte Norge. Jeg ville et sted hvor det ikke er vanskelig å drive forretninger. Jeg hadde også en halvt norsk kjæreste en gang for mange år siden, så jeg hadde litt forkunnskaper om landet på forhånd. Siden jeg er alene er det relativt enkelt å arbeide i utlandet, jeg har ikke så mange utenom meg selv å ta hensyn til.

Dari (persisk) er morsmålet mitt. Jeg begynte å lære fransk da jeg var åtte år, og i dag så anser jeg fransk for å være det språket jeg behersker best. Da jeg var en 12-13 år begynte vi med engelsk på skolen, jeg lærte også noe tysk, men det husker jeg ikke noe særlig av i dag.

Da jeg kom til Stavanger hadde jeg bestemt meg for at jeg ville lære språket. Det er en del av opplevelsen å lære seg det lokale språket. Å bo et sted uten å kunne språket er som «to see a movie without the sound», du blir værende i en slags boble, verden utenfor boblen forblir lydløs for deg. På jobben her i Norge snakker jeg både engelsk, fransk og norsk, alt etter hvem jeg snakker med.

Jeg prøver så ofte jeg kan å snakke norsk, men mange slår over til engelsk. For eksempel på restaurant eller kafé så hender det ofte at jeg prøver å bestille på norsk og servitøren ber meg snakke engelsk fordi han/hun ikke forstår hva jeg sier på norsk. Generelt så synes jeg ikke at nordmenn gjør en innsats for at jeg skal praktisere norsk og bli bedre i norsk. De snakker alt for fort, selv når jeg ber dem om å snakke tydelig.

6.4.2 Ukrainsk-polsk arbeidsinnvandrere

Jeg har spurt andre kollegaer om de har noen deltakere i klassen som er arbeidsinnvandrere som jeg kan intervju. Kravet er at jeg ikke selv har undervist informantene. Jeg har reservert et møterom og bruker to dager på å intervju fire informanter som alle gikk på norskkurs på Johannes Læringscenter. En av informantene var en kvinnelig ukrainsk-polsk arbeidsinnvandrer, dette er noe av det hun fortalte meg (informant nr. 12):

Jeg ble født i Ukraina (den gang Sovjetunionen). Da mannen min fikk jobb i Polen flyttet vi dit, da var jeg 31 år. Jeg arbeider innenfor idrett. Jeg hadde samme jobb i Polen som den jeg nå har i Norge. Jeg hadde ingen planer om å emigrere, men jeg ble kontaktet angående jobben i Stavanger. Jeg tenkte meg godt om før jeg bestemte meg for å takke ja til jobben. Én av årsakene som talte for å dra var lønna, det tillater meg å hjelpe familien min økonomisk. Nå har jeg fått tilbud om arbeid i et annet land, jeg er usikker på om jeg skal takke ja eller ei. Det ligger veldig langt borte, jeg har lyst til å holde meg i Europa, for å være nær familien min. Så foreløpig er jeg her i Stavanger. Jeg kan ikke si hvor lenge jeg blir værende, kanskje ett år til, eller kanskje flere år. Det kommer an på.

Jeg vokste opp i Sovjetunionen og morsmålene mine er russisk og ukrainsk. Det ble undervist i russisk og ukrainsk på skolen, selv om russisk var hovedspråket. Når vi flyttet til Polen så lærte jeg meg selvfølgelig polsk.

Da jeg kom til Norge i 2012 begynte jeg på norskkurs. Jeg bruker både russisk, polsk og norsk på jobben. For å lære norsk så bruker jeg internett, jeg ser etter oppgaver for norskinnlærere. Jeg bruker ikke så mye norsk i fritida. Jeg prøver å snakke litt hvis jeg er på butikken eller lignende, men det er helst hvis jeg må. Hvis andre spør meg om noe så svarer jeg.

Motivasjonen min for å lære norsk er hovedsakelig at jeg arbeider her. Jeg må kommunisere når jeg er på jobb. Engelsk er ikke et alternativ som arbeidsspråk for meg. Jeg mener også at man skal lære det språket som snakkes der man bor. Man trenger kanskje ikke å lære det perfekt, men litt bør man kunne. Det var det samme når jeg flyttet til Polen, da lærte jeg meg polsk.

6.4.3 Somalisk flyktning

Jeg har observert i undervisningen til en kollega og fått tillatelse til å spørre deltakerne om de har lyst til å la seg intervju. Jeg blir enig med fire personer med flyktningebakgrunn om å intervju dem. Jeg har reservert et møterom på Johannes slik at vi får sitte uforstyrret. Jeg har bestemt meg for at jeg kun vil intervju informanter som kan kommunisere med meg på et språk vi begge kan, jeg vil helst unngå å bruke tolk. Hovedsakelig fordi jeg tror jeg har større mulighet for å få en mer autentisk intervjusituasjon hvor informantene føler seg komfortable uten tolk (i flere miljøer kjenner alle alle og en eventuell tolk vil kunne kjenne til informanten og dette kan påvirke svarene til informanten). Dette er den første av de fire. Vi prater norsk under hele intervjuet. Jeg har med meg ei somali-norsk ordbok som vi bruker til å slå opp et par vanskelige ord som «diskriminering» og «flykte». Under intervjuet har hun relativt mye å fortelle, men det er også deler av selve flukten og årsakene til at hun må flykte hun er litt sparsommelig med å dele, men jeg prøver å ikke presse henne for mye, noen detaljer kan av

og til være mer interessante enn relevante for selve forskningsprosjektet. Dette er noe av det hun fortalte meg (informant nr.6):

I Somalia hjalp jeg til på gården. Det var en konflikt med en nabofamilie som gjorde at jeg måtte flykte, på grunn av økonomi er det kun penger til at jeg kan flykte, resten av familien flytter til et annet sted. Jeg reiser sammen med flere andre som jeg ikke kjenner noe særlig. Jeg er 17 år når jeg drar hjemmefra. Først reiser jeg til Etiopia, der arbeider jeg som hushjelp i noen måneder for å tjene penger. Deretter reiser jeg videre til Djibouti, så til Eritrea og så til Sudan. Jeg husker at vi reiste med bil og at vi også gikk lange strekninger til fots. Etter noen dager i Sudan kommer vi oss over til Libya. Jeg har ingen identitetspapirer og blir arrestert i Libya. Når jeg kommer ut av fengsel drar jeg med en liten båt over til Italia. Der bor jeg i noen måneder før jeg kommer til Norge i 2009. Den første tiden etter at jeg kom til Norge var jeg veldig redd. «Hva var du redd for?» At de skulle sende meg tilbake til Italia. Nå vil jeg bo i Norge resten av livet mitt. Mine barn blir født her og skal vokse opp her. Hvis det en dag blir fred i hjemlandet mitt vil jeg kanskje reise tilbake på besøk.

Somali er morsmålet mitt. På koranskolen lærte jeg å lese og skrive på arabisk, men jeg snakker ikke mye arabisk. I 2012 begynte jeg på norskkurs her i Stavanger. Jeg snakker somali med familie, venner og andre studenter. Av og til snakker vi norsk hjemme, sammen med andre utlendinger, og på skolen selvfølgelig. I kommunen, i barnehagen og på butikken snakker jeg også norsk. Jeg snakker norsk nesten hver dag.

«Hva er motivasjonen din for å lære norsk?» Siden jeg bor i Norge så må jeg snakke norsk. Jeg vil kommunisere, jeg har barn som går i barnehagen og jeg må snakke med de ansatte der.

«Har du noen gang følt deg diskriminert her i Norge?» Nei, aldri.

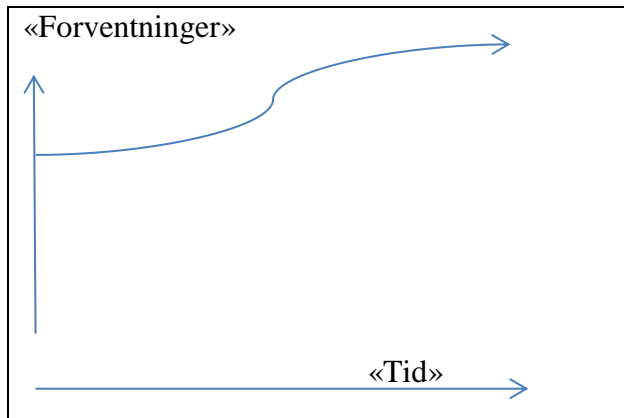
6.4.4 Fransk-italiensk oppdagelsesreisende

Jeg fikk tak i fire informanter via andre informanter. Som med flere av de andre informantene avtaler vi å møtes på en kafé i sentrum. Klok av skade stiller jeg tidlig for å være sikker på at vi finner et ledig bord. Det er ingen bord ledige, og jeg kjenner at jeg blir ganske irritert og litt motløs. Fem minutter før avtalt møtetid er det et par som går og jeg får raskt tatt bordet deres. Denne informanten var det virkelig verdt å vente på. Han fortalte mye, og kom med mange eksempler og egne refleksjoner rundt sin egen migrasjonshistorie og språklæring. Dette er noe av det han fortalte meg. Han er for øvrig den eneste som oppgir at han ikke snakker noe særlig norsk (informant nr.15):

Jeg har alltid vært glad i å reise og oppleve nye ting. Jeg var åtte år første gang vi reiste på ferie til Canada og Norge, og jeg ble utrolig fascinert av naturen i begge landene. Under oppveksten bodde jeg aldri i andre land enn Frankrike, men på grunn av min fars jobb flyttet vi mye rundt, det lengste vi bodde på et sted var vel i seks år.

Jeg visste at jeg ville bli ingeniør, men kom ikke inn på akkurat det studiet jeg ville, derfor undersøkte jeg mulighetene for å videreutdanne meg andre steder. Jeg undersøkte hvilke muligheter det var i Norge, jeg hadde allerede vært her før, og liker naturen og temperaturene veldig godt, jeg er ikke noe spesielt glad i for varmt vær. Jeg bestemte meg for Universitetet i Stavanger.

Jeg hadde høye forventninger før jeg reiste, og alle forventningene mine er blitt imøtekommet. Jeg skal tegne en graf for deg:

Mine forventninger har bare gått oppover. Jeg trives bedre og bedre. Jeg landet i Stavanger den 8. i 8. 2008. Jeg har forresten hørt at 7 er et av de perfekte tallene, 6 er litt mindre perfekt, og 8 er mer enn perfekt!

Jeg visste ganske tidlig at jeg er en person som trenger en jobb hvor jeg kan kombinere kontoret med felten. Jeg kan ikke sitte på et kontor hele dagen, jeg trenger å få være ute.

Jeg trives i Stavanger. Stavanger passer til mine interesser. Du har nærhet til naturen, havet, tid til å være for deg selv. Du kan gjøre hva du vil her, du må bare oppsøke det. Jeg trenger ikke mye kulturelle ting, jeg har ikke behov for store byer, masse folk, t-bane. En venn av meg har sagt «In Stavanger nothing is perfect, but you can find everything. » Det er jeg veldig enig i.

Da jeg var på intervju for jobben jeg har nå så sa jeg til dem at de kan sende meg hvor som helst, bare ikke til Paris eller London.

Jeg hadde en del oppspart ferie og avspasering til gode, og siden vi har det veldig rolig på jobben i vinterhalvåret så tok jeg nylig ut 9 ukers ferie i strekk. Da var jeg blant annet i New Zealand, og så et par uker i Frankrike og Italia for å besøke familie og venner.

Planen min videre er å bli værende. Men reise og jobbe andre steder. «I like moving.»

Jeg lærte fransk og italiensk fra jeg ble født. Min far er fransk, og vi bodde i Frankrike. Min mor har alltid snakket italiensk til meg. Jeg hadde tysk 1 år på skolen. Fra jeg var 10 år lærte jeg engelsk på skolen, og fra jeg var 13 lærte jeg også spansk.

Da jeg kom til Norge gikk jeg på et norskkurs på universitetet, men det var ingen karakter, ingen test, du fikk bare et bevis på at du hadde tatt kurset. I tillegg så var undervisningen på

engelsk. På jobb er arbeidsspråket engelsk. Jeg har liksom ingen incentiver som «pusher» meg til å lære norsk.

*«Er du enig med meg i at man kan bo i Norge, i alle fall i Stavanger, uten å kunne norsk?»
Ja, absolutt, men du går jo glipp av noe når du ikke snakker det lokale språket. «It's like life without champagne and caviar.»*

En gang var vi en gjeng som reiste for å surfe, jeg var den eneste ikke norske, og alle snakket engelsk, kun for meg, da følte jeg meg litt «spesiell», samtidig så er det veldig høflig fra deres side å gjøre det. Nå som jeg har bestemt meg for å bli værende her (vet ikke hvor lenge, men planen er å bli værende) bør jeg virkelig lære meg norsk, og jeg skal det. Det er faktisk ett av nyttårsforsettene mine, men så langt har jeg ikke begynt.. En annen ting er at det du lærer på kurs og det de snakker utenfor klasserommet er to helt forskjellige ting. Jeg kan forstå en del bokmål, men dialekt blir for vanskelig.

Når det gjelder norsk så får jeg heller ikke noe «gratis» når det gjelder vokabular. Å lære spansk når du kan italiensk og fransk fra før var veldig lett. Jeg har ikke noen problemer med den norske grammatikken, men vokabular og det at dialektene er så annerledes fra det du lærer i bøkene gjør det vanskelig for meg. Jeg forstår mye mer bokmål/østlandsk enn stavangerdialekt.

Det er litt utfordrende å ikke kunne norsk når jeg for eksempel får ligningen i posten, eller når jeg skulle velge fastlege. Når det gjelder ligningen så forstår jeg jo numrene, så jeg ser jo om det er korrekt inntekt som er satt opp. Jeg har forresten aldri vært hos legen, så det er ikke noe problem. Som regel så signerer jeg og håper at alt går bra.

Jeg har to nyttårsforsetter, å ta sertifikatet og å lære meg norsk!

KAPITTEL 7

7 KONKLUSJON

Motivasjon for å emigrere og for å lære seg det lokale språket er et interessant og veldig vidt tema. I denne studien har jeg valg å avgrense studien geografisk til å gjelde voksne innvandrere i Sandnes og Stavanger. Jeg har valgt å konsentrere meg om motivasjon innenfor migrasjon og språklæring. Motivasjonsteorien er i all hovedsak knyttet til sosial-kognitivistiske læringsteorier, som tar hensyn til både psykologiske og sosiale faktorer innenfor motivasjon. I forhold til migrasjon har målet vært å knytte teoriene om migrasjon, de samfunnsmessige forholdene som på makronivå kan sies å påvirke folks migrasjonsmønstre sammen med individuelle og personlige grunner for å emigrere. Alle mennesker har en historie, sine grunner og motiver for å handle som de gjør.

Jeg vil først gi en kort oppsummering av studiens resultater. Jeg vil si noe om hva jeg har studert: Hva er motivasjonen for å emigrere til Sandnes og Stavanger? Hva er motivasjonen for å lære seg norsk? Deretter vil jeg si noe om hva jeg fant ut. Hva som samsvarer med teoriene, og hva som avviker fra teoriene. Deretter vil jeg si noe om studiens begrensninger. Til slutt vil jeg kort si noe om studiens bidrag innenfor migrasjon og språklæring.

7.1 Oppsummering

I denne studien har jeg sett på innvandrere i Sandnes og Stavanger. Jeg har gjennomført observasjon av formell klasseromsundervisning ved Johannes læringssenter og uformell språklæring hos Røde Kors i Stavanger. Jeg har intervjuet 16 informanter. Jeg har stilt spørsmålene: Hva er motivasjonen for å emigrere til Sandnes/Stavanger? Hva er motivasjonen for å lære seg norsk? I forhold til motivasjonen for å lære seg har jeg delt svarene inn i fem kategorier: *Snakk bokmål til meg! Jeg vil gjøre meg attraktiv på arbeidsmarkedet. Jeg bor i Norge og derfor må jeg snakke norsk. Det er umulig å lære seg norsk når alle snakker engelsk til meg!* og *Hva er logikken i ordet syltetøy?* De fleste har flere faktorer som motiverer dem. Motivasjonen kan deles inn i to hovedkategorier, den instrumentelle og den integrative. Den instrumentelle motivasjonen er mer praktisk rettet. Et eksempel er å lære seg norsk for å få en bedre jobb, eller for å møte samfunnets krav om at du må snakke norsk hvis du skal bo i Norge. Norsken blir et instrument for å oppnå noe annet. I den integrative motivasjonen er det det indre som styrer, for eksempel ønsket om å lære en ny kultur å kjenne, et nytt språk. Personer som har en mer integrativ styrt motivasjon ser ofte på det å lære språket som en del

av selve reisen og opplevelsen ved å bo i et annet land. Informantene med flyktningebakgrunn og de mer permanente arbeidsinnvandrerne (de som er kommet for å bli en stund) ser ut til å være mer dominert av en instrumentell motivasjon i forhold til språk. De sirkulære migrantene og midlertidige arbeidsinnvandrerne ser ut til å være mer dominert av en integrativ motivasjon i forhold til språk. Flere av informantene som kom hit som midlertidige arbeidsmigranter eller eventyrere hadde ikke noen motivasjon for å lære seg norsk med en gang. Men etter at de hadde bestemt seg for å bli værende en stund så forandret de innstilling og sier nå at de er motiverte for å lære seg språket. De fleste informantene kan mer eller mindre norsk, men ikke alle. En av informantene som har bestemt seg for å bli værende har enda ikke lært seg noe særlig norsk. Han sier at han *burde*, og det er et mål å begynne på norskkurs i løpet av året. Han er et eksempel på at hvis man ikke har noe integrativ motivasjon, så er det vanskelig å klare å motivere seg helt, selv om det er flere grunner til at man *burde*.

I forhold til migrasjon så har alle informantene forskjellige individuelle årsaker for å reise til Norge. Men det er likevel noen felles linjer. De kan deles inn i tre hovedkategorier: *Flyktningen*, *Midlertidige migranter og arbeidsinnvandrere*, og *Eventyreren og turisten*. Den første kategorien er i størst grad påvirket av ytre samfunnsmessige forhold, og i liten grad av personlige og individuelle faktorer. Den andre kategorien er i mindre grad påvirket av ytre faktorer og i større grad påvirket av personlige og individuelle faktorer. Den tredje kategorien er i liten grad påvirket av ytre samfunnsmessige faktorer og i stor grad påvirket av personlige og individuelle faktorer. Flyktningen er i størst grad påvirket av ytre samfunnsmessige faktorer, som for eksempel krig eller andre politiske og samfunnsmessige situasjoner i hjemlandet som tvinger dem til å emigrere. De har heller ikke de samme valgene i forhold til destinasjon. Overføringsflyktninger har ikke noe valg i det hele tatt. Asylsøkeren har større mulighet til å selv velge hvilket land de vil søke asyl i. Mange har ikke noe særlig nettverk før ankomst, de må skape seg et nettverk etter at de har kommet hit. De opprettholder kontakten med familie og venner i hjemlandet og utlandet, men de har ingen planer om å flytte på seg fysisk. Dette gjelder alle informantene med flyktningebakgrunn: informant 1 (burmesisk), 2 (somalisk), 6 (somalisk), 7 (somalisk), 8 (somalisk). Det gjelder også informant nummer 9, en rumensk mann. Han er per definisjon en arbeidsinnvandrer. Men hans beskrivelse av hvorfor han har valgt å emigrere stemmer mer overens med kategorien flyktning enn arbeidsinnvandrere. Han føler at situasjonen i hjemlandet, spesielt den økonomiske, gjør at han ikke har noen framtid der. Han sier også at han foreløpig ikke ser for seg at han returnerer til hjemlandet.

Den midlertidige migranten og arbeidsinnvandreren er også i større grad påvirket av ytre samfunnsmessige faktorer i forhold til om de skal emigrere eller ei, men ikke i så stor grad som flyktningen. De har som regel et valg om de vil dra eller ei, de kan være igjen uten å frykte for liv og helse. Og, når de først har bestemt seg for å emigrere så har de noen valg i forhold til destinasjon. Av alle arbeidsinnvandrerne så har alle utenom om én europeisk nasjonalitet, det vil si at de nærmest fritt kan bevege seg innenfor EU- og EØS-grenser. Flere av dem har et nettverk før de kommer, enten familie eller venner, eller begge deler. Det gjelder blant annet informant nummer 9 (rumensk), 10 (latvisk), 13 (polsk-fransk), 16 (polsk), som alle har venner eller familie som bor i Norge eller et annet Skandinavisk land, og de er årsaken til at de valgte å komme hit. Andre har vært på ferie her tidligere, kjenner en nordmann, eller de har arbeidet her før og velger å returnere for å jobbe her mer, dette gjelder informant nummer 3 (afghansk-fransk), 5 (britisk), 11 (rumensk), 15 (fransk-italiensk).

Eventyreren og turisten er i stor grad påvirket av personlige og individuelle faktorer. De er som regel høyt utdannede, og de utgjør det vi kan kalle for *kvalifisert* arbeidskraft. Det vil si at det flere steder er behov for deres kompetanse. De liker å reise, og motivasjonen for å flytte på seg er ofte å oppleve noe nytt, en ny kultur, et nytt språk. De velger ofte destinasjonen selv, slik som blant annet informant nummer 3 (afghansk-fransk), 5 (iransk), 15 (fransk-italiensk) og 16 (polsk), eller de har muligheten til å velge mellom flere destinasjoner.

7.2 Konklusjon

I forhold til språk så er det fire linjer som kan trekkes:

- Det er utfordrende med dialekter. Mange blir litt motløse fordi de lærer en ting på kurs, eller i læreboka, mens ute blant folk så hører de noe helt annet. Det er også liten vilje blant mange til å snakke «bokmål» hvis de blir bedt om det. I Norge er dialekt forbundet med geografi og identitet. Måten du snakker på viser hvor du kommer fra. Vi har heller ikke for vane å slå over på «bokmål» i møte med andre, vi snakker dialekt uansett hvor i Norge samtalepartneren vår kommer fra. Slik er det ikke i mange andre land, og det kan være vanskelig å forstå hvorfor noen ikke vil snakke «bokmål», eller insisterer på å snakke skikkelig dialekt til deg, selv om de vet at de holder på å lære språket. Det er jo ikke slik at vi i engelsktimene på skolen fikk en lærer fra Storbritannia som snakket til oss på kav-Birmingham-dialekt, vi fikk nok også litt tilpasset tale da vi lærte oss engelsk.

- En av motivasjonsårsakene for å lære seg norsk er å gjøre seg mer attraktiv på arbeidsmarkedet.. Det er en operasjonell motivasjon, hvor språket er et middel for å nå et annet mål, i dette tilfelle arbeid. Informant nummer 9 sier at hans motivasjon for å lære seg norsk er fordi han vil bo her, og fordi i konkurransen om de beste jobbene er det en fordel om han, i tillegg til sitt eget morsmål og engelsk, også behersker norsk. I motsetning til flere av eventyrerne og arbeidsinnvandrerne så har han et klart ytre intensiv om å lære seg språket. Det er storsamfunnet, i dette tilfellet Norge og norsk språk, som tvinger ham til å assimilere seg. Eller, han tvinger seg selv til å assimilere seg i forhold til språket, slik at han skal kunne oppnå målene om å leve og bo godt her.
- Planlagt oppholdstid er en annen motivasjonsfaktor. Hvis en gruppe planlegger å bli boende lenge i målspråksområdet er det mer sannsynlig med utstrakt kontakt med målspråksgruppen. Informantene som sier de har tenkt å bli boende i Norge oppgir alle at de selvfølgelig skal lære seg norsk/eller har lært seg norsk. Men det er ikke alle som har gjort det enda. Det vil si at motivasjonen og motivene for å lære seg norsk er til stede, men de er ikke blitt realisert helt enda. Flere informanter valgte å vente med å lære seg norsk til de visste at de skulle bli her en stund. Informant nummer 15 oppgir at han ikke kan noe særlig norsk. Selv om han har bodd her i over fire år. Han trives, har en god jobb og et nettverk rundt deg. Alt dette har han fått uten å ha måttet lære seg norsk. Det er ikke nødvendig å kunne det lokale språket for å fungere i det daglige livet. Da er det også vanskeligere å finne motivasjon.

I forhold til migrasjon så er det tre linjer som kan trekkes:

- De med lengst botid blir værende, slik vi så blant arbeidsinnvandrerne som kom på 1960- og 1970-tallet. De som kom hit som flyktninger sier alle at de skal bli boende. Det er også et par av arbeidsinnvandrerne som kom hit og visste at de mest sannsynlig kom til å bli boende. Og så er det en del av arbeidsinnvandrerne og turistene som ikke hadde planer om å bli værende, tvert i mot. De hadde en plan om å være her en stund og så bevege seg videre til en annen destinasjon. Etter hvert har de skiftet mening og sier at de nå ser for seg at de kommer til å bli værende her fremover. Selv om det er få som bruker ordet «*for alltid*». Denne relativiteten er også noe av det som kjennetegner mange migranter. Ingen planer er skrevet i stein, og de er forberedt på at ting kan forandre seg.

- De med lengst botid utenfor opprinnelseslandet er de som gir uttrykk for at de føler seg "midt i mellom", de er ikke helt hjemme her, men i sine opprinnelsesland er de heller ikke helt hjemme. Jo lengre enn er borte jo større konsekvenser får det for "hjem"-følelsen, og opplevelsen av egen identitet og tilhørighet. Man blir påvirket av, eller utsatt for, andre kulturer, andre impulser, språk, tradisjoner, levemåter, etc. Mange bevarer et nostalgisk bilde av opprinnelseslandet, og hvis de reiser tilbake etter mange år finner de ut at ting har forandret seg og ting er ikke slik de engang var. De har en følelse av at de ikke hører skikkelig til der de bor nå, men i opprinnelseslandet hører de heller ikke helt til lenger. De identifiserer seg ikke 100 prosent med noen av stedene. Dette henger også sammen med konstruksjon av identitet. I dagens globale samfunn er det ikke bare nasjonalstaten som setter premissene for kollektiv identitet, ikke-territorielle aktører som religion, kjønn, etnisitet, legning, idrett, etc. er også med å konstruere identiteter.
- En del velger Sandes og Stavanger fordi det er arbeid til dem her. Og flere har allerede bekjente som arbeider her. Noe av årsakene til at Rogaland, og spesielt Sandes og Stavanger opplever så høy innvandring er at det er muligheter her. Kommunene begynte tidlig å ta i mot flyktninger. Og da Stavanger ble etablert som oljeby begynte for alvor arbeidsinnvandringen å ta seg opp. Det betydelige misjonsarbeidet i regionen har også bidratt til den internasjonale profilen til regionen.

7.3 Begrensinger

Studien er på ingen måte representativ for innvandrere i Norge, eller Sandnes og Stavanger. Men, den er et utsnitt av noen av innvandrerne i Sandnes og Stavanger. Den gir et innblikk i deres motivasjon for å emigrere og for å lære seg norsk språk.

7.4 Betydning innenfor migrasjon og språklæring

Forskning på motivasjon og språklæring er et stort felt. Det er forsket mye innenfor begge feltene, spesielt de siste tjue årene. Denne studien er, som allerede nevnt, geografisk begrenset til Sandnes og Stavanger. Den gir likevel et viktig og interessant bidrag i forhold til å belyse enkelthistorier. Den gir et grundigere og dypere innblikk i hva det er som rører seg på det individuelle planet i forhold til folks migrasjonsmønstre og språklæring. Den gir et innblikk i deres motivasjon og motiver. Den forteller noe om de sosiale, kulturelle og samfunnsmessige forholdene til et utvalg voksne arbeidsinnvandrere og flyktninger i Sandnes og Stavanger.

Funnene fra denne studien omfatter en relativt liten gruppe mennesker, og konklusjonen gir på ingen måte noen entydig svar på motivasjon for å emigrere til regionen og for lære seg norsk. Framtidig forskning kan gå enda dypere inn i motivasjonsårsakene, og det må inkluderes et bredere spekter av personer for å kunne vise mer generelle tendenser.

BIBLIOGRAFI

Aalandslid, Vebjørn (red). *Innvandrerers demografi og levekår i 12 kommuner i Norge*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå, 2007/24.

Berggreen, Harald, Kari Tenfjord. *Andrespråklæring*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS, 1999, 2. utgave, 9. opplag 2011.

Blom, Svein. *Holdninger til innvandrere og innvandring 2012*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå, 41/2012.

Bokmålsordboka. Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet. *Kognisjon*. Tilgjengelig på <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=kognisjon&bokmaal=+&ordbok=bokmaal> Besøkt mars 2013.

Dörnyei, Zoltán. *Motivation in second and foreign language learning*. Language Teaching, 31, s. 117-135 doi: 10.1017/S026144480001315X. Great Britain: Cambridge University Press, 1998.

Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sajjad. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Gyldendal Akademisk Forlag, Oslo 2011.

Europarådet. Tilgjengelig på: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en> Besøkt mars 2013

Fangen, Katrine. *Deltagende observasjon*. Fagbokforlaget, 2. utgave Oslo 2004.

Giddens, Anthony. *Sociology*. UK, 2006 (5th edition).

Greater Stavanger. *Skole og utdanning*. Tilgjengelig på

<http://www.greaterstavanger.com/Greater-Stavanger/Bo-her/Skole-og-utdanning> Besøkt april 2013.

Grønmo, Sigmund. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget, 1. Utgave Oslo 2004.

Hiebert, Paul G. *Transforming Worldviews. An anthropological understanding of how people change*. Baker Academic, Michigan, USA, 2009.

İçduygu, Ahmet. *The Politics of Irregular Migratory Flows in the Mediterranean Basin: Economy, Mobility and 'Illegality'*. *Mediterranean Politics*, vol 12, n° 2, pp. 141-161, Routledge Taylor and Francis 2007.

Khadria, Binod. "Adversary Analysis and the Quest for Global Development: Optimizing the dynamic Conflict of Interest in Transnational Migration", in Schiller, Nina Glick and Thomas Faist (ed.). *Migration, Development, and Transnationalization: A Critical Stance*. Berghahn Books, 2010.

Kulbrandstad, Lars Anders. Videforelesning fra nettstudiet PRISME, norsk som andrespråk, ved Universitetet i Bergen.

Lillemyr, Ole Fredrik. *Motivasjon og selvforståelse: hva ligger bak det vi gjør?* Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Lomheim, Sylfest. *Språkreisa: norsk gjennom 2000 år*. Oslo: Damm, 2007.

NAV, arbeids- og velferdsforvaltninga. *Fakta om minstepensjonsnivå*. Tilgjengelig på <https://www.nav.no/Pensjon/Alderspensjon/Fakta+om/Minste+pensjonsniv%C3%A5.265659.cms> Besøkt mars 2013.

Regjeringen.no:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. *Statsborgerskap*. Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering/statsborgerskap1.html?id=670063>

Besøkt april 2013.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Norskopplæring og introduksjonsprogram*.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/integrering/norskopplaring-og-introduksjonsprogram.html?id=670151>

Justis- og beredskapsdepartementet. *Familivandring*. Tilgjengelig på

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/innvandring/innvandrings_og_flyktningpolitikk/familieinnvandring.html?id=577253 Besøkt april 2013.

Justis- og Beredskapsdepartementet. *Internasjonalt samarbeid om flyktning- og migrasjonspolitikk*. Tilgjengelig på

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/innvandring/midtspalte/internasjonalt_samarbeid_om_migrasjonssp.html?id=85895 Besøkt april 2013.

Justis- og Beredskapsdepartementet. *Schengen- og Dublin-samarbeidet*. Tilgjengelig på

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/innvandring/midtspalte/schengen--og-dublin-samarbeidet.html?id=578315> Besøkt april 2013.

Kommunal- og regionaldepartementet. *NOU 2004:20 Ny utlendingslov. 3.5.1 Kort historisk overblikk*. Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/nouer/2004/nou-2004-20/4/5/1.html?id=387374> Besøkt mai 2013.

Roalkvam, Gunnar og Kristin Øye Gjerde. Harald Hamre og Knut Helle (redaktører). *Stavanger bys historie. Oljebyen 1965-2010*. Bind 4. Wigestrands forlag, Stavanger 2012.

Schiller, Nina Glick and Thomas Faist. "Introduction: Migration, Development, and Social Transformation", in Schiller, Nina Glick and Thomas Faist (ed.). *Migration, Development, and Transnationalization: A Critical Stance*. Berghahn Books, 2010.

Scholte, Jan Aart. *Globalization; a critical introduction*. USA: Palgrave Macmillan, 2000, 2005 (2nd edition).

Statistisk sentralbyrå (SSB):

Folkemengd etter alder, kjønn, sivilstand og statsborgarskap, 1. januar 2013. Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde> Besøkt april 2013.

Folkemengd og kvartalsvise befolkningsendringer, 4. kvartal 2012. Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv> Besøkt april 2013.

Folke- og boligtellingsen 2011. Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/fobsysut> Besøkt april 2013.

Fylkesfordelt nasjonalregnskap 2010. Tilgjengelig på <http://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/fylkesfordelt-nasjonalregnskap-2010-verdiskapingen-i-oslo-og-rogaland-paa-topp-2013-2> Besøkt april 2013.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2013. Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef> Besøkt april 2013.

Innvandrere etter innvandringsgrunn, 1. januar 2012. Tilgjengelig på <http://ssb.no/befolkning/statistikker/innvgrunn> Besøkt april 2013.

Innvandrere i bygd og by. Tilgjengelig på <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-i-bygd-og-by> Besøkt april 2013.

Innvandring og utvandring, 2012. Tilgjengelig på <http://ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv/aar> Besøkt mai 2013.

Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, 2011. Tilgjengelig på <http://ssb.no/utdanning/statistikker/introinnv> Besøkt mai 2013.

Lønn, alle ansatte 2012. Tilgjengelig på <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt> Besøkt mai 2013.

Monitor for introduksjonsordningen 2011. Enes, Anette W. og Kristin Henriksen. Rapport 1/2012. Tilgjengelig på http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201201/rapp_201201.pdf Besøkt mai 2013.

Personer med flyktningbakgrunn, 1. januar 2012. Tilgjengelig på <http://ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger> Besøkt april 2013.

Samfunnsspeilet. Vassenden, Kåre. Samfunnsspeilet 2012/3. Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig på <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/hvor-stor-er-egentlig-innvandringen-til-norge-n%C3%A5-f%C3%B8r-og-internasjonalt> Besøkt april 2013.

Sysselsatte i petroleumsnæringene og relaterte næringer 2011. Tilgjengelig på https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/94817?_ts=13cce672620 Besøkt mai 2013.

SSB statistikkbanken. *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn, alder og landbakgrunn (verdensdel) (F).* Ikke mulig å oppgi internettadresse til statistikken jeg genererte. Men tema og variabler er tilgjengelige på <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=InnvBefolkFyNy&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=innvbef&StatVariant=&checked=true> Besøkt april 2013.

Store Norske Leksikon (SNL). *Ivy League.* Tilgjengelig på http://snl.no/Ivy_League Besøkt mai 2013.

Utlendingsdirektoratet:

Beskyttelse (asyl). Tilgjengelig på <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/> Besøkt mai 2013.

Familievandring. Krav til inntekt og bolig. Tilgjengelig på <http://www.udi.no/Sentrale-tema/Familieinnvandring/Krav-til-personen-som-bor-i-Norge-referansepersonen/Krav-til-forsorgelse-og-bolig/> Besøkt april 2013.

Overføringsflyktninger. Tilgjengelig på <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/Asylsokere-og-flyktninger/Overforingsflyktninger/> Besøkt mai 2013.

Vurdering av asylsøknader. Tilgjengelig på <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/Asylsokere-og-flyktninger/Asyl---tall-og-trender/> Besøkt mai 2013.

Uri, Helene. *Den store faktaboka om språk.* Oslo: Cappelen Damm, 2008, 3. utg.

VEDLEGG

1. Oversiktsinformasjon informanter 1: migrasjon I

Kategori i → Informant nummer ↓	Kjønn	Alder	Alder v/ankomst (år i N)	Flyktning/ Arbeidsinnvandrere	Nasjonalitet	Har skiftet nasjonalitet	Antall land jeg har bodd i (minimum 3 måneder, inkl. N)
1	M	62	51 (9)	F	Norsk	J (burmesisk)	2
2	M	58	34 (24)	F	Norsk	J (somalisk)	1
3	M	46	44 (2)	A	Fransk	J (afghansk)	3
4	M	35	31 (4)	A	Iransk	N	2
5	M	30	29 (1)	A	Britisk	N	2
6	K	21	17 (4)	F	Somalisk	N	3
7	K	29	27 (2)	F	Somalisk	N	2
8	M	28	27 (1)	F	Somalisk	N	2
9	M	29	29 (0)	A	Rumensk	N	1
10	K	30	26 (4)	A	Latvisk	N	1
11	K	38	37 (1)	A	Rumensk	N	1
12	K	51	50 (1)	A	Polsk	J (ukrainsk)	2
13	K	34	34 (0)	A	Polsk	N	3
14	M	37	33 (4)	A	Nord- amerikansk	N	2
15	M	27	23 (4)	A	Fransk/itali ensk	N	1
16	M	34	28 (6)	A	Polsk	N	3

2. Oversiktsinformasjon informanter 2: migrasjon II

Kategori → Informant nummer ↓	Emigrerer alene eller sammen med andre	Hvorfor Stavanger/ Norge?	Jobb før jeg kom til Stavanger	Framtidsplan
1	A	Hadde ikke noe valg.	Nei	Bli værende. Tenker på å reise tilbake til hjemlandet på besøk.
2	A	Hadde ikke noe valg.	Nei	Bli værende. Tenker på å reise tilbake til hjemlandet på besøk.
3	A	Vil til et sted hvor det ikke er «vanskelig» å drive forretninger, slik det er der jeg jobbet før (Afrika).	Ja, «expat»	Arbeide i et annet europeisk land.
4	A	Søkte i hele Norden. Vil bo i Norden, har familie i Norden.	Ja, søkte og fikk før jeg flyttet.	Bosatt meg her.
5	A	Var her en gang før og jobbet. Ville tilbake.	Ja, søkte og fikk før jeg flyttet.	Bo her noen år til kanskje. Flytte hjem etter hvert.
6	A	Hadde ikke noe valg.	Nei	Bli værende. Tenker på å reise tilbake til hjemlandet på besøk.
7	A	Ektefelle kom først.	Nei	Bli værende. Tenker på å reise tilbake til hjemlandet på besøk.
8	A	Ektefelle kom først.	Nei	Bli værende. Vil ikke reise tilbake.
9	A	Et bedre liv, godt jobb.	Nei, men hadde kontakter gjennom venner og bekjente.	Bosette meg her foreløpig.
10	A	Bedre jobb.	Nei, men hadde kontakter gjennom venner og bekjente.	Bosette meg her foreløpig, derfor har jeg nå begynt på norskkurs.
11	Nei, sammen med mannen	Søkte på jobb her.	Ja, søkte og fikk før jeg	Bo her fremover. Stabilitet for familien.

			flyttet.	
12	A	Fikk tilbud om jobb her, bedre lønn.	Ja.	Vet ikke. Arbeide her en stund til. Har tilbud om jobb i andre land.
13	A	Ville til Skandinavia, i Stavanger fikk jeg jobb.	Ja, «expat».	Ingen anelse. Må se hva framtida bringer. Vil være her minst ett år.
14	Nei, sammen med kona	Både jeg og kona lette og fant interessante jobber i Stavanger.	Ja, men ikke «expat».	Den foreløpige planen er å bli boende her, kjøpe oss hus. Jeg vil kanskje starte for meg selv.
15	A	Jeg ville på sikt få meg en jobb her i Stavanger som ingeniør.	Nei, jeg kom først for å studere master i PT.	Bli værende i Stavanger.
16	A	Jeg fikk tilbud om å komme på intervju under en konferanse i Sverige.	Ja, jeg fikk tilbud om jobb.	Å bli her, i alle fall en del år til, så får vi se hva framtiden bringer.

3. Oversiktsinformasjon informanter 3: språk

Kategori → Informant nummer ↓	Morsmål (før fylte 3 år)	Språk jeg behersker (inkl. MM)	Språk jeg kjenner til	Diskriminert/ Ekskludert	Motivasjon for å lære norsk
1	1	4	1	N	Bor her.
2	1	2	1	JDE: ofte, på jobb, bussen, butikken. Pga. utseende og språk)	Bor her, må kommunisere.
3	1	4	1	JD (kafé, butikken).	Liker språk. Viktig å kunne det lokale språket.
4	1	3	-	JDE (føler meg ekskludert fordi jeg ikke snakker godt norsk og pga. min etnisitet).	Reise, oppleve andre kulturer, språk er en del av det. Respekt for landet du bor i. Integrasjon. Følge med i samfunnet.
5	1	2	1	JE (på jobb, av og til ekskludert).	Bor og jobber her. Ikke alltid nødvendig å lære språket, det kommer an på. Nordmenn har en veldig «sterk» kultur.
6	1	2	1	N	Bor her, derfor må jeg. Vil kommunisere med andre (barnehage, skole, etc.)
7	1	3	1	N	I Norge snakker vi norsk.
8	1	2	2	N	God jobb og godt liv.
9	1	3	2	JD (på grunn av min etnisitet, i møte med andre mennesker generelt)	Vil bo her. Konkurransen om de beste jobbene. Norsk vil være en fordel.
10	1 (2 – russisk var undervisningsspråk på skolen)	4	-	N	Bor her, viktig å kunne det lokale språket.
11	1	4	-	JE (noen ganger på jobb, ikke ellers).	Hvis vi skal bo her må vi lære språket, det er normalt.
12	2	4	-	N	Arbeider her. Må

					kommunisere på jobb.
13	2	5	1	N	Liker språk. Man bør snakke det lokale språket.
14	1	2	4	Ja, noen ganger. Folk kan bli irriterte hvis jeg ikke forstår dem.	Bor her, derfor er det høflig, det er også enklere å bo her hvis du snakker norsk. Å lære språket er også en del av erfaringen, reisen, eventyret.
15	2	4	5	Nei, aldri. Folk er veldig høflige.	Jeg bør jo snakke norsk når jeg bor her. Jeg har to nyttårsforsetter, og det ene er å lære meg norsk.
16	1	5	5	Nei, i grunnen ikke. Jeg kunne jo svensk før jeg kom, så jeg har alltid forstått det meste som blir sagt på norsk.	Fordi jeg bor her. Fordi man bør snakke det lokale språket.

4. Intervjuguide

Informant number:

Relevant personal data:

Classification (expat, refugee, migrant worker):

Gender:

Age:

Place of birth:

Nationality:

Civil status:

Place of residence:

Education:

Current (professional) occupation:

Year of leaving home country:

Year of arrival in Norway:

Questions and topics to be addressed during the interview:

(The order of the questions asked during the interview is likely to change, depending on the conversation and answers given)

Life prior to arriving in Norway

- work situation/ studies
- family situation
- reasons for leaving
- factors making the departure possible

Arrival in Norway

- where (mode of travel, stay in transfer countries)
- stay in reception center (refugees)
- housing (did you have housing prior to arriving)
- work (did you have work prior to arriving)

General knowledge and contact with people who speak your mother tongue in Norway

- Family
- Friends
- Coworkers
- Other

General knowledge and contact with Norwegians

- Family
- Friends
- Coworkers
- Other

Knowledge of languages

- How many languages do you speak (including your mother tongue)
- Did you learn them simultaneously while growing up? How old were you when you started learning foreign languages? Did you start learning any language after the age of 18?

Norwegian language

- Did you know any Norwegian before you came to Norway?
- Do you need to use Norwegian in your everyday life?
- What are your motivation/ or lack of in terms of learning Norwegian?
- Where and how do you learn Norwegian? (classes, internet, interaction with Norwegian speaking people, family, friends, etc.).
- Is it an obstacle not to speak the local language? If so, what are the obstacles?

Language and culture

- Do you see it as necessary to learn the local language when you live abroad?
- Have you ever felt discriminated/ looked down in because of your lack of Norwegian skills? If so in which situations; coworkers, my superiors, friends, recreational situations (at bars, cafes, restaurants, shops, etc.)

Migration projects/ plans

- How long do you plan to stay in Norway?
- Where do you plan to go next?
- Plans for job, family.

5. Muntlig informasjon til informantene

Request for participation in interview related to research project:

Motivation for learning Norwegian language and level of language skills acquired - in relation to life in Stavanger (educational level, occupation, civil status, social network).

My name is Iselin Holmefjord. I am currently enrolled in Master in Global Studies at the School of Mission and Theology in Stavanger. As part of my master thesis I am doing research among immigrants in Stavanger. My goal is to explore the motivation for learning Norwegian, how they learn it, level of Norwegian acquired, and how this influence other factors in their lives, such as education, work, family, friends, etc.

As part of my research I will interview 30-40 people aged 18 or older who are not Norwegian, and live and work in Stavanger or the neighboring counties (Sola, Sandnes, Randaberg). I will use a tape-recorder (my smart phone) and take notes during the interview. The interview will last between 30-60 minutes. I will ask questions regarding your living and working situation in Norway, what you did prior to arrive in Norway, your Norwegian language skills, and future plans.

Participation is voluntary, and you are free to withdraw from the project at any time as long as the project is ongoing (until May 2013).

All information given will be treated confidentially. Only myself and my supervisor will have access to all the data. The data collected will be used as basis to write my Master's thesis at the School of Mission and Theology. In my thesis I will only reveal the number of informants, their age, sex, educational level and spoken languages. No other personal data will be revealed.

This project has been registered with NSD, the Data Protection Official for Research for all the Norwegian universities (Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS).

If you have any questions, doubts or comments please feel free to contact me: cell 97751946, email iselinholmefjord@yahoo.no. You can also contact my supervisor, Ms. Gunhild Odden, Center for Intercultural Communications/ School of Mission and Theology, tel. 51516278.

Your participation is much appreciated.

Best regards

Iselin Holmefjord

6. Muntlig informasjon for observasjon

Request for participation in observation related to research project:

Motivation for learning Norwegian language and level of language skills acquired - in relation to life in Stavanger (educational level, occupation, civil status, social network).

My name is Iselin Holmefjord. I am currently enrolled in Master in Global Studies at the School of Mission and Theology in Stavanger. As part of my master thesis I am doing research among immigrants in Stavanger. My goal is to explore the motivation for learning Norwegian, how they learn it, level of Norwegian acquired, and how this influence other factors in their lives, such as education, work, family, friends, etc.

As part of my research I will observe different situations of language learning. My interest is not if you speak “good” or “bad” Norwegian, but to observe how you learn it. In my thesis I will make no reference to any personal data that can reveal your identity.

Participation is voluntary, and you are free to withdraw from the project at any time as long as the project is ongoing (until April 2013).

All information given will be treated confidentially. Only myself and my supervisor will have access to all the data. The data collected will be used as basis to write my Master’s thesis at the School of Mission and Theology.

This project has been registered with NSD, the Data Protection Official for Research for all the Norwegian universities (Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS).

If you have any questions, doubts or comments please feel free to contact me: cell 97751946, email iselinholmefjord@yahoo.no. You can also contact my supervisor, Ms. Gunhild Odden, Center for Intercultural Communications/ School of Mission and Theology, tel. 51516278.

Your participation is much appreciated.

Best regards

Iselin Holmefjord